

**UCHWAŁA NR XLI/277/2018
RADY MIEJSKIEJ W PŁOTACH**

z dnia 27 lutego 2018 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami na lata 2018-2022

Na podstawie art.18 ust.2 pkt.15 ustawy z dnia 15 września 2017 roku o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz.U. z 2017r. poz. 1875 z późn. zm.), art.87 ust.3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz.U. z 2017r. poz. 2187, z późn. zm.) po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie Rada Miejska w Płotach uchwała co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki Nad Zabytkami na lata 2018-2022, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wytypowane obiekty objęte są Gminną Ewidencją Budynków

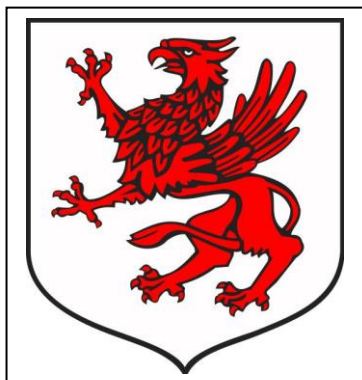
§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Płotów

§ 4. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego

Przewodniczący Rady
Miejskiej

Piotr Jasina

G M I N A
P Ł O T Y
WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIE

GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
na lata 2018 – 2022

WSTĘP

Podstawowym zadaniem gminnych programów opieki nad zabytkami jest określenie kierunków działań i zadań służących poprawie kondycji dziedzictwa kulturowego - zarówno stanu zachowania zabytków, jak i udziału zabytków w kształtowaniu rozwoju i wizerunku gminy.

Programy opieki nad zabytkami służyć mogą rozwojowi gminy poprzez określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystanie zabytków dla potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych. Głównym celem sformułowania dokumentu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego gminy Płoty poprzez określenie podstawowych uwarunkowań oraz rozwiązań, które temu służą.

Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Drugą edycję dokumentu pn. **Program Opieki nad Zabytkami gminy Płoty na lata 2018 – 2022**¹ opracowano w oparciu o odpowiednie przepisy, akty prawa miejscowego przyjęte przez Radę Miejską w Płotach, krajowe, wojewódzkie i powiatowe dokumenty typu strategicznego, materiały i dokumentacje z zasobu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie oraz wiedzę i doświadczenie autorów.

Na wstępie opracowania przedstawiono obszerną informację nt. aktów prawa polskiego oraz europejskiego ustanawiających i regulujących zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Odrębną część poświęcono charakterystyce krajobrazu i dziedzictwa kulturowego gminy, które są przedmiotem Programu Opieki.

Gminna polityka w zakresie opieki nad zabytkami powinna być spójna ze strategiami rozwoju województwa i powiatu. Z tego względu omówiono (w zarysie) strategiczne dokumenty wojewódzkie, powiatowe i gminne, zwracając uwagę na założenia programowe dotyczące ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz jego rewitalizacji i rewaloryzacji, służące procesom rozwojowym. Szczególnie istotnym dokumentem w tym zakresie jest Program Opieki nad zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2017-2020.

W przygotowaniu niniejszego programu (podobnie jak przy I. edycji) korzystano z „Poradnika metodycznego – gminny program opieki nad zabytkami” opracowanego przez Zespół powołany przez Dyrektora Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie w 2008 roku.

¹ Pierwszą edycję GPOnZ na lata 2012-2016 (Uchwała Nr XX/193/2012 z dnia 31 sierpnia 2012 r. RM w Płotach w sprawie przyjęcia GPOnZ (...) na lata 2012-2016) opracowała także „VERBUM” W.G.Witek Pracownia Dokumentacji Konserwatorskiej”.

Główne materiały wykorzystane w tworzeniu programu:

1. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020 dla Województwa Zachodniopomorskiego, opr. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie 2017 r.
2. Gminny Program Opieki nad Zabytkami gminy Ploty na lata 2012-2016
3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego, RBGZ WZ, 2010 r.
4. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020,
5. Aktualizacja „Studium zasobów i stanu zachowania oraz kształtowania krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego” do zmiany planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa zachodniopomorskiego. Dziedzictwo i krajobraz kulturowy. Projekt ochrony. oprac. BDZ, 2009 r.
6. Wytoczne i zasady zagospodarowania w obszarach kulturowo-krajobrazowych (wyodrębnionych w „Studium zasobów i stanu zachowania wartości kulturowych...”), BDZ 2010.
7. Studium wartości kulturowych (skrótowe studium ruralistyczne), oprac. w 2000 r. przez BSiDK Szczecin na zlecenie UM w Płotach w ramach **suikz** gminy
8. Zasób archiwalny Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie – dokumentacje konserwatorskie, karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa (kościóły, zespoły folwarczne, rezydencje, cmentarze etc.).
9. Opracowania studialne – strona www. UM w Płotach.
10. Bieżąca konsultacja z UG Płoty.

1. PODSTAWA PRAWNA I CELE OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Przygotowanie i realizacja programu opieki nad zabytkami, będącego istotnym instrumentem opieki nad zabytkami i ochrony zabytków, należy do ustawowych obowiązków samorządu gminnego, nałożonych ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 84 - 87, Dz. U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.), w której określono tryb sporządzenia oraz cele gminnego programu opieki nad zabytkami.

- Gminny program sporządza Wójt / **Burmistrz** Gminy
- Gminny program opieki nad zabytkami sporządza się na okres 4 lat.
- Programy gminne przyjmowane są uchwałą Rady Gminy / **Rady Miasta**.
- Przed uchwaleniem Program przedstawia się Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków do zaopiniowania.
- Wójt/**Burmistrz** obowiązany jest do sporządzania, co 2 lata sprawozdania z realizacji Programu².
- Uchwalony program podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

• **Cele gminnego programu opieki nad zabytkami** zdefiniowano w art. 87 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w której stwierdza się, że programy opieki mają na celu w szczególności:

- **włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych (wojewódzkich, powiatowych, gminnych) wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;**
- **uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;**
- **zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;**
- **wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;**
- **podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;**
- **wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;**
- **określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków;**
- **podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.**

Podsumowując - podstawowym celem sporządzania i realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami jest utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego i zabytków na terenie władania samorządu, poprzez różnorodne działania służące utrzymaniu i poprawie stanu materialnej substancji zabytków, ich zagospodarowaniu w sposób odpowiadający wartościom zabytkowym oraz działania zmierzające do podniesienia wiedzy o zabytkach i świadomości potrzeby utrzymania dziedzictwa kulturowego.

² Np. w formie uchwały podejmowanej przez /Radę Gminy, tak jak ma to miejsce w przypadku Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami, gdzie sprawozdanie dotyczyło czterech cykli dwuletnich uchwalanych przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego.

2. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek Państwa i każdego obywatela (*art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP*).

Podstawowym aktem prawa regulującym ochronę i opiekę nad zabytkami jest **ustawa z 23 lipca 2003 r. - o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zwana dalej „ustawa 2003”** (Dz.U.2014 poz. 1446 ze zm.)³ wraz z aktami wykonawczymi, w której określono przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Przedmiotem ochrony i opieki jest z a b y t e k, którego definicja według art. 3 „ustawy 2003” brzmi:

- **zabytek** - *nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły*, będące dziełem człowieka lub związana z jego działalnością i stanowiąca świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, którego zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- **zabytek nieruchomy** - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, posiadających cechy j.w.;
- **zabytek ruchomy** - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, posiadających cechy j.w.;
- **zabytek archeologiczny** - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- **historyczny zespół budowlany** - powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- **krajobraz kulturowy** - przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- **otoczenie zabytku** - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

³ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w DZ.U. z 2015 r. poz.397, 774 i 1505, z 2016 r. poz.1330,1887 i 1948 oraz z 2017 r. poz. 60 i 1086.

Przedmiot ochrony doprecyzowany został w art. 6, ust. 1 „ustawy 2003”, który wskazuje że opiece i ochronie podlegają bez względu na stan zachowania:

- zabytki nieruchomości będące w szczególności:
 - krajobrazami kulturowymi,
 - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - dziełami architektury i budownictwa,
 - dziełami budownictwa obronnego,
 - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - cmentarzami,
 - parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki ruchome będące w szczególności:
 - dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach (Dz.U. z 2012 r. poz. 642 i 908 oraz z 2013 r. poz. 829),
 - instrumentami muzycznymi,
 - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - cmentarzyskami,
 - kurhanami,
 - relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać także zabytki niematerialne – nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formami ochrony zabytków są (art. 7 ustawy)⁴:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 3) uznanie za pomnik historii;
- 4) utworzenie parku kulturowego;
- 5) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego⁵.

Wpis do rejestru zabytków należy do kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków (decyzje o wpisie podejmowana są z urzędu lub na wniosek posiadacza zabytku położonego na terenie województwa).

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik historii ustanawia Prezydent RP, na wniosek ministra właściwego ds. kultury, w drodze rozporządzenia. Pomnikiem historii można uznać zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury – określa to art. 15 ustawy ust.1, ust.2 precyzuje, iż wniosek może zostać złożony po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Zgodnie z ust. 4 istnieje możliwość przedstawienia Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosku o wpis pomnika historii na „Listę dziedzictwa światowego” w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, przyjętej w Paryżu w dniu 16 listopada 1972 r.

Utworzenie **parku kulturowego** oraz sporządzanie **miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego** z odpowiednimi zapisami dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, z późn. zm.) leży w kompetencjach samorządu gminy.

Ochrona zabytków realizowana jest przez organy administracji publicznej, co określa art. 4 ustawy. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;

⁴ Ustawa z dn. 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków. Niniejszą ustawą zmienia się następujące ustawy: ustawę z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. – prawo budowlane, ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

⁵ Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (...)

- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie działań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza wg art. 5 polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Według art. 18 ust. 1. ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy:

- sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw;
- planowaniu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej;
- analizie i studium z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy;
- decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej;
- decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Według ust.2. w dokumentach strategicznych i planistycznych województwa, powiatu, gminy:

- uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków;
- zapewnia się ochronę zabytków przy realizacji inwestycji;
- ustala się rozwiązania mające na celu przywracanie zabytków do jak najlepszego stanu;
- ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Szczegółowe zasady ochrony poszczególnych zabytków i obszarów zapisywane są, zgodnie z art. 19.1. i 1a w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (m.p.z.p.), a także w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy.

Zgodnie z **art. 21** ewidencja zabytków jest podstawą sporządzania programów opieki przez **gminy**, powiaty, województwa. Opracowanie wszelkiego rodzaju koncepcji, wytycznych, projektów rewaloryzacji czy też planów adaptacji i przekształceń obiektów zabytkowych, a także studiów zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego opiera się na wiedzy o zasobie zabytkowym, stąd działania te powinny poprzedzać działania ewidencyjne. Zgodnie z art. 22 ust. 4 wójt (**burmistrz**, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków, zaś zgodnie z ust. 2 wojewódzką ewidencję zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

Gminna ewidencja zabytków (GEZ) nie jest ustawową formą ochrony zabytków, ale faktycznie funkcjonuje jako taka poprzez inne przepisy:

- art. 7 pkt 4 „ustawy o OZiOnZ” łącznie z przepisami ustawy Prawo budowlane (art. 36 ust. 3) i ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- obowiązek uwzględniania GEZ w programach opieki wojewódzkich, powiatowych i gminnych, które z kolei uwzględnia się przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego (art. 21);
- obowiązek uwzględniania GEZ w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 19.1);
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Zmiana ustawy o OZiOnZ z 22 czerwca 2017 r. w zakresie art. 81.1 wprowadza możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Podział kompetencji i organizacja organów ochrony zabytków określone są w art. 89-101 ustawy.

Ustawowo organami ochrony zabytków są:

- a. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków.

Do kompetencji GKZ należy m.in. opracowywanie krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, podejmowanie działań związanych z wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacja kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami, sprawowanie nadzoru nad działalnością

wojewódzkich konserwatorów zabytków, prowadzenie krajowej ewidencji zabytków, promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków. Przy ministrze ds. kultury działa Rada Ochrony Zabytków, jako organ opiniodawczo-doradczy. Przy Generalnym Konserwatorze Zabytków działa Główna Komisja Konserwatorska, jako organ opiniodawczy.

- b. wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Do zadań wojewódzkiego konserwatora zabytków należy m.in.: realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie; wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych; sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych; organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; opracowywanie wojewódzkich planów ochrony na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych; upowszechnianie wiedzy o zabytkach; współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków. Przy WKZ działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków, jako organ opiniodawczy.

USTAWA z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami należy do zadań własnych gminy. Art. 7 ust. 1 pkt. 9 ustawy określa zadania własne gminy: „*zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy*”. W szczególności zadania własne obejmują m.in. zagadnienia:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych; wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz;
- gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- targowisk i hal targowych;
- zieleni gminnej i zadrzewień;
- cmentarzy gminnych;
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- promocji gminy.

Nie bez powodu wymieniono wyżej zadania gminy. Kolejne z nich mogą być związane bezpośrednio lub pośrednio z dziedzictwem kulturowym. W gminnych planach, bowiem nie sposób pominąć zabytków w sprawach dotyczących budownictwa mieszkaniowego (np. pierzeje z kamienicami o wartościach zabytkowych), przy rozwiązywaniu problemów dotyczących utrzymania dróg i mostów oraz organizacji ruchu czy też zieleni gminnej i zadrzewień (obsadzenia traktów, zieleni cmentarzy, parków) lub promocji gminy.

INNE uregulowania prawne dotyczące zabytków znajdują się także w następujących ustawach :

- ✓ ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2017 poz. 1073) z aktami wykonawczymi;
- ✓ ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. z 2017 r., poz. 1332)
- ✓ ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz.U. z 2016 r., poz. 672, 831, 903, 1250, 1427, 1933) z aktami wykonawczymi, z której wynika obowiązek wykonania opracowania ekofizjograficznego do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (art. 72 ust. 4 i 5) z uwzględnieniem walorów zabytkowych;
- ✓ ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2016 r., poz. 2134, 2249, 2260, z 2017 r. poz. 60, 132), uwzględnia się w niej ochronę krajobrazów (zachowanie cech charakterystycznych danego krajobrazu), a wśród walorów chronionych wymienia się wartości kulturowe. Jedną z form ochrony wg tej ustawy są parki krajobrazowe – obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, ale także walory historyczne i kulturowe;
- ✓ ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz.U. z 2016 r. poz. 2147);
- ✓ ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz.U. z 2012 r., poz. 406, 2014 poz. 423, 2015 r., poz. 337, 2016 r., poz. 1020);
- ✓ ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2014 r., poz. 1118, 1138, 1146, 2015 r., poz. 1255, 1333, 1339);
- ✓ ustawa z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227) . Na mocy w/w ustawy ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków” otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne.
- ✓ ustawa z dnia 25 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, *tzw. ustawa krajobrazowa* (Dz.U. 2015, poz. 774). Nowa ustawa nakłada na władze samorządowe nowe obowiązki w m. in w zakresie krajobrazu kulturowego i sporządzenia np. audytu krajobrazowego.

- ✓ 11 września 2015 r. weszła w życie ustawa z dnia 25 kwietnia o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. z 2015 r. poz.774). Ustawa dokonała nowelizacji wielu przepisów, w tym ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst. jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 778, ze zm.)> Na podstawie nowych przepisów samorzady gminne uzyskały kompetencje do wprowadzenia uchwały w sprawie lokalizacji reklam, obiektów małej architektury i ogrodzeń.
- ✓ Narodowy Instytut Dziedzictwa, przygotował na swoich stronach www poradniki dotyczące dziedzictwa kulturowego (samorząd pl, kampania krajobraz mojego miasta) <http://samorzad.nid.pl/> ; <http://krajobrazmojegomiasta.pl/>

3. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY PŁOTY

3.1. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W USTALENIACH MIĘDZYNARODOWYCH

Najistotniejsze dla dziedzictwa kulturowego ustalenia międzynarodowe, przyjęte przez Polskę to:

- **Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 16 listopada 1972 r. przyjęta na sesji w Paryżu**
(Dz.U. z 1976 r. nr 32, poz. 190, załącznik)

Konwencja zobowiązuje do: ustanowienia „skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości, zorganizowanego w sposób stały i zgodny z metodami współczesnej nauki”; uprawiania polityki zmierzającej do wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym i włączenia ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego; podejmowania środków prawnych, naukowych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu identyfikacji, ochrony, konserwacji, waloryzacji i reanimacji tego dziedzictwa.

- **Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) – 16 stycznia 1992 r. - La Valetta**
(Dz.U. z 1996 r., Nr 120, poz. 564)

Konwencja dotycząca dziedzictwa archeologicznego, które stanowi źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zobowiązuje do wprowadzenia systemu prawnej ochrony dziedzictwa archeologicznego, zapewniającego prowadzenie ewidencji archeologicznego dziedzictwa, łączenia potrzeb archeologii z wymaganiami planów zagospodarowania, zapewnienia finansowego wsparcia dla badań archeologicznych od władz państwowych, regionalnych i gminnych.

- **Europejska konwencja krajobrazowa – 22 października 2000 r. – Florencja**
(Dz.U. z 2006 r., Nr 14, poz. 98)

Konwencja zobowiązuje do: ustanowienia i wdrożenia polityki w zakresie krajobrazu (który przyczynia się do tworzenia kultur lokalnych i jest podstawowym komponentem europejskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego) ukierunkowanej na ochronę, gospodarkę i planowanie krajobrazu. W konwencji tej zwrócono uwagę na współpracę transgraniczną (na szczeblu regionalnym i lokalnym) służącą przygotowaniu i wdrażaniu wspólnych programów dotyczących krajobrazu (krajobrazy transgraniczne). Ustanowiono Nagrodę Krajobrazową Rady Europy - wyróżnienie przyznawane organom lokalnym i regionalnym, które wykażą się skutecznymi i znaczącymi osiągnięciami w dziedzinie ochrony, gospodarki lub planowania krajobrazu.

- **Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r.** (Dz.U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585).

Celami konwencji są m.in.: ochrona i promowanie różnorodności form wyrazu kulturowego; tworzenie takich warunków dla kultur, by mogły się w pełni rozwijać i swobodnie na siebie oddziaływać w sposób przynoszący im wzajemne korzyści; promowanie poszanowania różnorodności form wyrazu kulturowego i uświadamianie jej wartości na płaszczyźnie lokalnej, krajowej i międzynarodowej; potwierdzenie znaczenia związku między kulturą i rozwojem dla wszystkich krajów. Za zasady uznano: komplementarność ekonomicznych i kulturowych aspektów rozwoju - z uwagi na fakt, że kultura jest jedną z głównych sił napędowych rozwoju, kulturowe aspekty rozwoju są równie istotne jak jego aspekty ekonomiczne. Ochrona, promowanie i zachowanie różnorodności kulturowej są podstawowym warunkiem trwałego i zrównoważonego rozwoju dla dobra obecnych i przyszłych pokoleń.

- **Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy**

przyjęta 3 października 1985 r. w Granadzie, weszła w życie 1 grudnia 1987 r. Przez Polskę została podpisana 18 marca 2010 r.

Zasadniczym celem dokumentu jest ochrona europejskiego dziedzictwa architektonicznego. Konwencja definiuje pojęcie dziedzictwa architektonicznego i zwraca uwagę na potrzebę jego ochrony nie tylko na szczeblu krajowym, ale i europejskim. Dokument postuluje konieczność identyfikacji zasobów mających podlegać ochronie oraz tworzenia i wdrażania systemu ich ochrony. Sygnatariusze zobowiązują się do prowadzenia działań systemowych w celu zapewnienia ochrony i opieki nad dziedzictwem architektonicznym oraz przyjęcia zintegrowanej polityki konserwacji zabytków. Konwencja zakłada współdziałanie społeczeństwa w procesie ochrony zabytków, podkreśla rolę promocji dziedzictwa i rozwijania świadomości społecznej w zakresie ochrony zabytków. Zobowiązuje również strony do wymiany informacji na temat polityki konserwacji zabytków.

- **Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE** (*Infrastructure for Spatial Information In Europe*)

W ustawie o infrastrukturze informacji przestrzennej z dnia 4 marca 2010 r., która weszła w życie 7 czerwca 2010 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego został zdefiniowany (art. 3, pkt. 7c) jako organ wiodący i współodpowiedzialny, wraz z Ministrem Środowiska, w zakresie tematu danych przestrzennych w części dotyczącej zabytków nieruchomych w rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa stanowi przeniesienie na grunt legislacyjny Polski zapisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE.

Założeniem dyrektywy jest opracowanie baz danych GIS oraz udostępnienie tych danych za pomocą usług sieciowych (serwisów internetowych) w celu upowszechnienia, oraz darmowego dostępu, danych stanowiących rejestr publiczny (wraz ze zdefiniowaniem ograniczeń dostępu do tych danych, jeśli wymaga tego interes Państwa). Założenia dyrektywy określają sposób w jaki dane te będą organizowane - ze szczególnym naciskiem na brak powielania kompetencji

poszczególnych jednostek administracji publicznej w zakresie pozyskiwania tych danych, a w efekcie optymalizacji wydatków ponoszonych przez podatnika na tworzenie zbiorów cyfrowych odzwierciedlających stan rejestrów publicznych.

➤ **Znak Europejskiego Dziedzictwa**

(decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady Europy nr 1194/2011 z dnia 16 listopada 2011 r. ustanawiająca działania Unii Europejskiej na rzecz ZDE)

Unia Europejska (UE) ustanawia Znak Dziedzictwa Europejskiego przyznawany znajdującym się na terytorium Unii obiektom odgrywającym istotną rolę w historii, kulturze oraz w budowaniu Unii. Jego zadaniem jest zwrócenie uwagi na **wspólne dziedzictwo kulturowe** w celu wzmocnienia poczucia przynależności do Unii wśród obywateli oraz wzmocnienia dialogu między kulturami. Ponadto, w szczególności przez turystykę kulturalną, dziedzictwo odgrywa ważną rolę w rozwoju gospodarczym regionów europejskich, które skorzystałyby z nadania mu odpowiedniej rangi.

Nacisk został położony na **europejską wartość symboliczną** obiektów i ich **wymiar pedagogiczny**; odróżnia znak dziedzictwa europejskiego od inicjatyw w zakresie dziedzictwa realizowanych przez UNESCO i Radę Europy.

Będący obecnie formalną inicjatywą UE Znak Dziedzictwa Europejskiego został wprowadzony początkowo w 2006 r. jako inicjatywa międzyrządowa, w której wzięło udział osiemnaście państw członkowskich.

Kryteria przyznawania

Do przyznania znaku kwalifikują się zabytki, miejsca naturalne, obiekty podwodne, archeologiczne, przemysłowe lub miejskie, krajobrazy kulturowe, miejsca pamięci, dobra i obiekty kultury i dziedzictwo niematerialne związane z danym miejscem, w tym dziedzictwo współczesne.

Wspólne wnioski mogą być składane dla **obiektów międzynarodowych** usytuowanych w kilku państwach członkowskich, które łączy jeden konkretny temat, jak również dla **krajowych obiektów tematycznych** obejmujących kilka obiektów usytuowanych w tym samym państwie członkowskim, które łączy taki sam temat.

3.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

➤ **STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2020**

(Uchwała Rady Ministrów z 25.09.2012 roku)

Strategia Rozwoju Kraju 2020 (**SRK**) to główna strategia rozwojowa Polski do 2020 roku. Wskazuje najważniejsze zadania państwa, które należy zrealizować w najbliższych latach, by przyspieszyć Strategia proponuje podejście dwukierunkowe, polegające na usuwaniu barier i słabości polskiej gospodarki oraz wykorzystaniu jej mocnych stron. **SRK** wyznacza trzy obszary, na których powinny zostać skoncentrowane fundusze na politykę rozwoju:

- konkurencyjna gospodarka,
- spójność społeczna i terytorialna,
- sprawne i efektywne państwo.

Główne zadania w obszarze „konkurencyjna gospodarka” to polepszenie sytuacji finansów publicznych oraz wypracowanie nowych przewag konkurencyjnych polskiej gospodarki, opartych na wiedzy, kapitale intelektualnym, kapitale społecznym i rezultatach cyfryzacji, rozwój Polski, orientacyjny harmonogram oraz sposób finansowania zaplanowanych działań.

Spójność społeczna i terytorialna to przede wszystkim równomierny rozwój kraju i wyrównywanie szans jego mieszkańców. Do 2020 roku należy tak inwestować środki, aby zwiększyć aktywność i zmniejszyć ubóstwo grup wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem (np. poprzez, promocję aktywności zawodowej seniorów). Trzeba także stale podnosić jakość usług publicznych.

Samorzady powinny być gospodarzami na swoim terytorium i realnie odpowiadać za jego rozwój. **SRK** w tym obszarze wskazuje także, że konieczne jest przygotowanie i realizacja polityki miejskiej oraz ukierunkowanie wsparcia tak, by żaden z obszarów Polski nie był zagrożony marginalizacją.

➤ **KONTRAKT TERYTORIALNY DLA WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO** (podpisany 12.11.2014 roku)

Kontrakty Terytorialne to nowe narzędzie polityki rozwoju. Jego zadaniem jest zwiększenie skuteczności tej polityki. W kontraktach rząd i władze poszczególnych województw uzgadniają cele rozwojowe i inwestycje, które są dla obu stron kluczowe. Kontrakty wskazują, jakie działania podejmie rząd, a jakie będą wspierane z poziomu samorządowego (przez województwo, powiat, gminę). Inwestycje zapisane w Kontraktach będą finansowane ze środków unijnych i krajowych.

Kontrakt Terytorialny dla Województwa Zachodniopomorskiego to gwarancja realizacji ważnych dla regionu inwestycji z zakresu infrastruktury drogowej, kolejowej oraz ochrony zdrowia. Do Pomorza Zachodniego trafi ok. 17,5 miliarda zł oraz środki z Regionalnego Programu Operacyjnego (6,7 mld zł)⁶. W Kontrakcie terytorialnym znalazły się inwestycje, usprawniające komunikację w regionie i zwiększające dostęp do Pomorza Zachodniego.

➤ **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 („NSRK”) z Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 („NSRK”)** (przyjęta przez RM w 2005 r.)

Ochrona i rewaloryzacja zabytków została uznana za jeden z podstawowych celów strategicznych, a za cele cząstkowe uznano m.in.:

- kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na funkcje kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystycznych;
- podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

W uzupełnieniu „**NSRK**” na lata 2004 – 2020 wprowadzono programy wdrożeniowe, jako system realizacyjny NSRK, powiązane z finansowaniem

⁶ <http://www.wzp.pl/biuro-prasowe/aktualnosci/kontrakt-terytorialny-dla-pomorza-zachodniego-podpisany>.

działalności kulturalnej ze środkami znajdującymi się w dyspozycji Ministra Kultury w tym m.in. poprzez program „Dziedzictwo kulturowe”. Program realizowany jest w ramach dwóch komplementarnych priorytetów:

1. rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych
2. rozwój kolekcji muzealnych.

Celem „**NSRK**” jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych, gdzie celami częściowymi są:

- a) poprawa stanu zachowania zabytków;
- b) zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym dziedzictwa archeologicznego);
- c) kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne;
- d) zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych;
- e) poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji;
- f) zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego.

W dokumentach strategicznych i planistycznych, województwa, powiatu, gminy uwzględnia się:

- **Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami („KPOnZ”)**
(przyjęty uchwałą Nr 125 Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2014 r.)
Okres realizacji ustalono na lata 2014-2017.

„**KPOnZ**” realizują państwowe instytucje kultury: Narodowy Instytut Dziedzictwa, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów oraz Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku. Realizację programu i nadzór sprawuje Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

„**KPOnZ**” zawiera m.in.: informacje o systemie ochrony zabytków w Polsce (inaczej podstawy prawne, organy ochrony zabytków – zadania i kompetencje); odnosi się także do roli samorządów wszystkich szczebli (programy opieki: wojewódzkie, powiatowe i gminne)⁷.

Dziedzictwo kulturowe traktowane jest jako „potencjał rozwoju społecznego”, a „wielkość zasobu zabytków umożliwia budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości”. Podkreślono konieczność ułatwienia dostępu do dziedzictwa kulturowego i znaczenie partycypacji społecznej.

Krajowy program ma kształtować politykę władz państwowych w sferze władczej – realizacji konstytucyjnych i ustawowych obowiązków ochrony dziedzictwa, a także stymulować wsparcie działań właścicieli i dysponentów obszarów i obiektów zabytkowych w ich działaniach opieki nad dziedzictwem.

Zróżnicowane nasycenie obszaru kraju obszarami i obiektami zabytkowymi wynika

⁷ Tym samym te same ustawowe podstawy prawne mają zastosowanie zarówno w Krajowym Programie Ochrony i Opieki nad zabytkami jak i w znacznej mierze w gminnych.

z wielowiekowych uwarunkowań historycznych, jest efektem aktywności społecznej w wielu sferach – ekonomicznej, kulturowej, religijnej itp.

Stąd też działania założone do realizacji w projekcie *Krajowego programu* obejmą terytorium całego kraju, z nasileniem zróżnicowanym w zależności od nasycenia regionów obszarami i obiektami zabytkowymi, w pełni przy tym respektując opisane wyżej uwarunkowania historyczne.

Wśród celów szczegółowych zwrócono uwagę na konieczność porządkowania rejestru zabytków nieruchomości (A i C). „Prowadzone obecnie rozpoznanie zasobów rejestru zabytków nieruchomości uzasadnia podjęcie prac porządkujących polegających na skreśleniu z rejestru obiektów fizycznie nieistniejących, a także skreśleniu z rejestru obiektów, które utraciły wartości artystyczne, historyczne lub naukowe leżące u podstaw wcześniejszego wpisu do rejestru.

Zakres zadań przedstawionych w *Krajowym programie* uwzględni następujące odniesienia do innych zintegrowanych dokumentów strategicznych na poziomie krajowym. Są nimi, m.in.:

1. *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*

Założenia przyjęte w *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*. W szczególności kwestie wskazane w celu szczegółowym 1 i celu szczegółowym 4.

a) Cel szczegółowy 1: *Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji*

Kierunki działania:

1.2.3. Rozwój kompetencji kulturowych w uczeniu się innym niż formalne oraz upowszechnienie różnych form uczestnictwa w kulturze;

1.2.4. Rozwijanie kompetencji społecznych liderów i animatorów

b) Cel szczegółowy 4 *Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego*

Kierunki działania:

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu;

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Zakres odniesienia: *Krajowy program* przede wszystkim wypełnia zadania kierunku 4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

2. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*

Zadania określone w *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*. *Krajowy program* odwołuje się w szczególności do zadań wskazanych w celu 4 i celu 6 KPZK.

a) Cel 4. *Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski*

Kierunki działania:

4.1. Integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych,

4.3. Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami europejskiej konwencji krajobrazowej.

b) Cel 6. *Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.*

Zakres odniesienia: Uwzględnienie zagadnienia ochrony krajobrazu przyrodniczego i kulturowego w procesach rozwoju regionów.

3. Strategia Sprawne Państwo 2020

Zadania wskazane w *Strategii Sprawne Państwo 2020. Krajowy program* odwołuje się w szczególności do zadań wskazanych w celu szczegółowym 2.

a) Cel szczegółowy 2. *Zwiększenie sprawności instytucjonalnej państwa*

Działanie

2.2. *Optymalizacja struktur organizacyjnych administracji rządowej*

Zakres odniesienia: Planowana racjonalizacja struktur terenowych organów administracji rządowej – zapewnienie optymalnych warunków działania wojewódzkich konserwatorów zabytków.

5. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego

Zadania określone w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*, w tym przede wszystkim omówione w celu 1.

a) Cel 1. *Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów*

Kierunek działania:

1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne

1.3.6. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego.

Zakres odniesienia: Uwzględnienie zagadnienia ochrony krajobrazu przyrodniczego i kulturowego w procesach rozwoju regionów.

➤ **KRAJOWA POLITYKA MIEJSKA** (Uchwała Rady Ministrów z 20.10.2015 r.)

Dokument Krajowa Polityka Miejska określa planowane działania administracji rządowej dotyczące polityki miejskiej i uwzględnia cele i kierunki określone w średniookresowej strategii rozwoju kraju i krajowej strategii rozwoju regionalnego. **KPM** wskazuje, w jaki sposób poszczególne polityki realizowane przez różne resorty i instytucje rządowe powinny być dopasowywane i kierunkowane do zróżnicowanych potrzeb polskich miast – od największych po najmniejsze. Równocześnie polityki publiczne powinny umożliwiać jak najlepsze wykorzystanie unikalnych potencjałów i przewag konkurencyjnych polskich miast dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju, a przez to – co jest w centrum polityki miejskiej – dla poprawy jakości życia mieszkańców miast.

Cel strategiczny **KPM** to wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców⁸.

Poprawa jakości życia dotyczy także mieszkańców miast zabytkowych, tj. o staromiejskich układach urbanistycznych wpisanych do rejestru zabytków.

Istotną rolę wskazano rewitalizacji zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich. Odnowa i rewitalizacja obszarów najbardziej problemowych powinna stanowić element całościowej polityki miasta.

KPM koncentruje się na najistotniejszych obszarach funkcjonowania miasta, które podzielono na dziesięć wątków tematycznych, wśród których znalazły się m.in.:

- kształtowanie przestrzeni
- rewitalizacja

⁸ <https://www.mr.gov.pl/strony/zadania/polityka-rozwoju-kraju/polityka-miejska/>

➤ **Ochrona dziedzictwa niematerialnego**

16.08.2011 r. w Polsce weszła w życie Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. (Polska ratyfikowała Konwencję 22.10.2010 r.)

Narodowy Instytut Dziedzictwa (instytucja MKiDN) opracował Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego w odniesieniu do Konwencji UNESCO z 2003 roku. Opracowanie zawiera informacje ogólne, wytyczne dotyczące składania wniosków o wpis oraz procedury wpisywania elementów dziedzictwa niematerialnego, formularz wniosku zgłoszeniowego, załącznik do wniosku, instrukcje składania wniosku (www.zabytek.pl, www.nid.pl).

Obejmowane ochroną na terenie Polski elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinny:

- być żywe, odzwierciedlające zarówno tradycyjne, jak i współczesne praktyki, w których wyraża się tożsamość grup kulturowych;
- mieć charakter (...) włączający, nie służący przypisywaniu wyłączności na określone praktyki danej grupie lecz wzmocnieniu spójności społecznej, podtrzymywanej w różnorodnych przejawach niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- ponieważ niematerialne dziedzictwo jest zakorzenione we wspólnotach, oznacza to, iż może zostać uznane za element tożsamości i tradycji określonych wspólnot tylko i wyłącznie przez nie same i za ich zgodą;
- elementy wpisane na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego mogą być następnie wpisane na listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa ludzkości - prowadzoną przez UNESCO.

Dziedzictwo niematerialne to m.in.:

- tradycje i przekazy ustne (np. bajki, przysłowia, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, lamentsy pogrzebowe, zawołania pasterskie i handlowe), w tym w języku jako nośniku niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne (np. tradycje wokalne, instrumentalne i taneczne; widowiska religijne, karnawałowe i doroczne);
- praktyki społeczno-kulturowe (np. zwyczaje, rytuały i obrzędy doroczne, sytuacyjne i rodzinne: chrzciny, wesela, pogrzeby; ceremonie lokalne i środowiskowe; zwyczaje odpustowe i pielgrzymki; gry i zabawy; folklor dziecięcy; sposoby świętowania; praktyki służące nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich (...));
- wiedza i praktyka dotycząca przyrody i wszechświata (np. tradycyjne wyobrażenia o wszechświecie; meteorologia ludowa, tradycyjne sposoby gospodarowania, tradycyjne sposoby leczenia; zamawiania: miłosne, medyczne);
- wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest prowadzona przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wpis dokonywany jest na wniosek: grup, wspólnot oraz organizacji pozarządowych. W uzasadnionych przypadkach, tj.

jeżeli dany element dziedzictwa niematerialnego kultywowany jest jedynie przez pojedyncze osoby, również na wniosek jednostek.

3.3. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

➤ Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020, zwana dalej „SRWZ 2020”

(przyjęta przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą Nr XXVI/303/05 z dnia 19 grudnia 2005 r.)

W „**SRWZ 2020**”, w diagnozie stanu województwa przedstawiono charakterystykę krajobrazu kulturowego ze wskazaniem najcenniejszych zespołów zabytków oraz identyfikację kluczowych problemów, do których zaliczono:

- zły stan zabytków,
- zbyt małe nakłady na rewitalizację i renowację zasobów środowiska kulturowego,
- słabo rozwinięte produkty turystyczne związane z wykorzystaniem zasobów środowiska kulturowego,
- problemy rozwojowe na obszarach założeń staromiejskich,
- brak środków i mechanizmów wsparcia rewitalizacji starej zabudowy mieszkaniowej, zabudowy przemysłowej i powojkowej.

Charakteryzując w „**SRWZ 2020**” stan i możliwości rozwoju turystyki stwierdzono duże potencjalne możliwości turystyki, której sprzyjają m.in. zabytki architektury i obiekty świadczące o bogatym dziedzictwie kulturowym regionu. Jednak w analizie SWOT zwrócono uwagę na niski poziom mechanizmów wsparcia rozwoju kultury i dziedzictwa kulturowego, małe wydatki jednostek samorządu terytorialnego na ochronę dziedzictwa kulturowego, słabo rozwinięte produkty turystyczne związane z wykorzystaniem zasobów środowiska naturalnego i kulturowego.

Wśród sześciu zdefiniowanych w SRWZ celów strategicznych problematyka ochrony zabytków i opieki nad zabytkami została wskazana w:

- ✓ celu nr 1
Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania (w zadaniu – rozwój i promocja produktów turystycznych).
- ✓ celu nr 3
Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu (w zadaniu – Rozwój małych miast, rewitalizacja i rozwój obszarów wiejskich).
- ✓ celu nr 4
Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka rolna (w zadaniu nr 4- Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych).
- ✓ celu nr 6
Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu (w działaniu – Wzmacnianie tożsamości społeczności lokalnej i Wspieranie działań

aktywizujących rynek pracy)⁹.

W dokumencie uzupełniającym „SRWZ 2020” p.t. „**Priorytety Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego**” wysoko oceniono rozwój kulturalny i znaczenie sztuki w kondycji społeczności lokalnej oraz znaczenie dziedzictwa historycznego w budowie tożsamości społecznej. Także w priorytecie dotyczącym kształtowania i utrzymania ładu przestrzennego wspomniano o zachowaniu wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego. Problematyka została rozwinięta w celach operacyjnych:

- ✓ Przeciwdziałanie degradacji przestrzeni przez nieskoordynowaną działalność inwestycyjną.
- ✓ Ochrona krajobrazu naturalnego i kulturowego (priorytet 3).
- ✓ Dbalność o utrzymanie historycznego kształtu wartościowych zespołów urbanistycznych i architektonicznych (priorytet 5)¹⁰.

Podobnie w celu operacyjnym *Racjonalizacja wykorzystania przestrzeni zagospodarowanej i przekształcanie* jako pierwszy znalazł się priorytet: Rewaloryzacja i rewitalizacja centrów miejskich. W celu operacyjnym *Integracja społeczności regionu* jako priorytet nr 2 zapisano „Badanie i dokumentowanie historii oraz teraźniejszości regionu”¹¹.

➤ **REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO (RPO WZ)**¹²

Program Regionalny to jedna z metod realizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020. Wsparcie pochodzące z Programu koncentruje się na trzech podstawowych obszarach: gospodarka, infrastruktura i społeczeństwo.

Celem strategicznym Programu Regionalnego jest poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej województwa przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego regionu oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych.

Program składa się z 10 Osi Priorytetowych, na realizację, których przeznaczone zostanie 1,6 mld euro. Zdecydowana większość środków ok. 72% całkowitej alokacji przeznaczonej na Program pochodzić będzie z EFRR. 1,15 mld. zostanie przeznaczone na rozwój potencjału społeczno-gospodarczego poprzez wspieranie projektów zakładających wzrost zatrudnienia, rozwój przedsiębiorczości, rozbudowę infrastruktury wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarczej, poprawę ochrony środowiska.

Pozostałe 28%, czyli ok. 450 mln euro budżetu Programu pochodzące z EFS. ukierunkowanych zostanie na wyrównywanie szans na rynku pracy, wzrost zatrudnienia, inwestycje w kapitał ludzki.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020 wskazał nowe osie priorytetowe.

⁹ Porównaj *Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020*, s. 86.

¹⁰ *Priorytety Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego*, s. 39-41.

¹¹ Tamże, s. 52.

¹² Przyjęty 18 grudnia 2014 r. przez ZWZ, uchwałą Nr 224/14.

Oś IV. NATURALNE OTOCZENIE CZŁOWIEKA zawiera PRIORYTET INWESTYCYJNY 6c: Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

➤ **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego, (zwany dalej „PZPWZ 2010”)**

(przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XLV/530/2010 z dnia 29.10.2010 r)

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego jest opracowaniem o charakterze regionalnym, stanowi integralny element szeroko pojętego planowania strategicznego w zakresie przestrzennej koordynacji działań. Dzięki zintegrowanemu systemowi planowania zapewniona jest odpowiednia korelacja planu z koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju oraz ze strategią rozwoju województwa. Plan określa uwarunkowania i kierunki rozwoju województwa w zakresie:

- organizacji struktury przestrzennej, w tym podstawowych elementów sieci osadniczej,
- infrastruktury społecznej i technicznej,
- ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- lokalizacji inwestycji publicznych rządowych i samorządu województwa.

Głównym celem świadomej polityki przestrzennej jest właściwe wykorzystanie przestrzeni i jej zasobów oraz istniejącego zainwestowania dla potrzeb rozwojowych zapewniających wzrost poziomu i jakości życia społeczeństwa. Przez właściwe wykorzystanie przestrzeni należy rozumieć:

- ochronę i zachowanie jej niezbywalnych wartości jakimi są bioróżnorodność, walory przyrodnicze, krajobrazowe i dziedzictwo kulturowe,
- wykorzystanie zasobów tej przestrzeni – surowców naturalnych, potencjału naturalnego (wody morskie i lądowe, odnawialne źródła energii, rolnicza i leśna przestrzeń produkcyjna) oraz potencjału wynikającego z istniejącego zagospodarowania (sieć osadnicza, infrastruktura, zabudowa), wykorzystanie naturalnych preferencji przestrzeni osiągniętych w wyniku zainwestowania lub możliwych łatwo do osiągnięcia w wyniku określonych działań stymulacyjnych,
- harmonizację działań wpływających lub mogących mieć wpływ na przekształcenia przestrzeni (w tym eliminacja konfliktów i zagrożeń).

Ustalenia planu nie stanowią prawa miejscowego i tym samym nie naruszają autonomii gmin w zakresie gospodarki przestrzennej, umożliwiają jednak ubieganie się o środki finansowe regionalne, krajowe i unijne na realizację zadań celu publicznego.

Ustalenia „PZPWZ 2010” nie stanowią prawa miejscowego i tym samym nie naruszają autonomii gmin w zakresie gospodarki przestrzennej, umożliwiają jednak ubieganie się o środki finansowe regionalne, krajowe i unijne na realizację zadania celu publicznego.

W „PZPWZ 2010” wskazano kategorię obszarów kulturowo-krajobrazowych (OKK) z zaleceniem uwzględniania ich w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego¹³. Na obszarze woj. zachodniopomorskiego wyodrębniono 30 OKK.

Gmina Płoty ujęta została w: **OKK 12 „Dolina Regi”** dotyczącym terenów *rozciągających się w otoczeniu rzeki Regi i jej dopływów od jej źródeł w okolicach Świdwina do ujścia do Bałtyku w Mrzeżynie*¹⁴.

Walory kulturowe

Archeologia (...)

Płoty (Gm. loco) – w mieście na zakolu rzeki, doskonale zachowane wczesno-średniowieczne grodzisko, usytuowane na naturalnym wzniesieniu, czytelny czworokątny majdan i fosa od strony południowej. **Lubin (Gm. Gryfice)** – na północ od miejscowości, na zakolu Regi, położone jest wczesnośredniowieczne grodzisko o podkowiastym kształcie, otoczone z trzech stron wałami.

Nad Regą położonych jest sześć historycznych miast: Świdwin, Łobez, Resko, **Płoty**, Gryfice i Trzebiatów. (...)

Płoty: początkowo istniał gród w zakolu Regi, w 1277 r. nastąpiła lokacja miasta. Miasto wyróżnia się istnieniem dwóch zamków: „Starego” postawionego na wzgórzu nad Regą w XIII w., przebudowanego w XVI i XVII w. (renesansowy); „Nowego” – zbudowanego w XVII w., na pocz. XX w. gruntownie przebudowanego (neorenesansowy, wieloskrzydłowy, z oficynami i bramami), otoczonego parkiem.

Na Redze funkcjonuje wiele budowli i urządzeń hydrotechnicznych pozostałych po bogatym niegdyś zagospodarowaniu rzeki m.in.: elektrownie wodne z 1 ćw. XX w., w: Trzebiatowie, **Lisowie (gm. Płoty) – elektrownia „Likowo”;** Prusinowie (gm. Łobez) - elektrownia „Prusinowo”, Żerzynie, Resku, Smoleńcinie (gm. Gryfice) - elektrownia „Rejowice”, w **Płotach**, zespół młyński w Gryficach oraz port rybacki w Mrzeżynie.

Zespoły ruralistyczne w dolinie Regi osadnictwo posiadają równie stara metrykę jak w/w miasta. (...)

Zespoły staromiejskie w Świdwinie, Resku, **Płotach**, Gryficach, Trzebiatowie wpisane są do rejestru zabytków. Teren starego miasta w Trzebiatowie typowany do ustanowienia pomnikiem historii. Projektowane parki kulturowe: wieś Trzebusz, Strzmiel z XVIII-wiecznym dworem.

Walory krajobrazowo-przyrodnicze

Krajobraz na całej długości Regi jest bardzo zróżnicowany. W dolnym biegu Regi tereny zostały silnie przekształcone przez działania melioracyjne, przede wszystkim zabudowania hydrotechniczne. Powyżej Reska rzeka ma naturalny bieg. Środkowy odcinek doliny rzecznej przecina tereny morenowe o zróżnicowanej rzeźbie terenu. Typowo górski charakter posiada górny odcinek do Trzebiatowa. Dalej rzeka płynie przez otwarte tereny nadmorskie, podmokłe, poprzecinane rowami melioracyjnymi.

¹³ *Plan zagospodarowania..., dz. cyt., s. 209-210.*

¹⁴ Szczegółowy opis przytoczono w 1.edycji GPOnZ na lata 2012-2016.

Elementy charakterystyczne

Miasta założone nad Regą z zabytkami dokumentującymi ich dzieje od XII-XIII w. Tereny wiejskie z zachowaną zabudową chłopską i rezydencjonalną. Liczne parki. Materialne świadectwa gospodarki związanej z rzeką: młyny (m.in. zespół młyński w Gryficach), elektrownie wodne z okresu k. XIX - pocz. XX w. (w Trzebiatowie, **Płotach**, Lisowie, Prusinowie). Obszar o wybitnych walorach kulturowych i krajobrazowych.

Zalecenia do ochrony i kształtowania krajobrazu obszaru OKK 12 „Dolina Regi” to m.in.:

Ochrona krajobrazu

- uczytelnienie i zachowanie materialnych świadectw rozwoju kulturowego terenów nadrzecznych,
- rewitalizacja i zagospodarowanie terenów nadrzecznych w nawiązaniu do dawnego rozplanowania, utrzymanie pozostałości dawnych budowli na rzece i jej dopływach na potrzeby funkcjonującego szlaku kajakowego,
- utrzymanie sieci osadniczej i ograniczenie lokalizacji nowej zabudowy poza obrębem tradycyjnych jednostek osadniczych,
- zakaz lokalizacji obiektów wielkokubaturowych i urządzeń infrastruktury technicznej (naziemne sieci inżynieryjne, wieże anten telekomunikacyjnych, wieże elektrowni wiatrowych) w zasięgu obszarów ekspozycji historycznych dominant, wskazanych wartościowych układów kompozycyjnych. Decyzje o lokalizacji nowych inwestycji należy poprzedzać studiami krajobrazu.

Ochrona układów przestrzennych

- likwidacja ruchu tranzytowego z terenów starych miast,
- zachowanie układów wsi owalnicowych, charakterystycznego dla północnych terenów,
- zachowanie historycznych granic zabytkowych założeń dworsko-parkowych i folwarków, zakaz parcelacji parków i budowy na ich terenie obiektów w ahistorycznej lokalizacji. Funkcje nowej zabudowy na terenie parków powinny umożliwiać utrzymanie i wykorzystanie parku.

Ochrona zabytkowych obiektów

- zachowanie architektury i wyposażenia elektrowni wodnych,
- utrzymanie w dobrym stanie zabytkowej zabudowy.
- ochrona reliktywów osadnictwa pradziejowego z dopuszczeniem inwestycji na określonych warunkach,
- zachowanie układu topograficznego zabytków archeologicznych posiadających formę przestrzenną (grodzisk, cmentarzysk) i ich otoczenia, zapewnienie ich ekspozycji

Potencjał turystyczny (istniejące trasy turystyczne, polecane trasy i punkty do turystycznego zagospodarowania)

Na Redze i w jej otoczeniu funkcjonują szlaki turystyczne. Rega jest popularną trasą kajakową. Znane są zabytki miast nad rzeką. W znacznie mniejszym stopniu spopularyzowane zostały zabytkowe obiekty na terenach wiejskich. Tereny wiejskie

mają korzystne warunki do rozwoju funkcji agroturystycznych na bazie historycznej zabudowy zagrodowej.

Obszar Kulturowo-Krajobrazowy stanowi charakterystyczny wyróżnik regionalny i może stanowić niewatpliwy impuls do tworzenia markowego produktu turystycznego i regionalnego.

➤ **Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2017-2020, zwany dalej „WPOnZ 2017-2020”**

(przyjęty uchwałą Nr XXII/361/17 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 25 kwietnia 2017 roku¹⁵)

Główne cele programów opieki nad zabytkami określone w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku to:

- włączenie problematyki ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i poprawa stanu ich zachowania
- wyeksponowanie zabytków i walorów krajobrazu kulturowego;
- zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie zwiększania finansowania opieki nad zabytkami;
- dobra współpraca z właścicielami zabytków;
- tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

„**WPOnZ 2017-2020**” zakłada, że Samorząd Województwa sprawując opiekę nad zabytkami będącymi jego własnością lub przez niego administrowanymi, poprzez swoje działania przyczynia się do ochrony zabytków leżących w granicach województwa zachodniopomorskiego. Posiadając ku temu instrumenty (finansowe i organizacyjne – Wydział Kultury, Nauki i Dziedzictwa Narodowego, Biuro Dokumentacji Zabytków) inicjuje, wspiera i koordynuje działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego województwa, a wobec właścicieli zabytków może pełnić także funkcję wspomagającą, doradczą, opiniodawczą.

Samorząd Województwa może tworzyć warunki w zakresie bieżących możliwości finansowych i organizacyjnych stymulowania i wspierania wybranych działań, uznanych za istotne dla zachowania dziedzictwa kulturowego i tym samym dla realizacji zadań Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego.

Samorząd Województwa określa politykę zagospodarowania przestrzennego województwa (m.in. poprzez Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego) i strategię rozwoju województwa w poszczególnych dziedzinach (m.in. poprzez Strategię Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego, Regionalny Program Operacyjny), w tym w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, zdefiniowaną w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami. Ponieważ dziedzictwo kulturowe jest przedmiotem ustaleń wielu wojewódzkich dokumentów planistyczno-strategicznym naturalnym jest dążenie do kompa-

¹⁵ Dz.U. Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin, 10 maja 2017 r., poz. 2184.

tybilności i komplementarności kierunków i zadań obejmujących dziedzictwo kulturowe we wszystkich dokumentach.

W osiągnięciu celów „WPOnZ 2017-2020” fundamentalną kwestią jest wypracowanie programu finansowania długofalowych działań, ukierunkowanych na osiągnięcie określonego celu, np. poprawa materialnego stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez ustalenie pierwszeństwa w przyznawaniu środków na rzecz określonej grupy zabytków, na określony okres, czy poprzez uwzględnienie w priorytetach Regionalnych Programów Operacyjnych Województwa Zachodniopomorskiego.

Samorząd Województwa nie ma kompetencji do stanowienia ochrony zabytków, a jedynie do opieki nad zabytkami. Jego kompetencje i działania mają charakter wspierający zarówno ochronę (poprzez plan zagospodarowania przestrzennego województwa), jak i opiekę (poprzez uchwalanie Regionalnego Programu Operacyjnego, przy pomocy którego otwierają się przed właścicielami zabytków możliwości uzyskania środków finansowych). Opracowany - zgodnie z dokumentami strategicznymi - Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przyjmuje uchwałą Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego.

Uchwalone programy podlegają publikacji w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

W kompetencjach samorządu gminy jest stanowienie prawnej ochrony poprzez utworzenie parku kulturowego oraz sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania z odpowiednimi zapisami dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, z późn. zm.).

Cele „WPOnZ 2017-2020” to:

- I. Utrzymanie zabytków budujących krajobraz kulturowy województwa zachodniopomorskiego.
- II. Funkcjonowanie zabytków w procesie aktywizacji ekonomicznej i społecznej województwa.
- III. Kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe i potrzebę jego zachowania dla przyszłych pokoleń

Dla wyznaczonych celów perspektywicznych określono cele operacyjne. Do poszczególnych celów operacyjnych przyporządkowano określone zadania szczegółowe.

W celu perspektywicznym I „Utrzymanie zabytków budujących krajobraz kulturowy województwa zachodniopomorskiego” wskazano na konieczność uzupełnienia strategii o randze wojewódzkiej o cele i działania ukierunkowane na ochronę dziedzictwa kulturowego (analogicznie do ochrony dziedzictwa przyrodniczego) oraz uwzględnienia zapisów zawartych w „WPOnZ 2017-2020”. Odnosi się to do m.in. do Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 roku; Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego; Aktualizacji Strategii Rozwoju Turystyki Województwa Zachodniopomorskiego; dokumentach planistycznych dotyczących gospodarki przestrzennej oraz wspierania i monitorowanie procesu opracowywania i wdrażania

powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami i gminnych ewidencji zabytków.

Cel operacyjny: „integracja ochrony dziedzictwa, krajobrazu kulturowego i ochrony przyrody” – m.in. przez opracowanie **Audytu Krajobrazowego Województwa Zachodniopomorskiego**, budowę systemu ochrony krajobrazu kulturowego w formie parków kulturowych i obszarów kulturowo-krajobrazowych”, tworzenie systemu opieki nad zabytkową zielenią. Wśród działań zapisano „współdziałanie z lokalnymi samorządami w zakresie przygotowania i dofinansowywania opracowań studialnych i projektowych stanowiących podstawę merytoryczną do utworzenia parków kulturowych”.

Cel operacyjny: „poprawa materialnego stanu zasobu dziedzictwa kulturowego” wskazuje m.in. na następujące zadania:

- **opieka nad budownictwem kamiennym, ceglany, w tym wiejskim sakralnym;**
- **zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą;**
- promocja prawidłowej konserwacji i rewaloryzacji zabytków zgodnie z zasadami konserwatorskimi;
- wspieranie właścicieli i użytkowników zabytków w prowadzeniu prawidłowej opieki nad zabytkami.

Cel operacyjny: „decentralizacja zadań ochrony i opieki nad zabytkami” to m.in. wspieranie działań na rzecz budowy samorządowego systemu służb ochrony zabytków – gminnego i powiatowego (w tym poprzez organizacje szkoleń dla urzędników samorządowych, udostępnianie baz danych, etc.).

Cel perspektywiczny II „Funkcjonowanie zabytków w procesie aktywizacji ekonomicznej i społecznej województwa” zawiera cztery cele operacyjne, z czego dwa dotyczą form finansowania zadań związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami – z budżetu województwa i z funduszy strukturalnych i zewnętrznych będących w dyspozycji województwa.

Cel operacyjny: „zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości” wskazuje na następujące zadania:

- rozbudowa wojewódzkiego samorządowego systemu informacji o zabytkach województwa zachodniopomorskiego dostępnych turystycznie;
- rozwój tematycznych szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, wodnych, samochodowych, kolejowych, konnych) promujących dziedzictwo kulturowe regionu (w oparciu o wydarzenia historyczne, zespoły zabytków);
- zagospodarowanie na cele turystyczne obiektów zabytkowych;
- budowa i promocja produktów turystycznych i kulinarnych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego (w tym niematerialnego).

Cel perspektywiczny III „Kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe i potrzebę jego zachowania dla przyszłych pokoleń” zawiera dwa cele operacyjne: edukacja regionalna i promocja walorów kulturowych regionu.

W edukacji regionalnej wśród zadań zapisano m.in.:

- organizację Zachodniopomorskich Dni Dziedzictwa¹⁶ na terenie województwa;
- popularyzację wiedzy o historii i zabytkach województwa, w tym o dynastii Gryfitów oraz ochrony i opieki nad zabytkami;
- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do programów edukacyjnych;
- tworzenie oferty edukacyjnej kierowanej do właścicieli i użytkowników zabytków w zakresie opieki i pozyskiwania funduszy na remonty i adaptacje zabytków;
- promowanie tradycyjnych form i cech regionalnej architektury i budownictwa oraz dawnych rzemiosł i technik budowlanych, ginących zawodów, dziedzictwa niematerialnego;

W promocji walorów kulturowych regionu wskazano m.in. na:

- popularyzację i upowszechnianie wiedzy nt. historii Pomorza Zachodniego i znaczenia dynastii Gryfitów;
- wspieranie działalności wydawniczej, wystawienniczej, multimedialnej promującej walory kulturowe regionu – materialne i niematerialne.

➤ **POLITYKA KULTURALNA WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO**

(Uchwała Nr 1394/16 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 30 sierpnia 2016 r.)

Dokument dotyczy **polityki samorządu województwa w zakresie kultury** i jest oparty na przekonaniu, że dziedzina ta stanowi ważny element łączący i scalający wspólnotę mieszkańców Pomorza Zachodniego, a także jest kluczowym obszarem wpływającym na rozwój i atrakcyjność regionu, a wszystkie nakłady na kulturę i dziedzictwo narodowe należy traktować jako długofalową inwestycję decydującą o popularności biznesowej i turystycznej Pomorza Zachodniego.

Strategicznym priorytetem polityki kulturalnej Województwa Zachodniopomorskiego jest stały rozwój intelektualny i cywilizacyjny społeczności Pomorza Zachodniego oraz systematyczny wzrost potencjału kulturalnego regionu.

Działania samorządu województwa w zakresie polityki kulturalnej określone w dokumencie ukierunkowane są m. in. na:

- wzmocnienie pozycji Pomorza Zachodniego, jako istotnego regionu na mapie kulturalnej Polski,
- wykorzystanie unikalnego położenia geograficznego i kulturowego regionu, wykraczającego poza granice województwa (Euroregion Pomerania, region bałtycki),
- zachowanie i rozwijanie unikalnego środowiska kulturowego wyznaczenie kierunków rozwoju sektora kultury w regionie,
- kreowanie/inicjowanie działań wychowujących przyszłych odbiorców oferty kulturalnej,
- pobudzanie i rozwijanie aktywnego udziału w kulturze.

¹⁶ Od 2016 r. (odbywają się od sierpnia do października)z elementami Europejskich Dni Dziedzictwa (drugi i trzeci weekend września), Gmina Ploty jest ich aktywnym uczestnikiem.

Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego widzi potrzebę wspierania rozwoju kultury w regionie, mając świadomość roli, jaką kultura odgrywa w budowaniu więzi społecznych, pobudzaniu tożsamości regionalnej, jednocześnie jako czynnika wpływającego na wzrost atrakcyjności miast i regionów dla mieszkańców, turystów i inwestorów.

Narzędzia wsparcia określone w „Polityce”, to:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2014 - 2020 – rozumiany jako instrument finansowej interwencji w celu zapewnienia środków na modernizację obiektów kultury.
- Kontrakt Terytorialny Województwa Zachodniopomorskiego – umowa zawarta pomiędzy Rządem a Samorządem Województwa, w której wskazano do realizacji przedsięwzięcia priorytetowe mające istotne znaczenie dla rozwoju kraju oraz Pomorza Zachodniego, wraz ze sposobem ich finansowania, koordynacji i realizacji.
- Budżet samorządu województwa.
- Wojewódzki Program Ochrony Zabytków, określający najważniejsze zadania i obszary wsparcia w zakresie ochrony zabytków.
- Instytucje Kultury jako ważny element w kształtowaniu polityki kulturalnej województwa oraz prowadzenia działalności w różnych dziedzinach sztuki, których oddziaływanie na region ze względu na sieć powiązań jest niezwykle istotne dla realizacji polityki województwa w zakresie kultury.
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko.
- Programy Operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- Interreg VA, Programy Narodowego Centrum Kultury, Projekty w ramach programu UE - Creative Desk Polska, Programy Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej.

3.4. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI STAROSTWA POWIATOWEGO W GRYFICACH

Starostwo Powiatowe w Gryficach - jak dotąd - nie opracowało Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami (co stanowi ustawowy obowiązek samorządów), a co za tym idzie nie posiada skutecznego mechanizmu opieki nad dziedzictwem kulturowym (jakim jest chociażby dofinansowanie remontów obiektów wpisanych do rejestru zabytków, a od 2018 r. także będących w gminnej ewidencji zabytków).

4. CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY PŁOTY¹⁷

4.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Płoty są gminą miejsko-wiejską, leżącą w północnej części województwa zachodniopomorskim; w powiecie gryfickim. Do 1999 r. stanowiła płn.-wschodnią granicę woj. szczecińskiego.

Gmina Płoty graniczy: od zachodu z gm. Golczewo, od południa z gm. Nowogard, od wschodu z gm. Resko, od północy z gm. Rymań i gm. Gryfice. Przez gminę wytyczona jest (w układzie SW – NE) szosa krajowa nr 6, a Płotach krzyżują się drogi wojewódzkie do Gryfic, Golczewa i Reska; połączenie kolejowe na trasie Goleniów – Kołobrzeg.

W sensie geograficznym obszar gminy rozplanowany jest pomiędzy Równiną Gryficką (od północy), a Nowogardzką (od południa). Głównym elementem krajobrazu naturalnego jest rzeka Rega, która przepływa w układzie południkowym (przez Płoty). Rzeźba terenu wyraźnie pofałdowana (ok. 40-50 m n.p.m.), przecięta kilkoma rzeczkami oraz bezimiennymi strumieniami; brak większych zbiorników wodnych, za wyjątkiem niewielkich stawów (oczek). Krajobraz wybitnie rolniczy, otwarty, z niewielkimi kompleksami leśnymi w części północno-wschodniej (okolice Wicimic, Pniewa) oraz zachodniej (Truskolas).

4.2. RYS HISTORYCZNY

Tło historyczne

W 2 połowie X w. obszar obecnej gminy Płoty (w ramach Pomorza) został przyłączony do państwa polskiego, zjednoczonego przez Mieszka I, a granice zostały udokumentowane w *Dagome iudex* z 992 r. Ważnym wydarzeniem w dziejach ówczesnego Pomorza było utworzenie (1000 r.) biskupstwa w Kołobrzegu, czego konsekwencją miało być umacnianiu państwowości polskiej na tych terenach.

Od początku XI w. nastąpiło zerwanie (na ok. 100 lat) związków Pomorza z Polską, w następstwie wojen polsko-niemieckich oraz prób usamodzielnienia się tej dzielnicy pod przywództwem rodzimej, słowiańskiej dynastii.

W wyniku podbojów Bolesława Krzywoustego Pomorze Zachodnie (1119-23) stało się lennem Polski, a książę Warcisław z dynastii Gryfitów zobowiązał się do ochrzczenia ludności - akcję chrystianizacyjną prowadził biskup Otton z Bambergu. W 1140 r. założono biskupstwo w Wolinie.

W okresie rozbitcia dzielnicowego dochodzi do ponownego osłabienia związków Pomorza z Polską, a książę Bogusław I uznał się lennikiem cesarza niemieckiego Fryderyka I. W tym czasie nastąpił proces kolonizacji tych terenów przez rycerzy, kupców, rzemieślników, chłopów niemieckich i flamandzkich, a także wyodrębnienie się rodów pomorskich – m.in. Osten, Wedel, Eberstein.

W latach 1181-1227 Pomorze znalazło się pod panowaniem Danii.

¹⁷ Podstawę stanowi 1.edycja GPOnZ na lata 2012-2016 oprac przez „VERBUM W.G.Witek”..., ze zmianami autorskimi z 2017 r. oraz Studium wartości kulturowych (skrócone studium ruralistyczne, oprac. w 2000 r. przez BSiDK Szczecin.

W 1231 r. cesarz niemiecki Fryderyk II nadał elektorom brandenburskim prawo do zwierzchności nad Pomorzem, co stało się zarzewiem licznych wojen.

Wiek XIII zapoczątkował okres dynamicznych przemian gospodarczych i ustrojowych, a także intensywną kolonizację, czego naturalnym następstwem stały się nowe lokacje miast na prawie niemieckim oraz zakładanie wsi. W odniesieniu do obszaru współczesnej gminy Płoty najważniejszym (historycznie odnotowanym) wydarzeniem była *lokacja miasta na prawie lubeckim, dokonana w 1277 r., przez rycerza Dobiesława z Otoku (odtąd Płoty były własnością prywatną), zaś w 1320 r. książę Warcisław IV przyznał miastu dochody z ośmiu okolicznych wsi.*

Niebezpieczeństwo ze strony Brandenburgii i Krzyżaków zbliżyło Pomorze Zachodnie do Królestwa Polskiego, czego dowodem było małżeństwo księcia Bogusława V z córką Kazimierza Wielkiego (1343 r.), a następnie adopcja ich syna Kazimierza IV.

W 1478 r. całość ziem pomorskich zjednoczył Bogusław X, panujący w latach 1474-1523, a poprzez małżeństwo z Anną - córką Kazimierza Jagiellończyka - utrzymywał żywe kontakty z państwem polskim. W owym okresie, na terenach obecnej gm. Płoty, odnotowano liczne lokacje wsi (np. Bądkowo, Pniewo, Wicimice, Wyszobór).

Od l. 20-tych XVI wieku księstwo zachodniopomorskie objęła fala ruchów reformatorskich, zakończonych w 1534 r. oficjalnym zerwaniem z kościołem rzymsko-katolickim i ustanowieniem religii protestanckiej, jako panującej na całym obszarze księstwa.

W okresie wojny 30-letniej (1618-48) tereny obecnej gminy - podobnie jak całe Pomorze - uległy znacznym zniszczeniom, spowodowanym przez liczne przemarsze wojsk, kontrybucje, plądrowania; szczególnie w 1638 r. przez wojska cesarskie. Doszło także do utraty autonomii księstwa, a w wyniku bezpotomnej śmierci księcia Bogusława XIV (1637 r.) nastąpił podział dziedzictwa Gryfitów między Brandenburgię (w tym okolice Płotów) i Szwecję.

W okresie wojen polsko-szwedzkich (1655-60) przez Płoty i okolice przechodziły liczne kolumny wojskowe, czyniące znaczne szkody z racji przymusowej dla okolicznej ludności aprowizacji.

Przez prawie 100 lat (licząc od konfliktu 1655-60) okolice Płotów cieszyły się spokojem; dopiero w okresie wojny siedmioletniej (1756-63) zostały częściowo zniszczone przez wojska pruskie i rosyjskie.

Od 1720 r. całe Pomorze dostało się pod panowanie Prus (Fryderyk Wilhelm I), a w państwie powołano urzędy nadzorujące dochody skarbowe (w tym tzw. kamerę wojenną). W 1724 r. Pomorze zostało podzielone na powiaty. Płoty należały do tzw. powiatu Ostenów-Blücherów, a samo miasto było w dalszym ciągu własnością prywatną.

W okresie wojen napoleońskich Pomorze ponownie stało się teatrem działań wojskowych, przez przeprawy na Redze w Płotach przechodziły wojska francuskie, pustosząc okoliczne miejscowości.

W 1815 r. dokonano reformy administracyjnej, wprowadzono podział na prowincje, rejencje i powiaty, a miasta prywatne (w tym Płoty) już w 1808 r. uzyskały samorząd; w owym czasie okolice Płotów wchodziły w skład powiatu Regenwalde (Resko).

W 1 połowie XIX w. rozpoczął się proces kształtowania wielkoobszarowej własności szlacheckiej (zakładano nowe folwarki) i regulacji gruntów. Pod koniec

XIX wieku rozpoczął się proces przechodzenia części ziemi z rąk wielkich posiadaczy do indywidualnych chłopów, co związane było z tzw. kolonizacją wewnętrzną, inspirowaną przez państwo pruskie, a prowadzoną przez instytucje parcelacyjno-kredytowe.

4.3. UKADY PRZESTRZENNE, ZABUDOWA

A. Miasto Płoty - historia

Historia Płotów sięga okresu wczesnego średniowiecza, kiedy to istniały tu dwa grody i osada handlowa, ulokowane przy prastarym trakcie komunikacyjnym ze Szczecina do Kołobrzegu, a także przy przeprawie przez rzekę Regę. O znaczeniu ówczesnego ośrodka miejskiego świadczy skarb monet arabskich i niemieckich z drugiej poł. X w.

Nazwa miasta ma źródłosłów słowiański i wywodzi się od słowa *p ł o t*, oznaczającego palisadę wokół miejsca warownego; wg. innej teorii nazwa jest związana z podmokłym terenem. Historyczne nazwy miejscowości, występujące w źródłach pisanych (łacińskich i niemieckich) to: „*Plota*”, „*Plot*”, „*Plote*”, „*Plate*”, „*Plathe*” – do 1945 r.

W XIII wieku gród i miasteczko były w posiadaniu rycerza Dobiesława Wotucha z Otoku, który otrzymał Płoty w lenno od księcia Barnima I.

W **1277 r.** Wotuch dokonał lokacji miasta na prawie lubeckim, a świadkami byli burmistrzowie Gryfic i Greifswaldu. W tym celu sprowadzono dwóch zasadźców (Hildebranda i Zygfryda), którzy wprowadzili do osady na podgrodzium urzędzenia miejskie oraz znacznie rozbudowali miasto. Dobiesław Wotuch podarował miastu „na wieczne czasy” 160 włók gruntu, z czego 36 włók otrzymali na własność zasadźcy, a 4 włóki przypadły kościołowi.

W dokumencie lokacyjnym mieszczanie otrzymali:

- immunitet sądowniczy,
- dwanaście lat „wolnizny” od wszelkich podatków,
- prawo wyrębu drewna budo-wlanego,
- prawo wypasu nierogacizny w lasach,
- prawo rybołówstwa na całej długości Regi należącej do miasta,
- prawo polowania w lasach feudalnych,
- prawo zakładania młynów (z czego 1/3 dochodów należała do pana).

Płoty od początku swojego istnienia były miastem prywatnym, o które ubiegało się wiele rodów rycerskich. Już w 1284 r., na mocy traktatu pomorsko-brandenburskiego, miasto i zamek uzyskali von Wedlowie popierani przez Brandenburczyków. Po podziale księstwa pomorskiego (w 1294 r.) na dwie dzielnice, Płoty – wraz z zamkiem i okolicznymi ziemiami - znalazły się w posiadaniu linii wologoskiej i przypadły rycerzowi Janowi Heydebreckowi; w 1308 r. wzmiankowany był „*Johannes de Heyderbreke dictus de Plota*”. W 1320 r. członkowie tej rodziny otrzymali od księcia Warcisława IV potwierdzenie prawa do miasta Płoty, ośmiu wsi oraz patronatu nad kościołem. W latach 1325 – 1367 kolejnymi właścicielami Płotów byli przedstawiciele rodów von Blankenburg, von Plötz, von Eberstein, von Troyen; prawdopodobnie posiadali oni tylko część dóbr, ponieważ równocześnie właścicielami byli von Ostenowie.

Rozwój Płotów nastąpił dopiero po przejściu miasta w ręce rodziny von der Osten z Dąbia Łobeskiego, których przedstawiciele służyli w drużynach książęcych księcia Wacława III i Barnima IV. W 1367 r. wymieniany był Henryk von Osten („*miles in castro Plate*”), który uzyskał „na wieczne czasy” Płoty i okoliczne wsie oraz zapoczątkował ok. 200 letni okres posiadania lenna przez ten ród. Pierwsze lata rządów von Ostenów nie były pomyślne dla miasta; panowie okazali się złymi gospodarzami, miasto było zastawiane za długi, a także niszczone przez zamieszki i wojny prowadzone pomiędzy feudalami (w tym z Ebersteinami z Nowogardu).

Dopiero z chwilą przejścia miasta przez Diniesa von Osten (1448 r.), który uczestniczył w wojnie szwedzkiej, jako rycerz księcia pomorskiego Eryka słupskiego, nastąpił – krótkotrwały - rozwój miasta. Dokonano podziału dóbr: brat o imieniu Wedige otrzymał 1/4 część zamku, 1/8 część miasteczka, całe podzamcze, połowę dochodów z młyna i od mieszczan. W 1463 r., w wyniku zatargu między biskupstwem kamieńskim a Kołobrzegiem, Dinies von Osten stanął po stronie biskupstwa, przez co naraził się na odwet ze strony kołobrzeżan, którzy w 1465 r. zniszczyli zamek w Płotach i spalili miasto.

Prawa do miasta i zamku rościli także Ebersteinowie z Nowogardu, którzy w 1474 r. dokonali zbrojnej wyprawy na Płoty, niszcząc częściowo także zamek.

W 1480 r., na mocy wyroku księcia Bogusława X, wyłączne prawo do miasta i spornych posiadłości wiejskich otrzymali von Ostenowie, co było każdorazowo potwierdzane przy zmianach na tronie książęcym.

Po wyeliminowaniu zewnętrznych zagrożeń miasta, zaczęły się spory pomiędzy poszczególnymi liniami rodu von Ostenów, które trafiały nawet przed sądy książęce. W 1577 r. Wedigo von Osten, zmuszony ciężką sytuacją po bankructwie domu bankierskiego Loytzów w Szczecinie (Hans Loytz był ożeniony z Elżbietą Osten), sprzedał swoją część miasta i posiadłości zamkowe (za sumę 40 tys. talarów) Hermannowi von Blücher z Dymina, przy czym Ostenowie zagwarantowali sobie prawo pierwokupu (odsprzedaży) tych dóbr.

Nowi właściciele części Płotów (von Blücherowie) rozbudowali zamek, otrzymali prawo do jurysdykcji z połowy miasteczka, ziemie przy wale oraz prawo połowu węgorzy na całej długości Regi w obrębie miasta, zaś do ich obowiązków należała obrona miasta i przemiał zboża w młynie miejskim. Z kolei rada miejska płaciła podatek („orbore”) w wysokości 3 guldenów rocznie, mieszczanie zaś byli zobowiązani do utrzymywania brodu przy młynie, warzenia piwa na własny użytek oraz służby pieszej lub konnej w razie obrony miasta.

W owym czasie von Ostenowie przenieśli się do wschodniej części miasta i zbudowali (w latach 1606-18) nowy zamek. Podział miasta pomiędzy dwa rody był przyczyną licznych zatargów, gdzie początkowo stroną dominującą byli von Blücherowie, którzy dążąc do dalszego powiększenia swoich dóbr zamierzali także przenieść część praw miejskich na rzecz zamku, co z kolei spotkało się ze stanowczym oporem zarówno mieszczan, jak i wspierających ich von Ostenów. Część sporów regulowały sądy książęce, a z czasem przyczyniły się one do osłabienia kondycji finansowej von Blücherów, a także uszczuplenia ich posiadłości.

W XVII wieku nastąpiły niespokojne czasy wojen, w czasie których Płoty były miejscem kilkakrotnych przemarszów i kwaterowania różnych wojsk, a także niszczone przez pożary.

W 1612 r. pożar strawił prawie całe miasto, łącznie z kościołem, parafią i szkołą; w 1638 r. spaliły się 64 domy; w 1641 r. – 15 domów z zabudowaniami gospodarczymi; kolejne pożary odnotowano w 1660 r., 1673 r.

W okresie wojny 30-letniej (1618-48) Płoty najbardziej ucierpiały w trakcie przemarszu wojsk cesarskich w 1638 r. – spalono wówczas 64 domy, zabito wielu mieszczan, a panująca zaraza zdziesiątkowała tak ludzi (zmarło 200 osób na ogólną liczbę 450 mieszkańców), jak zwierzęta. Po wojnie miasto było wyludnione, ograbione, pola leżały odłogiem, a ludność rozproszona w okolicznych lasach cierpiała głód.

W trakcie wojny polsko – szwedzkiej (1655-60) przez Płoty przechodziła armia szwedzka, co spowodowało liczne straty w pogłowie zwierząt i zapasach żywności. W 1659 r. na zamku von Blücherów nocował hetman Stefan Czarniecki.

W 1 poł. XVIII w. nastąpiły zmiany własnościowe w Płotach, zapoczątkowane w 1719 r. małżeństwem ostatniej z rodu von Blücherów – Klary Zofii z Mateuszem von der Osten i tym samym miasto znalazło się w posiadaniu jednego właściciela. W owym czasie Płoty cieszyły się stosunkowo względnym spokojem, który skutkowało systematycznym rozwojem miasta; w 1740 r. odnotowano 600 mieszkańców.

W 1724 r. dokonano nowego podziału administracyjnego na Pomorzu, w trakcie którego Płoty zaliczono do grupy miast prywatnych, z siedzibą powiatu Ostenów – Blücherów, przy czym właściciele musieli się podporządkować królewskim przepisom, dotyczącym administracji miast. W związku z tym utworzono kasę miejską, powołano radę miejską (3 urzędników – w tym burmistrz) - niezależną od właścicieli, ale kandydaci byli zatwierdzani przez panów na zamku (składali przysięgę na wierność i posłuszeństwo), oprócz tego magistrat posiadał prawo jurysdykcji (sąd pierwszej instancji).

W okresie działań wojny siedmioletniej (1756-63), głównie w wyniku przemarszów wojsk rosyjskich i pruskich, zniszczono wiele domów, stratowano pola. W 1761 r. w Płotach mieściła się kwatera główna wojsk rosyjskich księcia Wołkońskiego, co spowodowało w mieście wielkie straty, wynikające z aprowizacji wojska, a także zniszczono – ze względów strategicznych - wszystkie stodoły na prawym brzegu Regi. Po wojnie miasto było poważnie wyniszczone, pozbawione żywności, narzędzi, ziarna na siew; dopiero w 1782 r. liczba ludności była zbliżona do wyżej cytowanej (590 ludzi). Miasto otrzymało pomoc ze strony prowincji, tj. ziarno z magazynów wojskowych oraz pożyczki na zakup bydła.

W okresie wojen napoleońskich, z uwagi na dogodny położenie komunikacyjne, Płoty były miejscem dwukrotnego przemarszu i aprowizacji wojsk francuskich. W owym czasie w mieście odnotowano 110 domów (szachulcowych), 64 stodoły oraz ok. 800 mieszkańców.

W 1808 r. dokonano reformy administracyjnej miast, dzięki której dotychczasowe miasta prywatne – zależne od ich właścicieli – stały się miastami samodzielnymi, samorządowymi. Władze miejskie Płotów składały się z burmistrza, dwóch radnych i kilku deputacji miejskich i były formalnie zatwierdzane przez policyjne władze rejencji; z kolei radę miejską tworzyło 4 radnych.

Ordynacja miejska w z 1831 r. zwiększyła nadzór administracji państwowej nad gospodarką miejską, co hamowało rozwój miasta. Dopiero po 1850 r. przywrócono przepisy z 1808 r. (oparte na dwuizbowości organów miejskich), co z kolei przyczyniło się do rozwoju miasta, czego dowodem był systematyczny wzrost liczby

mieszkańców: 1831 r. – 1420 mieszkańców, 1843 r. – 1771, 1852 r. – 2031, 1864 r. – 2343.

Reforma wojskowa (po 1870 r.) ominęła Płoty, w których nie utworzono – uwzględniając sprzeciw mieszczan – garnizonu wojskowego.

Według katastru i spisu ludności z 1867 r. w Płotach było (z wybudowaniami):

- 199 domów,
- 36 budynków usługowych lub przemysłowych,
- 307 budynków wolnych od podatku (część w wydzielonych wybudowaniach),
- 451 gospodarstw domowych,
- 2142 ludzi (1055 mężczyzn i 1087 kobiet),
- 2064 ewangelików, 45 wyznawców judaizmu, 23 luteran, 8 katolików, 2 bezwyznaniowców,
- 53 mieszczan – rolników, 124 rzemieślników (ze 116 uczniami i czeladnikami), 32 handlarzy, 6 karczmarzy.

W tym czasie do miasta należało 6902,21 mórg ziemi, z czego 4817,76 stanowiły pola; odnotowano 467 właścicieli gruntów (w tym państwo, kościół, parafię). W mieście było 48 właścicieli mających powyżej 20 mórg oraz łącznie 66 domów: aptekarz (John) – 355,4 mg i 4 domy, poczmistrz (Fr. Piper) – 644 mg, rentier (J. Grochow) – 353 mg, karczmarz (Rollof) – 414 mg i 3 domy. Powyższe dane statystyczne wskazują, że ludność Płotów trudniła się – prawdopodobnie od średniowiecza – głównie uprawą roli oraz rzemiosłem, w tym była tzw. dwuzawodowcami.

Według klas podatkowych z l. 60-tych XIX w. wyróżniono:

- 1 młynarza,
- 2 piwowarów,
- 3 rzeźników,
- 6 piekarzy
- 6 kupców bez praw handlowych,
- 10 kupców,
- 18 karczmarzy,
- 78 innych rzemieślników.

Według *Gemeide – Lexikon* z 1871 r. Płoty, łącznie z 3 koloniami i 3 folwarkami założonymi na terenach miejskich liczyło 2091 mieszkańców i 200 domów, z czego w samych Płotach 1915 mieszkańców i 176 domów.

Pod kon. XIX w. nastąpił kolejny okres rozwoju miasta, a głównym impulsem była budowa linii kolejowej Szczecin – Kołobrzeg (1882 r.) oraz Wysoka Kamieńska – Łobez (1909 r.), dzięki czemu Płoty stały się ważnym węzłem komunikacyjnym, z nowoczesnym dworcem. Miasto zaczęło rozbudowywać się w sposób planowy, głównie w kierunku przedmieść, gdzie zagospodarowywano pustki, a także zagęszczano i wymieniano (z szachulcowej na murowaną) zabudowę w obrębie miasta, poszerzano trakty, powstawały nowe zakłady (w tym elektrownia wodna, mleczarnia), założono elektryczność. Wzrosła wymiana handlowa między miastem a wsiami, ożywiło się rzemiosło, a miejscowi kowale i stolarze byli znani w całym regionie.

W 1930 r. miasto liczyło ok. 3400 mieszkańców, w 1939 r. – 3646.

Do 1945 r. Płoty wchodziły w skład Kreis Regenwalde, Reg. Bez. Köslin, Prov. Pommern.

Po II wojnie światowej i zmianach geopolitycznych Płoty weszły w skład województwa szczecińskiego, pow. Gryfice: od 1975 r. siedziba Urzędu Miasta i Gminy; od 1999 r. w województwie zachodniopomorskim, powiat gryficki.

Liczba mieszkańców miasta wynosi obecnie ok. 4,5 tysiąca; obszarów wiejskich ok. 5,5 tysiąca.

- Teren starego miasta w Płotach objęto rygorami strefy „A” pełnej ochrony konserwatorskiej.

B. Rozwój układu przestrzennego miasta Płoty

Średniowiecze

Najstarszym punktem osadniczym w Płotach był gród obronny, ulokowany w północnej części obecnego miasta, otoczony nurtem rzeki Regi, a od łądu wałem i palisadą. Według niektórych badaczy przy grodzie musiała istnieć osada targowa, ponieważ teren ten nazywano do XIX wieku „starym miastem”.

Z czasem wybudowano drugi gród, po południowej stronie wcześniejszego, strzegący przeprawy (brodu) na Redze oraz traktu komunikacyjnego na szlaku ze Szczecina do Kołobrzegu i Białogardu. Drugie grodzisko było głównym elementem miastotwórczym, a także militarnym (zamek z murem obronnym i fosą), z podgrodzem po stronie północnej, z którego rozwinęła się – już w XI wieku – osada handlowa.

Pierwotne, przedlokacyjne miasto rozciągało się w kształcie „sierpa”, tzn. w petli koryta rzeki Regi, z obwałowaniami na osi W – E (tj. na obecnym obszarze od cmentarza pożydowskiego do nowego zamku), chronione przez Regę i bagniska oraz wały dawnego grodziska. Potwierdzeniem istnienia starego ośrodka miejskiego może być skarb monet niemieckich i arabskich z X wieku, odkryty w pobliżu Płotów. Wczesnośredniowieczny gród nie został w pełni wykształcony, ponieważ w poł. XIII wieku Dobiesław Wotuch przeniósł miasteczko na skrzyżowanie dróg, na najwyższym położonym terenie oraz rozpoczął formowanie wzgórza zamkowego pod siedzibę obronną.

W 1277 r. dokonano lokacji miasta na prawie niemieckim (lubeckim), o szachownicowym układzie ulic, z centralnie umieszczonym rynkiem. Pod zabudowę przeznaczono teren między obecnym Nowym i Starym Zamkiem oraz rzeką Regą. Najstarsze źródła potwierdzają istnienie 60 domów, kościoła w centrum miasta, młyna nad Regą i stodoła za rzeką.

Płoty należały do grupy miast, które nie posiadały murów, czy obwarowań ziemnych, zaś obronność zapewniały dogodne warunki naturalne, z grodziskim i zamkiem. Oprócz tego miasto ogrodzone było płotami (stąd nazwa), widocznymi jeszcze na XVIII-wiecznych sztychach, a przy traktach wylotowych posiadało ruchome bariery (bramy), na których pobierano opłaty: do Gryfic – „brama Gryficka”, do Szczecina – „brama Stargardzka”, do Reska – „brama Młyńska”.

XVII wiek

Historyczny zespół urbanistyczny był kilkakrotnie niszczone (palony) w trakcie wojen, zatargów i kataklizmów: 1465 r. – przez kołobrzeżan, w 1562 r. i 1612 r. – całkowicie zniszczony (wraz z kościołem i ratuszem).

W trakcie odbudowy po pożarze z 1612 r. do miasta przyłączono dotychczasowe ogrody po stronie płn.-zachodniej. Miasto zajmowało wówczas obszar o wym. ok. 150 x 240 m, zawarty w obrębie obecnych ul. Sobieskiego, Mickiewicza, Sienkiewicza oraz części ul. Jedności Narodowej, I Armii Wojska Polskiego¹⁸, Kopernika. Osiedle miało szachownicowy układ ulic, z rynkiem ułożonym asymetrycznie (w części płd.-wschodniej), na którym zbiegały się dwa trakty: z płd.-zachodu (ze Szczecina) i płd.-wschodu (z Reska) oraz osią kompozycji w układzie południkowym, zamkniętą rozwidleniem w kierunku Gryfic i Karlina.

W okresie wojny 30-letniej (1618-48) Płoty – podobnie jak inne miasta na Pomorzu – zostały zniszczone i ograbione (w 1638 r. spalono 64 domy), a strata była tym boleśniejsza, że miasto „dopiero co” odbudowało się po pożarze z 1612 r. Przez następne stulecie miasto Płoty systematycznie rozwijały się, ale w ramach historycznej kompozycji przestrzennej, o czym może świadczyć liczba ludności z poł. XVIII wieku, która tylko o 25 % przewyższała liczbę z okresu wojny 30-letniej.

XVIII wiek

W XVIII wieku miasto przeżywało rozkwit, a najbardziej spektakularne były kilkukrotne przebudowy kościoła i nowe zagospodarowanie rynku. W 1737 r. zlikwidowano cmentarz przykościelny, a nekropolię utworzono poza granicami miasta, na tzw. przedmieściu. Na obrzeżach miasta znajdowały się liczne nieużytki (w tym karczowiska), które z czasem zagospodarowywano na ogrody, a także tereny strzeleckie bractwa kurkowego. W tym czasie von Ostenowie założyli przy zamku niewielki folwark, który rozgraniczał posiadłości ziemskie i nie pozwalał na regularną rozbudowę.

Widok miasta i fragment planu z 1740 r. potwierdza, że Płoty charakteryzowały się nieregularnym układem przestrzennym, zdominowanym przez dwie bryły zamków (na obrzeżach) oraz kościół pośrodku rynku. Miasto otoczone było płotami, ze szlabanami przy drogach wylotowych. Główna droga (ul. Pocztowa) wytyczona przez całe miasto, zamknięta była na rogatkach tzw. bramami, przecinała dwie ulice poprzeczne – jedną prowadzącą do zamku, drugą wzdłuż dawnej fosy. Zabudowa miejska (mieszkalna) rozlokowana została na lewym brzegu Regi, zaś stodoły i karczma na prawym brzegu.

W czasie wojny siedmioletniej, podczas stacjonowania wojsk rosyjskich (1761 r.) wyburzono – ze względów strategicznych – ciąg stodoł po wschodniej stronie Regi. Przypuszczalnie nową dzielnicę stodoł ułożono po płn.-zachodniej stronie miasta, przy obecnej ul. Ogrodowej.

XIX wiek

Do poł. XIX wieku miasto zajmowało teren zbliżony do układu średnio-wiecznego, przy czym od koniec XVIII wieku wyraźnie zwiększała się liczba mieszkańców: 1798 r. – 707 (6 osób na jeden dom), 1852 r. – 2031 (11 osób na dom). Do miasta należał teren z zabudową, grunty uprawne, ogrody, grunty wspólne miasta i zamku oraz tzw. obszar wolności zamkowej (dwa zamki, domy dworskie). Po separacji gruntów w 1866 r. miasto uzyskało nowe tereny poza swoimi dotychczasowymi granicami, które zaczęto traktować jako przedmieścia pod nową zabudowę.

¹⁸ Obecnie samorząd gminy przystąpił do procedowania zmian nazw tych ulic

W owym czasie skorygowano nowy trakt w kierunku Karlina (dotychczasowa ul. I Armii Wojska Polskiego), który stał się drugą ulicą w układzie południkowym, a jej wschodnią pierzeję utworzyły zabudowania podzamcza Nowego Zamku. Oprócz tego poszerzono i wybrukowano drogi miejskie. Do końca XIX wieku ulice nie posiadały nazwy (za wyjątkiem zwyczajowej nazwy ul. Pocztowej – ze stacją pocztową), zaś budynki oznaczane były kolejnymi numerami, odnoszącymi się do wszystkich parcel w mieście.

Na przełomie XIX i XX w. nowym impulsem w rozwoju miasta była budowa linii kolejowych: Szczecin – Kołobrzeg (1882 r.) oraz Wysoka Kamińska – Łobez (1909 r.). Rozbudowa miasta zaczęła ciążyć w kierunku północnym, w stronę dworca kolejowego, wzdłuż ob. ul. Jedności Narodowej, gdzie powstawała również zabudowa o charakterze willowym.

XX wiek (do 1945 r.)

W pierwszej połowie XX w. Płoty przeżywały nadal okres ożywienia gospodarczego, ze stałą (znaczną) tendencją wzrostu liczby mieszkańców, co objawiało się nieustannym zapotrzebowaniem na nowe tereny pod budownictwo. Nową zabudowę lokowano początkowo między starym miastem a grodem północnym i stacją kolejową (w tym przy nowo wytyczonych ulicach).

Po zagospodarowaniu tego obszaru (do czasów I wojny światowej) miasto nie posiadało wolnych terenów; za wyjątkiem ziemi przy szosie do Gryfic, która częściowo należała także do właściciela zamku. Po ugodzie – wymianie gruntów – miasto uzyskało zwarty kompleks pod zabudowę o powierzchni ok. 100 mórg, który zagospodarowano w sposób planowy, tworząc okazałe i zwarte osiedle, zbudowane przez miejskie przedsiębiorstwa budowlane.

Po I wojnie światowej założono nowy cmentarz, który ulokowano bezpośrednio po zachodniej stronie XVIII-wiecznej nekropolii. W owym czasie miasto rozwijało się również wzdłuż drogi wylotowej w kierunku Nowogardu.

Zabudowa miasta Ploty

Pierwotne formy zabudowy Płotów nie są znane; brak stosownych przekazów źródłowych (ikonograficznych), czy w pełni udokumentowanych badań archeologicznych.

Najstarszymi elementami wczesnośredniowiecznej struktury przestrzennej były dwa grody, powstałe w sąsiedztwie rzeki, przy wykorzystaniu naturalnych warunków topograficznych, otoczone wałami ziemnymi i palisadą, z drewnianą – o bliżej nieznanym formach – zabudową.

Następnie na podgrodziu powstała (w XI wieku) osada handlowa, która dała początek miastu. Z czasem w osadzie wybudowano kościół (pocz. XIII w.) oraz uformowano wzgórze zamkowe, na którym ulokowano siedzibę obronną (2 poł. XIII w.); oba obiekty były budowlami drewnianymi.

W historycznej strukturze zabudowy miasta kościół i zamek (od XVII wieku dwa zamki) stanowiły główny element kompozycji przestrzennej – opis patrz elementy funkcjonalne miasta.

Drewniana zabudowa miasta była narażona na częste zniszczenia (pożary), towarzyszące licznym walkom (najazdom) między poszczególnymi właścicielami i sąsiadami: w 1465 r. miasto i zamek zostały spalone przez kołobrzeżan, kolejny pożar odnotowano w 1562 r., natomiast w 1612 r. miasto całkowicie spłonęło.

Po pożarze na pocz. XVII wieku miasto dość szybko zostało odbudowane, do czego przyczynili się ówcześni właściciele, którzy przekazali bezpłatnie drewno na budowę; należy przypuszczać, że w owym czasie dominowały budynki drewniane lub szachulcowe. Nową zabudowę lokowano po płn.-zachodniej stronie pierwotnego układu przestrzennego (na dawnych ogrodach), odbudowano także ratusz i kościół. Jednak już w 1638 r. miasto zostało po raz kolejny całkowicie zniszczone (spalone) w wyniku działań wojny 30-letniej.

W 1724 r. w ramach nowego podziału administracyjnego na Pomorzu Płoty zostały zaliczone do miast prywatnych, gdzie właściciel łożył na utrzymanie miasta, tj. dostarczał drewno budowlane, dotacje na remont i budowę kościoła. W owym czasie rada miejska podejmowała decyzje w zakresie budownictwa, regulowania sporów między właścicielami posesji; np. między przylegającymi do siebie budynkami miały być założone rynny, finansowane przez nowo budującego, zaś koszty ogrodzenia sąsiednich posesji pokrywane były w połowie przez właścicieli.

W XVIII wieku nastąpił wzrost liczby mieszkańców (pocz. XVIII w. – ok. 400 osób, 1740 r. – 600, pocz. XIX w. – 812), a także systematycznie wzrastała liczba domów (1740 r. 101 budynków, kon. XVIII w. – 162). Ówczesne formy zabudowy regulowały przepisy przeciwpożarowe z 1726 r., zakazujące m.in. budowania w mieście domów pod strzechą.

Wg. widoku (panoramy) miasta z 1740 r. wszystkie budynki były wzniesione w konstrukcji szachulcowej, parterowe i dwu-kondygnacyjne, nakryte dachami czterospadowymi (pod dachówką).

Do poł. XIX wieku miasto zajmowało teren zbliżony do układu średnio-wiecznego, co przy stałym (znacznym) wzroście liczby mieszkańców prowadziło do przeludnienia w obrębie dotychczasowej substancji budowlanej; w 1798 r. – 6 osób na jeden dom, 1852 r. – 11 osób na dom. Wg. katastru z 1867 r. Płoty liczyły 199 domów, w całości szachulcowych.

Nowe inwestycje budowlane rozpoczęto po regulacji gruntów (1866 r.) między miastem a zamkiem. W owym czasie lokowano wolnostojącą zabudowę wzdłuż drogi w kierunku Gryfic, wzdłuż nowo wytyczonej drogi karlińskiej oraz na tzw. przedmieściu nowogardzkim. Władze miejskie sprzedawały swoje grunty chętnym mieszczanom, którzy wznosili nowe domy, umożliwiając tym samym zamieszkanie w mieście ludności napływającej ze wsi.

Nad sprawami budowlanymi w mieście czuwała komisja rady miejskiej (8 członków), która składała się z majstrów i pracowników technicznych, a do jej obowiązków należało zatwierdzanie planów budowlanych, nadzór i szacowanie szkód.

Kolejne ożywienie gospodarcze miasta nastąpiło po wybudowaniu linii kolejowej Szczecin – Kołobrzeg (1882 r.) i Wysoka Kamieńska – Łobez (1906 r.), co miało swoje odzwierciedlenie w lokowaniu nowej zabudowy między starym miastem a stacją kolejową. W owym czasie przystąpiono także do wymiany pierwotnej (szachulcowej) zabudowy, którą zastępowano budynkami murowanymi, (korzystano z miejskiej cegielni).

Według dostępnych materiałów ikonograficznych zabudowę rynku tworzyły budynki dwukondygnacyjne (o zróżnicowanej wysokości), szachulcowo-murowane, nakryte dachami łamanymi. Nowa zabudowa mieszkalna, lokowana po północnej stronie, była bardziej zróżnicowana, składała się z: wolnostojących domów

mieszkalnych (w typie kamieniczki lub willi), zwartych ciągów 2-kondygnacyjnych i parterowych budynków.

Po I wojnie światowej liczba mieszkańców przekroczyła 3 tys., stąd wynikała konieczność dalszego rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Po zamianie gruntów między miastem a zamkiem, wygospodarowano ok. 100 morgowy teren przy szosie do Gryfic, gdzie ulokowano zwarte osiedle domów o zróżnicowanych formach architektonicznych: jednorodzinnych, dwojaków, wielorodzinnych – o układzie segmentowym.

Do 1939 r. w mieście nie było kanalizacji ani wodociągów; korzystano z 62 studni prywatnych i 16 publicznych. W l. 20-tych oświetlenie ulice a także domy były podłączone do sieci elektrycznej (korzystano z miejskiej elektrowni).

Stan obecny

W sensie przestrzennym współczesne miasto odzwierciedla – w ogólnym zarysie - kompozycję z 1 poł. XX w., o zbliżonym obszarze zabudowy, z zachowaną – historycznie wykształconą – siatką ulic oraz czytelną strukturą zabudowy. Zasadniczo miasto zawiera się w zakolu rzeki oraz wzdłuż dróg wytyczonych po zachodniej stronie Regi. Na krańcach miasta ulokowane są nowe elementy przestrzenne (ciąg bloków mieszkalnych, szkoła, dawna piekarnia, zakład karny, zakład mechaniczny), które – częściowo - „wpisują się” w historyczną przestrzeń kulturową; odrębną sprawą pozostają ich formy architektoniczne, dysharmonizujące z okoliczną (tradycyjną) zabudową.

Niektóre, obrzędne ciągi przestrzenno-komunikacyjne zatraciły swój pierwotny charakter (np. wyburzono ciągi stodół przy ul. Ogrodowej), a na tym miejscu lokowana jest nowa zabudowa (mieszkalna).

Najcenniejszy (staromiejski), średniowieczny układ urbanistyczny został znacznie zdewaloryzowany, przekształcony. Pierwotnie czworoboczne założenie miejskie, z rynkiem w części pld.-wschodniej, było integralnie związane z zespołem pałacowo-parkowym, a przelotowe ciągi komunikacyjne krzyżowały się na rynku.

W l. 70-tych XX wieku dokonano modernizacji węzła komunikacyjnego w pld.-wschodniej części danego układu staromiejskiego. Mimo prawnej ochrony tego układu (od 1955 r. teren starego miasta wpisany jest do rejestru zabytków), splantowano pld.-wschodni kwartał zabudowy mieszczańskiej (z częścią rynku), a także fortyfikacje zamku i wytyczono nowy odcinek trasy przejazdowej.

W owym czasie wybudowano - w sąsiedztwie rynku – dwa wielkokubaturowe obiekty: dom towarowy i restaurację. Obiekty te zatarły pierwotny obrys kwartałów i pierzei zabudowy, a agresywne (kubistyczne) bryły zdewaloryzowały sylwetę pierwotnego zespołu urbanistycznego. Z czasem dokonano licznych ingerencji budowlanych w obrębie pierzei staromiejskich oraz nadbudowano i rozbudowano ratusz, przez co znacznie zdeintegrowano historyczną strukturę przestrzenną.

Od l. 70-tych datuje się wzrost ingerencji budowlano-przestrzennych w obrębie ulic po północnej stronie układu staromiejskiego. Przy (dotychczasowej) ul. Jedności Narodowej, Słonecznej i Piastowej powstały bloki mieszkalne, o wielkokubaturowych bryłach (3-kondygnacyjne) i cofnięte z linii pierwotnej pierzei, a także pojedyncze budynki jednorodzinne, o zróżnicowanych formach architektonicznych – np. (dotychczasowa) ul. I Armii Wojska Polskiego.

Powyższe zmiany i nawarstwienia w obrębie w/w kompozycji przestrzennych można tłumaczyć złym stanem technicznym starej substancji budowlanej, która nie

remontowana (konserwowana) ulega naturalnej dekapitalizacji. Na tym tle najlepiej zachowana jest struktura zabudowy, a tym samym kompozycja poszczególnych ulic i pierzei w obrębie przedmieść, gdzie dominują budynki XX-wieczne.

Współczesne ingerencje planistyczno - budowlane częściowo zatarły historycznie wykształcone wartości kulturowe, tym niemniej zachowane elementy zabudowy (zamki, kościół, kamieniczki), zieleni komponowanej, cmentarze, obiekty użyteczności publicznej, przemysłowe, predestynują miasto (jego fragmenty) do ochrony konserwatorskiej.

Najwartościowsza zabudowa zachowała się w obrębie układu staromiejskiego oraz wzdłuż dróg w kierunku północnym - do zakola rzeki i stacji kolejowej. Czytelne pozostają historyczne podziały działek, struktura zabudowy (w tym budynki gospodarcze związane z pierwotną działalnością rolniczą i rzemieślniczą) oraz kompozycje fasad kamieniczek (w tym z licznymi elementami detalu architektonicznego).

Stylowe formy zabudowy występują również na obrzeżach miasta, tj. wzdłuż dróg wylotowych (ul. Nowogardzka i Jagiellonów); obiekty te ujęte są w ewidencji konserwatorskiej.

C. Zasadnicze elementy waloryzujące krajobraz kulturowy miasta Płoty:

Stary Zamek

W trakcie lokacji miasta (1277 r.), istniał już zamek na grodzisku, w formie cztero-kondygnacyjnej wieży mieszkalnej, wzniesiony przez rycerza Dobiesława Wotucha, w kon. XIII wieku otoczony murem obronnym, od 1360 r. siedziba von Ostenów. Zamek był kilkakrotnie niszczony i przebudowywany, a także zmieniali się właściciele i funkcja:

- 1465 r. spalony przez najazd mieszczan z Kołobrzegu,
- 1474 r. zniszczony przez hr. von Ebersteina,
- 1540 r. rozbudowany w stylu gotyckim i poszerzony o skrzydło,
- 1577 r. kupiony przez von Blücherów, składał się z domu mieszkalnego, browaru, wieży i 6 budynków gospodarczych,
- pocz. XVII w. przebudowany w stylu renesansowym,
- częściowo zniszczony w czasie wojny 3-letniej oraz kwatery wojsk carskich w trakcie wojny 7-letniej, następnie nieużytkowany (opuszczony),
- w XIX wieku przeznaczony na siedzibę szkoły i ochronkę,
- w 1860 r. spalony, nieużytkowany (w formie ruiny) do 1945 r.

Obiekt został odbudowany (zrewaloryzowany) w latach 1959-65 i przeznaczony na bibliotekę miejską oraz siedzibę Archiwum Państwowego. Jest to typ zamku nizinnego, o renesansowej formie architektonicznej. Budynek zamkowy charakteryzuje się nieregularnym rzutem, 3-kondygnacyjną bryłą z wyodrębnioną klatką schodową, wykuszami.

Nowy Zamek

Nowa siedziba von Ostenów została wybudowana w latach 1606-12, po sprzedaży części miasta (i zamku) w 1577 r. rodzinie von Blücher. Była to dwupiętrowa budowla, wzniesiona wg. projektu Wilhelma Zachariasa, o renesansowej formie architektonicznej. Następnie obiekt był kilkakrotnie rozbudowywany i wyposażony:

- przed 1740 r. dobudowano dwa skrzydła,
- w XVIII w. nowe wyposażenie, kominki, biblioteka,
- od 1895 r. własność (w drodze koligacji rodzinnych) rodziny von Bismarck,
- 1910-12 rozbudowa wg. projektu Paula Korffa w stylu renesansu niemieckiego (dostawiono skrzydło, wieżę, bramę wjazdową, wprowadzono bogate wyposażenie).

Jest to historycznie wykształcony i dobrze zachowany zespół budynków: zamek – o monumentalnej i wieloskrzydłowej, bryle (w tym z wieżą), o dominującym wystroju w stylu neorenesansu niemieckiego; trzy oficyny o XIX-wiecznej metryce, budynek bramny (z XVII w.) oraz bramy wjazdowe na teren parku. Obecnie obiekt jest własnością Starostwa Powiatowego w Gryficach.

Kościół p.w. Przemienienia Pańskiego – to okazała, murowana świątynia poewangelicka, wzniesiona na pocz. XX w. (1902-04), o neogotyckiej formie architektonicznej, ze strzelistym hełmem wieży, stanowi dominantę całego zespołu urbanistycznego.

Instytucje komunalne

Ratusz – obecnie siedziba UMiG, o częściowo czytelnej, pierwotnej (klasycyzującej) formie architektonicznej, stanowi jedną z dominant w obrębie rynku staromiejskiego; obecnie nadbudowany i rozbudowany (o skrzydło) – znacznie przekształcony.

Szkoła – przy (dotychczasowej) ul. I Armii Wojska Polskiego 1 – dwukondygnacyjny, murowany (cegłany) budynek dawnej (XIX-wiecznej) preparandy, zaadaptowany w 1932 r. na szkołę elementarną; obecnie elewacje otynkowane i malowane. Budynek stanowi własność prywatną – przygotowany projekt adaptacji na hotel Stadion miejski – użytkowany, zadbane.

Przemysł, technika

Zespół stacji kolejowej – przy ul. Dworcowej – złożony z murowanych (cegłanych) budynków, wzniesionych na pocz. XX w.; zespół typowany do rejestru zabytków:

- budynek stacji - trzyczłonowy, 2-kondygnacyjny z dwoma, parterowymi aneksami, nakryty wysokim dachem naczółkowym,
- wieża ciśnień - cylindryczna, o neorenesansowym wystroju,
- budynek gospodarczy (magazynowy) – przy torowisku,
- budynek mieszkalny – dwukondygnacyjny, przy torowisku,
- budynek nastawni – ulokowany przy rozjeździe kolejowym.

Wszystkie zabudowania kolejowe nadal stanowią władność PKP.

Most kolejowy – na Redze, po wschodniej stronie stacji kolejowej – stalowy, kratowy (paraboliczny), zbudowany w 1891 r., „wpisany” w naturalny krajobraz.

Most drogowy – na Redze, kamiennie-betonowy, XIX-wieczny, w l. 90-tych XX w. przebudowany.

Młyn zbożowy – przy ul. Jagiellonów 5 – murowany, jednobryłowy, kilku-kondygnacyjny, bud. w 1897 r.

Mleczarnia – przy ul. Grunwaldzkiej – zespół murowanych (cegłanych) budynków produkcyjno – gospodarczych, wzniesionych na przełomie XIX/XX w., z dominującą bryłą 2-kondygnacyjnego budynku głównego; ob. obiekt wyburzony.

Elektrownia wodna na Redze – założona na pocz. XX w., w obrębie dawnego młyna, z historycznymi urządzeniami wodnymi (jazzy, stopnie, przepusty). Dawny młyn gospodarczy w l. 60-tych adaptowano na siedzibę Elektrowni Wodnej w Płotach, współcześnie przebudowany (zmodernizowany); obok oryginalna (cegłana) trafostacja z 1 ćw. XX w.

Niektóre z obiektów przemysłowych wyburzono lub przebudowano, część (jak np. tartak, główny budynek mleczarni) nie pełni pierwotnej funkcji. Jest to - niejako - nieuchronna kolej rzeczy przy obiektach nieobjętych wpisem do rejestru zabytków.

Zieleń komponowana, cmentarze

Park zamkowy – po 1945 r. został podzielony na dwie części:

pałacowy - rozplanowany po wschodniej stronie zamku, wzdłuż rzeki, o urozmaiconej rzeźbie terenu, z aleją lipową w osi założenia oraz licznymi drogami spacerowymi. Drzewostan mieszany, z dominacją drzew liściastych oraz licznymi pomnikami przyrody (dęby, kasztanowce, choiny, jodły). Na miejscu dawnego ogrodu urządzone boisko. Z dawnego cmentarza rodowego zachowała się XIX-wieczna, murowana kaplica – grobowiec, o klasycyzującej formie architektonicznej.

miejski – rozplanowany w północnej części dawnego parku, o kompozycji krajobrazowej, podzielony na pięć funkcjonalnych sektorów, z aleją kasztanowców w osi wjazdu od zachodu oraz zwartym (kępowymi i szpalerowym zadrzewieniu (dęby, lipy, buki, klony).

Nasadzenia śródmiejskie:

aleja lipowa – przy ul. Nowogardzkiej oraz w przedłużeniu ul. Sobieskiego

aleja lipowo-klonowa – przy ul. Dworcowej

aleja klonowa – w osi drogi do Gryfic (ul. Jagiellonów)

szpaler kasztanowców – między ul. Mickiewicza i Słoneczną

Grodzisko nad Regą (tzw. Mleczna Góra) – obsadzone obecnie zwartą kępą drzew liściastych, które tworzą koliste pierścienie (szpaler).

Cmentarze:

I - przy średniowiecznym kościele, na rynku, zamknięty w poł. XVIII w.; brak śladów tak przestrzennych jak sepulkralnych.

II - ewangelicki (z poł. XVIII w.), przy ul. Kopernika i Nowogardzkiej, wygradzony fragmentami muru kamiennego, obsadzony klonami (w tym aleja), jesionami, bez nagrobków; obecnie pełni funkcje parku.

III - judaistyczny (nieczynny) po zachodniej stronie ul. Sobieskiego; teren splantowany, bez śladów nagrobków, z nowym blokiem mieszkalnym oraz aleją lipową w kierunku zachodnim.

IV - ewangelicki (ob. rzymskokatolicki) przy ul. Nowogardzkiej, założony po 1919 r., wieloboczny, wygradzony murem z 2 bramami, obsadzony lipami i świerkami, z ceglana kaplicą z l. 20-tych XX w.; układ kwaterowy, współczesny.

V - rodowy (z 1 poł. XIX w.) na terenie parku zamkowego, nieogrodzony, wyznaczony przez kilka dębów i klony, z zachowaną (klasycystyczną) kaplicą – grobowcem z ok. poł. XIX w., bez innych śladów sepulkralnych.

D. Układy ruralistyczne gminy Płoty

We wsiach średniowiecznych dominują układy placowe, owalnice i układy zaułkowe (np. Gostyń Łobeski, Mechowo, Natolewice, Pniewo, Wyszobór), które z czasem ewoluowały w wielodrożnice (np. Natolewice, Potuliniec) lub rozwinęły się w sposób osiowy (np. Pniewo). Niektóre z tych wsi zostały przekształcone w okresie tworzenia się gospodarki folwarcznej, w związku z lokacją nowych zespołów rezydencjonalno - gospodarczych: częściowo (np. Mechowo, Potuliniec, Pniewo); całkowicie (Czarne, Dobiesław)

Kilka wsi zostało na nowo założonych lub odbudowanych w okresie XVII-XVIII w., tj. po wojnie 30-letniej (np. Kocierz, Makowice). Dodatkowo w XVIII wieku przy majątkach zakładano folwarki – np. Łowiska.

Osadnictwo XIX-wieczne było związane z:

- zakładaniem nowych folwarków na gruntach starych majątków rycerskich (np. Charnowo, Karczewie, Słudwia);
- wydzielaniem kolonii chłopskich na gruntach miejskich (np. Krężel, Wilczyniec), wiejskich (np. Wicimiczki) oraz folwarcznych (np. Darszyce, Dalimierz);
- lokowaniem przysiółków, tj. przydrożnych karczm i leśniczówek.

Ostatnie osady powstały w 1 ćw. XX w. i były analogiczne jak XIX-wieczne (np. kolonia chłopska w Natolewiczkach i folwark w Jarzysławiu).

- Dla miejscowości o czytelnym, historycznym układach przestrzennych, z licznymi elementami tradycyjnej zabudowy, wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej, które mają zagwarantować ich zachowanie i rewaloryzację – Gostyń Łob., Mechowo, Natolewice, Truskolas.

Zabudowa chłopska

W obrębie średniowiecznych wsi placowych, a także XIX-wiecznych kolonii dominują zagrody średnio i pełnorolne, o układach w podkowę lub zamknięte, z chałupami w głębi lub na froncie parceli. Domy mieszkalne głównie murowane, parterowe, ze skromnymi elementami detalu architektonicznego, budowane w okresie 4 ćw. XIX – 1 ćw. XX w. Sporadycznie zachowały się chałupy ryglowe, z 1 poł. XIX w. (np. Gostyń Łobeski 24 i 25). Budynki inwentarskie murowane, wielofunkcyjne, wzniesione w 1 ćw. XX w. Stodoły murowane i szachulcowe, o zróżnicowanej skali (1 – 3 klepiskowe), bud. w okresie 3 ćw. XIX – 2 ćw. XX w.

Architektura sakralna

To jeden z najcenniejszych elementów historycznej zabudowy na terenie gm. Płoty; część kościołów jest wpisana do rejestru zabytków. Najstarsze obiekty mają metrykę XV/XVI-wieczną, o późnogotyckiej formie architektonicznej (np. Mechowo, Wyszobór, Wyszogóra). Drugą grupę stanowią świątynie XVII i XVIII-wieczne, w tym ryglowe – (Dąbie, Gostyń Łobeski, Natolewice). Są to niewielkie, wiejskie kościoły, stanowiące z reguły najcenniejsze zabytki w danej miejscowości. W dwóch przypadkach (Dąbie i Gostyń Łobeski) wpisano do rejestru zabytków kościoły z otoczeniem, z wolnostojącymi dzwonicami, w granicach działek kościelnych, stanowiących teren dawnych cmentarzy. W uzasadnieniu decyzji o wpisie wskazywano przede wszystkim na datowanie obiektów oraz ryglową konstrukcję stanowiącą charakterystyczny element architektury na Pomorzu Zachodnim.

Kolejną grupę stanowią kościoły powstałe w XIX i na pocz. XX w., o neogotyckich formach architektonicznych (np. Płoty, Potuliniec, Pniewo); oprócz tego część starych kościołów została rozbudowana (np. o wieże, przybudówki).

Przy kościołach sporadycznie zachowane są i użytkowane nekropolie, z kamiennie-ceglanyimi ogrodzeniami. (np. Mechowo, Potuliniec, Wicimice, Wyszobór).

Głównymi elementami **architektury rezydencjonalnej** są dwa zamki w Płotach: Stary – o średniowiecznej metryce, przebudowany w XVI i XVII wieku, renesansowy; Nowy – bud. w XVII i na pocz. XX w., neorenesansowy, wieloskrzydłowy, z licznymi oficynami i bramami.

W kilku wsiach zachowały się XIX-wieczne dwory i pałace: klasycystyczne (np. Mechowo), neogotyckie (Dąbie, Lisowo – obiekt o XVIII-wiecznej metryce, szachulcowy), neorenesansowe (Wicimice), a także bezstylowe, przebudowane (np. Czarne, Łowiska, Pniewo, Wicimice).

Obecnie zachowane elementy **budownictwa folwarcznego** mają swoje odniesienie - w większości - do XIX-wiecznych przemian w rolnictwie, związanych przede wszystkim ze znacznym wzrostem produkcji roślinnej, rozwojem hodowli (głównie bydła i trzody chlewnej) oraz przemysłu rolno-spożywczego. W tym okresie powszechnie zaczęto używać trwałych materiałów budowlanych (kamień, cegła, a z czasem żeliwo, stal, beton), wznoszono wielkokubaturowe budynki inwentarsko-magazynowe oraz przemysłowe, wykorzystując nowoczesne rozwiązania konstrukcyjne, obiekty budowano w oparciu o poradniki, projekty techniczne, a także stosowano liczne elementy detalu architektonicznego, zgodnie z ogólnymi trendami w architekturze.

Na terenie gminy odnotowano liczne **zespoły folwarczne**, z wielkokubaturowym budynkami inwentarskimi i stodołnymi, domami rządcy, obiektami przemysłu rolno-spożywczego (gorzelnie, tartaki, spichlerze) koloniami robotników folwarcznych – np. Mechowo, Wicimice. W ramach zespołów folwarcznych zachowało się kilka domów rządcy – budynki murowane, w typie dużych chałup (np. Bądkowo, Słudwia, Sowno).

Część zespołów folwarcznych zostało znacznie zdewaloryzowanych, obecnie z licznymi ubytkami pierwotnej zabudowy, z współczesnymi nawarstwieniami (w tym o cechach dewaloryzujących dominant (bloki, silosy), a także całkowicie wyburzone – np. Gniewomierz, Gołań, Gostyń Łob., Lutowo. Nowym (negatywnym) zjawiskiem jest brak użytkowników tych zespołów.

Architekturę przemysłową reprezentuje m.in.: infrastruktura zespołów folwarcznych; dwie elektrownie na Redze (Lisowo, Płoty) – z pocz. XX w.; dwie linie kolejowe, ze stacjami i infrastrukturą kolejową (Płoty, Mechowo, Truskolas, Wyszogóra), młyn wodny w Gostyńskim Brodzie – ob. nieużytkowany.

Zabudowa o charakterze **komunalnym** to m.in: szkoły o oryginalny formach architektonicznych, z 1 ćw. XX w. (np. Bądkowo, Czarne, Darszyce, Łowiska, Mechowo, Pniewo), ob. zaadaptowane na domy mieszkalne; remizy strażackie (np. Pniewo, Sowno)

Zieleń strukturalna

Najcenniejszymi elementami **zieleni komponowanej** są założenia parkowe przy zespołach rezydencjonalnych (najczęściej o kompozycji krajobrazowej i naturalistycznej), które w niejednokrotnie stanowią jedyny, zabytkowy element pierwotnego zespołu rezydencjonalno-parkowego (np. Czarne, Natolewice, Potuliniec).

Historyczne nasadzenia stanowią często integralny element dawnych nekropolii (zarówno przykościelnych jak i komunalnych); są to aleje, szpalery, pojedyncze drzewa - w tym o cechach pomnikowych.

Aktualna pozostaje w dalszym ciągu kwestia zabezpieczenia i uporządkowania miejsc historycznych pochówków (poewangelickich) na obszarze gminy Płoty, chociażby w formie lapidariów. Zaangażowanie stowarzyszeń, szkół przy tego typu działaniach pozwala na zaznajomienie się z dziejami ziemi płotowskiej tzw. małej ojczyzny) i regionu, a jednocześnie stanowić może lekcję tolerancji.

Mała architektura

Kapliczki i krzyże przydrożne

Kapliczki oraz krzyże (przydrożne i kościelne) stanowią autentyczny przejaw ludowej religijności, a na obszarze Pomorza Zachodniego były i są elementem budowania tożsamości narodowej i religijnej po 1945 roku. To nowe elementy, charakterystyczne dla ludności katolickiej (protestanci nie uznawali kultu maryjnego, ani kultu świętych).

Są to akcenty architektoniczne, wkomponowane w historyczny krajobraz kulturowy, wzbogacające zastane dziedzictwo poprzednich pokoleń i narodów. Przy krzyżach i kapliczkach (jeśli we wsi nie było kościoła) mieszkańcy modlili się o deszcz w czasie suszy, prosili o dobre plony, modlili się w intencjach osobistych. Były one także miejscami pożegnania ze zmarłymi, zwłaszcza w obliczu braku duchownych, czy kościołów niekonsekwentnych w obrządku rzymskokatolickim. Pozwalały na spotkania różańcowe, majowe, święcenie pokarmów w Wielką sobotę. W przestrzeniach przykościelnych (np. na historycznych cmentarzach) powszechnie stawiano krzyże misyjne, na pamiątkę rekolekcji misyjnych.

Szlak kapliczek i krzyży (opracowany we współpracy z Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie) może stanowić swoistą lekcję historii nie tylko dla młodego pokolenia płotczan.¹⁹To zarówno dziedzictwo materialne jak i duchowe.

4.4. WARTOŚCI NIEMATERIALNE

Ziemia płotowska jest niewątpliwie miejscem posiadającym swoisty klimat, a jej burzliwie dzieje odzwierciedlały losy charakterystyczne dla terenów pogranicznych. Nazwa miasta ma źródłosłów słowiański i wywodzi się od słowa *p ł o t*, oznaczającego palisadę wokół miejsca warownego; wg. innej teorii nazwa jest związana z podmokłym terenem. Historyczne nazwy miejscowości, występujące w źródłach pisanych (łacińskich i niemieckich) to: „*Plota*”, „*Plot*”, „*Plote*”, „*Plate*”, „*Plathe*” – do 1945 r.

¹⁹ Patrz www.bdz.szczecin.pl

W XIII wieku gród i miasteczko były w posiadaniu rycerza Dobiesława Wotucha z Otoku, który otrzymał Płoty w lenno od księcia Barnima I. W **1277 r.** Wotuch dokonał lokacji miasta na prawie lubeckim. Po 1945 roku obowiązująca nazwa to Płoty.

Historyczne nazewnictwo ulic nie przetrwało w Płotach po 1945 r.; co w wielu przypadkach jest absolutnie zrozumiałe i dotyczy wielu miast regionu (np. główna ulica miasta nazywała się Adolf Hitler Str.). Dawne nazwy miasta, podobnie jak herb miasta, w którym na białej tarczy umieszczony jest pełnopostaciowy czerwony gryf (skierowany w prawo)²⁰ to dziedzictwo niematerialne podlegające ochronie.

Konwencja UNESCO dotycząca ochrony dziedzictwa niematerialnego mówi o objęciu ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup i jednostek rozumianego jako: „praktyki, wyobrażenie, przekazy, wiedza i umiejętności jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa, które wspólnoty, grupy i w niektórych przypadkach jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego”.

Dziedzictwo niematerialne poprzez stałe odtwarzanie jest przekazywane z pokolenia na pokolenie, przyczyniając się do wzrostu poczucia własnej tożsamości oraz poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Dlatego utrwalenie i przekazanie przyszłym pokoleniom dorobku naszych kultur jest priorytetem Konwencji.

Zmiany geopolityczne po zakończeniu II wojny światowej; włączenie do Polski „Ziem Odzyskanych”, niemalże całkowita wymiana ludności na tych terenach; skutkowały dramatycznym przerwaniem ciągłości kulturowej. Budowa tożsamości, poczucia swojskości nowej ojczyzny, adaptacja do nowego środowiska i jego akceptacja to procesy długotrwałe, o niejednokrotnie dramatycznym przebiegu. Nowi mieszkańcy Płotów przybyli z różnych stron dawnej Rzeczypospolitej, pochodzący z odmiennych środowisk zderzyli się z nową rzeczywistością²¹. Dziesięciolecia, jakie upłynęły od 1945 r., zmiany ustrojowe w Polsce po 1989 r., wejście w życie nowych pokoleń, dla których Płoty to strony rodzinne stworzyły klimat sprzyjający pielęgnowaniu dziedzictwa historycznego miasta i regionu. Wpłynęły także na dostrzeżenie wartości wielokulturowości w najbliższym otoczeniu; wiele imprez okolicznościowych odnoszących się do najnowszych dziejów miasta pozwala na szczególny wzrost poczucia swojskości i traktowanie historycznego dziedzictwa, w tym niematerialnego jako wspólnego, pomorskiego a nie „poniemieckiego” (choćby przez konferencje popularno-naukowe, uczestnictwo w Europejskich i (od 2016 r.) Zachodniopomorskich Dniach Dziedzictwa). Szczególnie ważną rolę odgrywa na tym polu Miejsko-Gminny Ośrodek kultury w Płotach oraz Stowarzyszenie Inicjatyw Kulturalnych „Pasja”.

²⁰ Wizerunek herbowy nawiązuje do pieczęci miejskiej Płotów z XIV wieku

²¹ Patrz powyżej, „Mała architektura”

4.5. ZAGROŻENIA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

4.5.1. Obszar Miasta Płoty

Historycznie ukształtowany układ urbanistyczny Płotów pozostaje czytelny, mimo istotnych i zniszczeń 2. wojennych oraz współczesnych nawarstwień po 1945 roku. Obowiązujące strefy ochrony konserwatorskiej oraz wpisanie układu staromiejskiego do rejestru zabytków stanowią swoistą barierę prawną, ale nie chronią w sposób jednoznaczny przed zniszczeniem substancji budowlanej. Brak stosownych działań właścicieli obiektów (w tym koniecznych remontów) lub działania nieadekwatne do potrzeb prowadzą do uszczuplenia historycznej zabudowy.

Opracowania planistyczne, strategie, plany rewitalizacji uwzględniające rolę historycznego dziedzictwa materialnego²², konieczność remontów zabytkowych obiektów, nie zawsze znajdują odzwierciedlenie w realnych działaniach. Z uwagi na ograniczone środki finansowe często odstępuje się od remontów, co skutkuje także wyburzeniami np. historycznych budynków przemysłowych czy mieszkalnych.

Nowa zabudowa mieszkalna (bloki) lokowana w obrębie historycznych ciągów przestrzennych, której gabaryty przewyższają pierwotną skalę zabudowy małomiasteczkowej; działa wybitnie dysharmonizująco. Wskazane jest utrzymanie granic historycznych kwartałów, wielkości parceli, linii zabudowy.

Zagrożenie stanowią również nieumiejętne modernizacje, docieplanie budynków od zewnątrz (znacznie tańsze i stąd tak rozpowszechnione), zacieranie lub całkowite zniszczenie elementów historycznego wystroju elewacji i zastępowanie go gotowymi prefabrykatami (dostępnymi w centrach budowlanych); nadbudowywanie kondygnacji; różnorodne typy stolarki z PCV w jednym budynku; agresywna (nie współgrająca z pierwotną) kolorystyka elewacji itp.

Utrudnienie stanowi wzmożony ruch kołowy (brak obwodnicy) i wymogi współczesnej komunikacji, co dotyczy - praktycznie - większości układów miejskich (np. nieodległego Trzebiatowa).

4.5.2 Obszar wiejski

Główne **zniszczenia (zagrożenia) krajobrazu kulturowego wiejskiego** na terenie gm. Płoty są związane z następującymi czynnikami:

- po 1945 r. wyburzono kilkanaście osad: folwarki (Bucze, Chociebądz, Chwalimierz, Gniewomierz, Gołań, Kłodno, Lutowo, Makowiczki), kolonie i wybudowania (Dobrzykowo, Głożyna)
- doszło do znacznych ubytków zabudowy w obrębie pierwotnych założeń przestrzennych; niektóre osady (wybudowania) o zamierającym krajobrazie, pozostają słabo czytelne w terenie (np. Natolewiczki, Wicimiczki)
- postępująca dekompozycja i degradacją zespołów rezydencjonalno – parkowych:
 - pałace w Lisowie i Wicimicach w stanie pogłębiającej się ruiny;
 - częściowo zatarte granice parków, z nowymi elementami kubaturowymi (szkoły, bloki, biura) - np. Lisowo, Mechowo, Natolewice, Wicimice.
- dekompozycja i wyburzenia w obrębie historycznych zespołów folwarcznych:
 - całkowicie wyburzono kilka folwarków – patrz wyżej;

²² Taki jest wymóg tego typu opracowań (przyp. autor).

- przekomponowano układy podwórz, o całkowicie zdewaloryzowanej zabudowie (np. Gościejewo, Karczewie, Natolewice, Sowno);
 - znaczne ubytki w zabudowie gospodarczej – np. Charnowo, Czarne, Lisowo, Łowiska, Potuliniec, Słudwia;
 - zmiana funkcji niektórych obiektów folwarcznych, znaczna ich część pozostaje nieużytkowana;
 - zróżnicowany stan zachowania kolonii mieszkalnych; pierwotnie typologicznie jednorodne budynki zostały zdewaloryzowane przez liczne przemurówki w obrębie elewacji, wymianę stolarki i pokrycia dachowego;
 - w obrębie wsi pojawiły się nowe kolonie (osiedla) bloków mieszkalnych, o dysharmonizujących formach, lokowane przy głównych traktach wiejskich (np. Wyszobór), na granicy lub w obrębie parku (np. Mechowo) lub przy pierwotnych koloniach
- ubytki zagród w obrębie wsi chłopskich i kolonii (np. Darszyce, Kocierz, Modlimowo)
 - znaczny wzrost ubytków obiektów gospodarczych – głównie stodół (w tym ryglowych) oraz kamiennie-ceglanych ogrodzeń, które zastępowane są nowymi płotami, siatkami, czy prefabrykowanymi płotami
 - dekapitalizacja tradycyjnej zabudowy mieszkalnej (w tym ryglowej) poprzez ahisteryczne przekształcenia elewacji, nowe pokrycia dachowe, styropianowe zewnętrzne docieplenia, nowa stolarka z PCV itp.
 - zaniedbaniami większości cmentarzy poewangelickich, ze zniszczonymi lub usuniętymi nagrobkami i ubytkami w drzewostanie (niektóre nekropolie są słabo czytelne w terenie); wyjątek stanowi Sowno i Modlimowo

5. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA i GMINY PŁOTY USTANOWIENIA PRAWNE

5.1. REJESTR ZABYTKÓW

Jak wyżej wspomniano (rozdz. 2) formy ochrony krajobrazu kulturowego i zabytków reguluje art. 7 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (wraz z późn. zmianami). Formą ochrony ustanawianą przez wojewódzkiego konserwatora zabytków jest wpisanie obiektu / obszaru do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków archeologicznych

W granicach administracyjnych miasta i gminy Płoty zabytkami archeologicznymi, wpisanymi do rejestru są:

1. Płoty, stan. 1 (AZP:22-12/23) - grodzisko wczesnośredniowieczne, zamek ze średniowiecza – nr rejestru 651, z dn. 11.11.1970 r. (znak Kl.I.6801/35/70).

2. Wyszobór, stan. 3 (AZP: 21-12/27) - grodzisko z wczesnośredniowieczne – nr rejestru 652, z dn. 12.11.1970 r. (znak Kl.I.6801/7/70).

Stanowiska wpisane do rejestru zabytków objęte są strefą „W I” - pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej - wykluczającej wszelką działalność inwestycyjną (budowlano-inżynierską), za wyjątkiem badań archeologicznych i prac zabezpieczających zabytek. W strefie „W I” ujęto jeszcze dwa stanowiska archeologiczne niewpisane do rejestru zabytków:

1. Budziszczce, stan. 2 (AZP:22-12/15) – grodzisko.

2. Wicimice, stan. 3 (AZP:21-14/2) - cmentarzysko (kurhan) ze starożytności.

Rejestr zabytków nieruchomych

W rejestrze zabytków nieruchomych wpisanych jest **31 obiektów i obszarów**²³ z terenu gminy Płoty (na dn. 25.06.2012 r.). Są to zarówno obiekty i obszary samodzielne (np. parki podworskie, kościoły), jak również obiekty występujące w obrębie zespołów wpisanych do rejestru (np. dwory/pałace i parki w założeniach rezydencjonalnych). Na terenie miasta i gminy Płoty odnotowano kilka kategorii obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

1. Układ urbanistyczny Starego Miasta w Płotach - 1277 r.

2. Zespół zamków w Płotach z otoczeniem, który stanowią najcenniejsze zabytki, o znaczeniu ponadregionalnym:

- Stary Zamek – mur., gotyk, 1280 i XIV w., renesans, pocz. XVII w.

- Nowy Zamek – mur, renesans, 1606-18, neorenesans, 1910-12

- park zamkowy (miejski i leśny) przy Nowym Zamku, XVIII i XIX w.

- budynek bramny, oficyny i brama przy Nowym Zamku – mur., XVII, XIX w.

3. Kościoły z otoczeniem (cmentarzami):

- Bądkowo – kościół p.w. Najśw. Serca Pana Jezusa (z otocz.) – mur., gotyk, XVI w.

- Dąbie – kościół p.w. św. Teresy od Dzieciątka Jezus (z otocz.) – rygl., 1 poł. XVII w.

²³ Na stronie internetowej WUOZ w Szczecinie (w wykazie zabytków powiatu gryfickiego) oraz w załącznikach przekazanych Gminie Płoty przez WUOZ w Szczecinie w 2010 ujętych jest 30 obiektów. Wykazy te pominęły (omyłkowo) kościół z otoczeniem w Wicimicach, wpisany do rejestru zabytków - Nr 258, z dn. 06.04.2006 r.

- Gostyń Łobeski – kościół p.w. MB Różańcowej (z cmentarzem) – rygl., 1847 r.
- Mechowo – kościół p.w. św. Andrzeja Boboli, mur., gotyk, pocz. XVI w.
- Natolewice – kościół p.w. Niepokalanego Serca NMP – ryg., 1746 r.
- Płoty – kościół p.w. Przemienienia Pańskiego – mur., neogotyk, 1902-03.
- Potuliniec – kościół p.w. św. Michała Archanioła (z otocz.) – mur., neogotyk, 1871r.
- Wicimice – kościół p.w. św. Józefa Robotnika (z cment.) - mur., gotyk, XV/XVI w.
- Wyszogóra – kościół p.w. MB Królowej Polski, mur., gotyk, XV w.

4. Założenia parkowe i zespoły rezydencjonalno-parkowe:

- Czarne – park dworski, krajobrazowy, XIX w.
- Dąbie - park dworski, krajobrazowy, 2 poł. XIX w.
- Lisowo – pałac (ruina), mur., XVIII/XIX w.; park pałacowy, krajobrazowy, XIX w.
- Mechowo – dwór, mur., pocz. XXI w.; park dworski, krajobrazowy, poł. XIX w.
- Modlimowo - park dworski, krajobrazowy, 2 poł. XIX w.
- Natolewice - park dworski, krajobrazowy, 2 poł. XIX w.
- Wicimice – pałac (ruina), mur., 2 poł. XIX w.; park pałacowy, krajobrazowy, k. XVIII w.
- Wyszobór – park dworski, krajobrazowy, kon. XVIII w.

5. Zabudowa użyteczności publicznej:

- szkoła w Płotach (ul. I Armii WP 15) – mur./rygl., XIX/XX w.
- poczta w Płotach (ul. Jedn. Narodowej 34) – mur., 1898 r.

Wykaz zabytków nieruchomych - Załącznik nr 1

Wpis do rejestru dokonywany jest w drodze postępowania administracyjnego, przeprowadzonego z urzędu (przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) lub na wniosek właściciela nieruchomości.

Należy zaznaczyć, że liczba wpisów do rejestru zabytków nie jest równoważna z liczbą obiektów objętych danym wpisem. Oznacza to, że jeden wpis może obejmować kilka zabytków np. „kościół wraz z otoczeniem” oznaczać może: kościół, cmentarz przykościelny, starodrzew ogrodzenie **(należy zawsze sprawdzać sentencję wpisu)**.

Ewentualne skreślenie obiektu z rejestru zabytków dokonywane jest po wnikliwej analizie, zasięgnięciu opinii eksperckich przez MKiDN.

Rejestr nie jest zbiorem zamkniętym. Na terenie miasta i gminy Płoty występują również inne obiekty (obszary) o wysokich walorach historycznych, architektonicznych i krajobrazowych, które winny być wpisane do rejestru zabytków. Powyższe wnioski i postulaty (z wykazem obiektów) zostały sformułowane w: „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Płoty z 2011” oraz „Studium krajobrazu kulturowego miasta i gminy Płoty z 2000 r.”

Rejestr zabytków ruchomych.

Na terenie gminy Płoty wpisem do rejestru zabytków ruchomych objęto **3 obiekty**, stanowiące XVIII wieczne, barokowe wyposażenie kościołów w Mechowie i Natolewicach.

Wykaz zabytków ruchomych (oraz innych obiektów ujętych w kartach ewidencyjnych) jest dostępny w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Szczecinie.

Na uwagę zasługuje oryginalne, neostylowe wyposażenie kościołów w Płotach, Pniewie i Potulińcu oraz pojedyncze elementy dzieł sztuki gotyckiej, renesansowej, barokowej i klasycystycznej w kościołach, w: Bądkowie, Dąbiu, Mechowie, Wicimicach, Wyszoborze. Również wysoką klasę artystyczną i historyczną reprezentuje renesansowe i neorenesansowe wyposażenie Starego i Nowego Zamku w Płotach.

Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, ale na wniosek właściciela tego zabytku. WKZ może wpisać z urzędu zabytek ruchomy do rejestru jeśli istnieje uzasadniona obawa zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywozu za granicę.

5.2. WOJEWÓDZKA EWIDENCJA ZABYTEKÓW

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2010 roku, w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem – Wojewódzki Konserwator w Szczecinie opracował „wykaz zabytków nieruchomych z terenu gminy Płoty ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków”, które przekazał Wojewódzka Ewidencja Zabytków gminy Płoty zawiera **147 obiektów i obszarów** – zabytków nieruchomych – zgodnie z pismem WUOZ w Szczecinie (znak DZ-4142/96/AR/KM/2010).

Po weryfikacji tych obiektów w terenie, ocenie wartości zabytkowych oraz uwzględnieniu przeniesienia do rejestru zabytków, wykaz Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków obejmuje **129 obiektów i obszarów**, które zostały włączone do Gminnej Ewidencji Zabytków. Są to w większości zespoły folwarczne z zabudową gospodarczą, inwentarską i mieszkalną – np. Potuliniec, Słudwia. Oprócz tego licznie reprezentowane są budynki architektury ludowej i mieszczańskiej, użyteczności publicznej (np. szkoły), techniki (np. dworce kolejowe, elektrownie) oraz cmentarze (np. Płoty).

Wykaz zabytków nieruchomych - Załącznik nr 2

W granicach administracyjnych miasta i gminy Płoty znajdują się **274 stanowiska archeologiczne**, z czego dwa są wpisane do rejestru zabytków, a **272** stanowią zasób Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Są to ślady materialnej działalności ludzkiej w przeszłości, od epoki kamienia do średniowiecza, przy czym dominują stanowiska starożytne (125) i średniowieczne (112). Ślady osadnicze odnoszą się do stanowisk naziemnych, w formie grodziska, osady, kurhanu, cmentarzyska, punktu lub śladu osadniczego. Dla ochrony stanowisk wyznaczono

wokół każdego z nich strefę ochrony archeologiczno - konserwatorskiej: „W.II” lub „W.III”.

Wykaz zabytków archeologicznych - Załącznik nr 3

5.3. INNE

Na obszarze gminy Ploty nie ma dotychczas obiektów uznanych za Pomnik Historii, nie utworzono parku kulturowego, nie ma również obiektów na liście Skarbów Dziedzictwa.

6. **POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W ŚWIETLE DZIAŁAŃ MIASTA I GMINY PŁOTY (wybór dokumentów uchwalonych przez Radę Miejską w Płotach)**

➤ **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Płoty²⁴**

Powyższe „Studium (...) zostało uchwalone w 2003 r., kolejne zmiany miały miejsce w latach 2007, 2009, ostatnia w roku 2015/16.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest podstawowym dokumentem planistycznym określającym politykę przestrzenną gminy. Studium uwarunkowań nie jest aktem prawa miejscowego, jednak wprowadzenie przyjętych w nim zapisów do obiegu prawnego następuje poprzez ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, ponieważ obowiązuje ustawowa zasada zgodności zasad zagospodarowania i zabudowy przyjętych w miejscowym planie z kierunkami wytyczonymi w studium. W związku z tym, ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy zawiera także część dotyczącą dziedzictwa kulturowego i zabytków, powstała z wykorzystaniem specjalistycznych opracowań tematycznych (w tym „Studium wartości kulturowych gminy Płoty” i „Studium wartości kulturowych miasta Płoty”²⁵)

Gminny program opieki nad zabytkami (2 edycja) stanowi istotne uzupełnienie **suikzp**, odnosząc się nie tylko do weryfikacji stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, ale również aspektów prawnych (Ustawa o ochronie zabytków (nowe rozporządzenie MKiDN), zmiana do planu zagospodarowania przestrzennego woj. zachodniopomorskiego z 2010 r., czy wreszcie wojewódzkiego programu opieki na lata 2017-20.

➤ **Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2012-2016, zwany dalej „GPOnZ 2012-16”²⁶ (Uchwała Nr XX/193/2012 z 31 sierpnia 2012 r. Rady Miejskiej w Płotach)**

Gmina Płoty wypełniła ustawowy obowiązek uchwalając Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2016²⁷.

Nie przedstawiono sprawozdań (w cyklu dwuletnim) z realizacji Gminnego Programu Opieki nad zabytkami.

Zaistniała sytuacja wyraźnie wskazuje na konieczność umiejscowienia w strukturze Urzędu Miejskiego w Płotach stanowiska/komórki odpowiedzialnej za realizację Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami. Są to bowiem niejednokrotnie zadania wymagające znajomości sfery prawnej Ustawy o Ochronie zabytków (...) oraz odpowiedniego przygotowania i wiedzy merytorycznej.

²⁴ Uchwała NR V/49/2011 Rady Miejskiej w Płotach z dnia 3 czerwca 2011., główny projektant mgr M. Krzuszcz.

²⁵ Opracowane w 2000 r. przez mgr W. Witka z Biura Studiów i Dokumentacji Konserwatorskiej w Szczecinie.

²⁶ Program opracowany przez „VERBUM Pracownia Dokumentacji Konserwatorskiej W.G.Witek”, Szczecin.

²⁷ Program jest dostępny na stronie www. UM w Płotach.

Gmina Płoty przystąpiła w 2017 roku do opracowania GPOnZ na lata 2018-2022.

➤ **Gminna Ewidencja Zabytków (GEZ)**

Gminna Ewidencja Zabytków prowadzona przez samorząd nie jest prawną formą ochrony zabytków. Jednak ze względu na wymóg uwzględnienia zabytków ujętych w **GEZ** w studiach i planach zagospodarowania przestrzennego, a także na fakt, że znajdują się w niej obiekty tworzące zasadniczy krajobraz kulturowy gminy, należy podkreślić jej znaczenie.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 roku, o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw²⁸ wzmacnia znaczenie gminnej ewidencji zabytków w art. 22 ust. 4 otrzymuje brzmienie: „*Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy*”.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Nowelizacja (z 18 marca 2010 r.) ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, art. 3:

W ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, z póź. zm.) w art. 39 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków”.

Gminna Ewidencja Zabytków dla gminy Płoty została opracowana w 2012 r., przyjęta zarządzeniem burmistrza Potów Nr 5/2013 z dnia 16.01.2013 roku i liczy **285 obiektów** (285 kart) nieruchomości oraz **274** (274 karty) obiekty archeologiczne.

Są to: dwory, zamki, obiekty sakralne, obiekty w zespołach folwarcznych, zieleni komponowana (parki i cmentarze), domy mieszkalne, zabytki techniki oraz stanowiska archeologiczne (w tym np.: ślady osadnicze, grodziska, cmentarzyska).

Karty ewidencyjne dostępne są w Urzędzie Miasta w Referacie Rozwoju Gospodarczego i Inwestycji Samorządowych.

Karty ewidencyjne (gez) zawierają wszystkie niezbędne dane o obiekcie (zgodnie z rozporządzeniem MKiDN).

Gminna ewidencja jest zbiorem otwartym. Powinna być uzupełniana i weryfikowana na bieżąco. Jej zmiany nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami. Ponadto winna podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m. in. na wykreśleniu

²⁸ Niniejszą ustawą zmienia się następujące ustawy: ustawę z dnia 17 czerwca 1960 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji z późniejszymi zmianami, ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych (np. zmiana bryły budynku, istotna zmiana kompozycji elewacji, likwidacja zabytkowego detalu architektonicznego, otynkowanie ceglanych elewacji itp.), w uzgodnieniu z WUOZ w Szczecinie.

Zmiana ustawy o OZiOnZ z 22 czerwca 2017 r. w zakresie art. 81.1 wprowadza możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Tym samym, niejako w żywotnym interesie gminy, jest stałe monitorowanie gminnej ewidencji zabytków, tak aby dotacje były udzielane dla obiektów o oczywistych walorach zabytkowych.

➤ **Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Płoty na lata 2017-2023**

(Uchwała Nr XXXV/240/2017 Rady Miejskiej w Płotach z dnia 29.09.2017 r.)

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Płoty na lata 2017-2023²⁹ jest wieloletnim dokumentem planistycznym, którego zadaniem jest koordynowanie i integrowanie różnorodnych aktywności z zakresu rewitalizacji. Celem Lokalnego Programu Rewitalizacji jest planowanie i wdrażanie działań ukierunkowanych na ożywianie i zrównoważony rozwój obszarów, które utraciły dotychczasowe funkcje społeczne i gospodarcze.

Wskazany program ma na celu wzmacnianie działań na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców na obszarach Gminy, na których zdiagnozowano koncentrację negatywnych zjawisk społecznych współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej.

Opracowanie zawiera – skrócony z konieczności – opis zasobu kulturowego gminy, pochodzący z wcześniejszych, studiów kulturowych i innych opracowań strategicznych (w tym *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego*).

Szczególnie istotne miejsce w aktualnym LPR zajmuje (4.2) „Obszar rewitalizacji w opinii burmistrza gminy Płoty. Wyszogóra i Lisowo to miejsca szczególnie zagrożone. Za pilne przedsięwzięcia w aspekcie społecznym uznano m.in.:

- organizowanie większej liczby imprez kulturalnych i artystycznych dla mieszkańców (...), gmina ma nową/nowoczesną halę sportowo-widowiskową a co za tym idzie odpowiednie warunki do intensyfikacji działań w tej sferze,

- stworzenie ciekawej oferty kulturalnej dla dzieci i młodzieży (...),

Wśród pilnych zadań w aspekcie ogólnym wymieniono m.in.:

- rozwijanie turystyki i agroturystyki,

- „renowacja zabytków/miejsc historycznych – dwa zamki wymagają takich inwestycji, a to jest duża atrakcja turystyczna tylko wówczas gdy jest zadbana i wyposażona”³⁰,

²⁹ Opracowany zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rozwoju i RPO WZ na lata 2014-2020.

³⁰ LPR na lata 2017-23, s. 50.

- zagospodarowanie parków (terenów zielonych) - szczególny nacisk położono na park płotowski łączący się z parkiem pałacowym.

Co szczególnie ważne park pałacowy to własność starostwa powiatowego w Gryficach, a park miejski to własność gminy Płoty. Spójna współpraca to dla obu samorządów spore wyzwanie. Podobnie jak własność głównych zabytków: Stary Zamek należy do gminy Płoty, a Nowy Zamek do starostwa gryfickiego.

Główne projekty rewitalizacyjne wskazane w LPR na lata 2017-2023: to:

1. Wicimice - rozbudowa i modernizacja świetlicy wiejskiej
2. Płoty - rewitalizacja parku miejskiego w Płotach

Działania te mogłyby także służyć pozyskaniu inwestora/nabywcy Nowego Zamku (własność starostwa powiatowego w Gryficach). Planowane zagospodarowanie parku miejskiego, wszelkie nowe inwestycje na terenie wpisanym do rejestru zabytków oraz w otoczeniu zabytku takiej wartości wymagają pozwoleń WKZ oraz stałego nadzoru konserwatorskiego. Zapewne pomogą także w ożywieniu szlaku kajakowego. Szacunkowy koszt zadania to ok. 5 mln zł., a czas realizacji czerwiec 2018 - czerwiec 2020.

W LPR znalazły się także projekty uzupełniające, a w sferze dziedzictwa kulturowego to m.in.:

1. Rewitalizacja kościoła w Wyszogórze - wymiana drzwi (20 tys. zł, 2017)
2. Rewitalizacja kościoła Przemienienia Pańskiego w Płotach (2 mln zł, 2017-2018)
3. Rewitalizacja kaplicy cmentarnej w Płotach (900 tys. zł, 2018-2020)
4. Rewitalizacja Starego Zamku w Płotach (6 mln zł, 2018-2020)

Wszelkie prace przy zabytku oraz w jego otoczeniu wymagają pozwoleń Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Kwestie finansowania poszczególnych działań LPR Gminy Płoty na lata 2017-2023 autorzy określają jako *komplementarność finansową*, czyli umiejętne łączenie różnych źródeł finansowania (środków zewnętrznych i własnych) m.in.: fundusze europejskie EFRR, EFS, FS; programy ministerialne, PO FIO, mechanizmy finansowe (norweski, szwajcarski).

LPR zawiera mechanizmy wdrażania i monitorowania realizacji.

Otwarta Grupa Robocza na Rzecz Rewitalizacji - metoda pracy pozwala na harmonijne działanie ekspertów i uczestników w sposób czynny i nienaznaczający³¹.

Zarządzającym programem jest burmistrz przy pomocy Zespołu ds. rewitalizacji (działający w oparciu o własny regulamin). Uczestnictwo w pracach Zespołu ma charakter społeczny.

³¹ LPR na lata 2017-23, s. 593.

➤ **Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków**

(Uchwała NR XXI/210/08 Rady Miejskiej w Płotach z dnia 30 września 2008 roku i Uchwała nr XLIV/408/2014 z 30.09.2014 r. Rady Miejskiej w Płotach)

Burmistrz gminy Płoty od 2008 r. przyznaje dotacje na prace przy zabytkach (zgodnie z np. 81 ust. 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku). Uchwała Nr XXI/210/08 zawiera szczegółowe zasady (regulamin) przyznawania dotacji, konieczność podpisania umowy, zwrotu niewykorzystanych środków oraz co niezwykle istotne beneficjent podlega kontroli w zakresie dotowanego zadania pod kątem zgodności z przepisami prawa i zawartą umową (kontrola formalno-merytoryczna). **Zmiana ustawy o OziOnZ z 22 czerwca 2017 r. w zakresie np. 81.1 wprowadza możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.**

Dotacje przyznawane przez władze samorządowe mają ogromne znaczenie w polityce ochrony i opieki nad zabytkami; jednoznacznie wykazują troskę i dbałość o dziedzictwo kulturowe. Wnioskodawcy aplikujący do innych instytucji (np. MkiDN, Urzędu Marszałkowskiego) i wykazujący jednocześnie realne wsparcie własnych samorządów (tzw. wkład własny) zwiększają swoje szanse na uzyskanie dofinansowania.

W latach 2015-2016 dotacje uzyskały obiekty sakralne, w tym na remont i renowację zabytkowych organów w kościele PP w Płotach; konserwację posadзки w kościele w Wicimicach. Finansowe wsparcie wyniosło od 12 tys. do 53 tys. zł.

7. OCENA STANU ZACHOWANIA I FUNKCJONOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA I GMINY PŁOTY

Analiza stanu zachowania i funkcjonowania w obiegu społecznym poszczególnych elementów dziedzictwa kulturowego gminy Płoty (krajobrazu, zabytków nieruchomych, ruchomych i niematerialnych) pozwala na zestawienie zjawisk pozytywnych i negatywnych oraz wskazanie perspektyw.

7.1. MOCNE STRONY

- Cenny zróżnicowany zasób dziedzictwa kulturowego o walorach lokalnych i ponadlokalnych:

historyczny układ urbanistyczny miasta Płoty, **Stary Zamek** (o średnio-wiecznej metryce, przebudowany w XVI i XVII w.) i **Nowy Zamek** (wzniesiony w XVII w., przebudowany na początku XX w.), neogotycki kościół. **Wartość historyczna, artystyczna i naukowa obu zamków predestynuje te obiekty do wszczęcia procedury uznania ich za Pomnik Historii.**

zabudowa miejska – typologicznie zróżnicowana, z reliktowymi XVIII-wiecznymi szachulcowymi kamieniczkami, XIX/XX-wiecznymi, okazałymi willami etc.

wiejska architektura sakralna (wraz z wyposażeniem) zróżnicowana pod względem chronologicznym, typologicznym i materiałowym (od XV do XX wieku) w Mechowie, Wyszoborze, Wyszogórze, Dąbiu, Natolewicach, Potulińcu, Pniewie.

XVIII i XIX-wieczne dwory i pałace: murowano-szachulcowy w Lisowie, klasycystyczny w Mechowie), neogotyckie w Wyszoborze, neorenesansowy w Wicimicach, etc.

zespoły rezydencjonalno-parkowe, liczne zespoły folwarczne z wielkokubaturową zabudową gospodarczą (w tym z obiektami przemysłu rolno-spożywczego gorzelnie, tartaki, spichlerze), historycznymi koloniami mieszkalnymi.

układy ruralistyczne: średniowieczne wsie placowe np. Gostyń Łobeski, Mechowo, Wyszobór; XVII/XVIII-wieczne np. Łowiska; XIX-wieczne i XX-wieczne.

zabudowa zagrodowa (chłopska), zagrody średnio i pełnorolne o układach w podkowie i zamkniętych. Domy mieszkalne głównie murowane, parterowe ze skromnym detalem.

architektura przemysłowa: w tym elektrownie wodne na Redze (Lisowo, Płoty), młyny, trafostacje, linie kolejowe z infrastrukturą,

- Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2016 przyjęty do realizacji przez gm. Płoty
- wykonanie i przyjęcie zarządzeniem burmistrza gminnej ewidencji zabytków (w 2013 r.), wykonanie ewidencji obejmującej dziedzictwo archeologiczne
- Krajobrazy o walorach przyrodniczych i kulturowych (podstawa do zintegrowania ochrony obszarowej krajobrazu – por. Studium uwarunkowań (...) gminy Płoty).
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Płoty zawierające szczegółową i wnikliwą analizę krajobrazu kulturowego

wraz z zaleceniami do ochrony i kształtowania krajobrazu, obowiązujące przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (zob. rozdz. 4).

- Uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych uchwalonych przez Radę Miejską (w tym np. Lokalny Plan rewitalizacji Gminy Płoty na lata 2017-2023)
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Płoty, obejmujący część obszaru staromiejskiego
- Uwzględnianie ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Płoty w warunkach zabudowy dla nowych inwestycji na terenach nie objętych planami.
- Popularyzacja historii i dziedzictwa kulturowego poprzez własne (gminne instytucje kultury) imprezy o zasięgu lokalnym i ponadregionalnym organizowane przez Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Płotach konferencje, udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa i Zachodniopomorskich Dniach Dziedzictwa; Bibliotekę Publiczną Gminy i Miasta w Płotach (wystawy).
- informacja na stronie internetowej Urzędu o zabytkach miasta i gminy.
- Stowarzyszenia: Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Płotowskiej, Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych „Pasja”, Stowarzyszenie Społeczno-Edukacyjne Młodzieżowa Orkiestra Dęta w Płotach, Płotowskie Stowarzyszenie Miłośników Muzyki.
- Istniejąca sieć świetlic wiejskich.
- Przyjęcie przez władze gminy uchwały (Uchwała NR XXI/210/08 Rady Miejskiej w Płotach z dnia 30 września 2008 r. i Uchwała nr XLIV/408/2014 z 30.09.2014 r. Rady Miejskiej w Płotach) w sprawie przyznania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub remonty (...) przy zabytkach wpisanych do rejestru.
- Dobra wiedza o zewnętrznych źródłach finansowania prac przy zabytkach.
- Walory krajobrazowe i krajobraz kulturowy doliny Regi

7.2. SŁABE STRONY

- Zły stan techniczny części kamienic i oficyn staromiejskich w obrębie zabytkowego układu urbanistycznego Płotów. Plany rewitalizacji winny być na bieżąco konsultowane ze służbami konserwatorskimi.
- Brak obu sprawozdań z realizacji GPOnZ na lata 2012-2016
- Brak instytucji kultury, jakim jest muzeum regionalne (np. z siedzibą w Starym Zamku lub Nowym Zamku w Płotach), którego zadania statutowe wspierałyby ochronę zarówno dziedzictwa materialnego jak i niematerialnego.
- Zły lub pogarszający się stan techniczny większości tradycyjnej, historycznej zabudowy wiejskiej w konstrukcji ryglowej oraz murowanej zarówno w obrębie układów ruralistycznych jak i zespołów folwarcznych.
- Dewaloryzujące remonty i nieodpowiednie modernizacje zarówno w mieście jak i na obszarach wiejskich; przy użyciu niewłaściwych materiałów (np. panele zewnętrzne lub styropian); niewłaściwe pokrycia dachowe, zniszczenia elementów historycznego wystroju elewacji itp.
- Niewystarczające zabezpieczenie przeciwpożarowe i antywłamaniowe zabytkowych kościołów.

- Zaniebane (opuszczone) historyczne (poewangelickie) wiejskie cmentarze będące szczególnym świadectwem dziejów ziemi płotowskiej, w tym po 1945 roku (wyjątek stanowi Modlimowo i Sowno)
- Poziom estetyki reklam i witryn w mieście (negatywny wpływ reklam wielkopowierzchniowych). Kwestia uchwalenia ustawy tzw. reklamowej³². Na podstawie nowych przepisów samorządy gminne uzyskały kompetencje do wprowadzenia uchwały w sprawie lokalizacji reklam, obiektów małej architektury i ogrodzeń.
- Ruch tranzytowy przez obszar śródmiejski Płotów.
- Brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru Miasta i Gminy Płoty.
- Konieczność stałego monitoringu i weryfikacji informacji o zabytkach i dziedzictwie kulturowych umieszczanych na stronie internetowej (np. dziejów sztandarowych zabytków Miasta i Gminy; szlaków turystycznych)
- Akcentowanie głównie walorów krajobrazowo-przyrodniczych. Brak promocji dziedzictwa archeologicznego (choćby dwa grodziska wczesnośredniowieczne; w tym jedno w obrębie Starego Zamku).
- Słabe zaplecze dla obsługi funkcji turystyczno-rekreacyjnej budowanej w oparciu o zabytkowe obiekty w mieście i na terenach wiejskich (czego konieczność akcentowano w wielu strategiach i planach opracowywanych na zlecenie władz Miasta i Gminy Płoty).
- Niszcząca zasób dziedzictwa pofolwarcznego (zabudowa gospodarcza: spichlerze, wozownie, stajnie); technicznego; zaniebane zabytkowe założenia parkowe.
- Promocja walorów kulturowych gminy oparta głównie na eksponowaniu zabytków miejskich; brak jednolitych oznakowań i informacji o zabytkach na terenie gminy (powinny być to także obiekty ewidencyjne).

7.3. PERSPEKTYWY

- ❖ Płoty są gminą miejsko-wiejską, w której miasto odgrywa naturalną rolę centrum administracyjno-kulturalnego. Charakteryzuje się czytelnym (choć poważnie uszczuplonym) średniowiecznym układem urbanistycznym, stanowiącym jego niewątpliwy walor, w miarę możliwości eksponuje zabytkowe budowle (kościół, urzędy).
- ❖ Wskazane jest podjęcie działań mających na celu utworzenie muzeum regionalnego w Starym lub Nowym Zamku w Płotach.
- ❖ Instytucja muzealna mogłaby odgrywać istotną rolę kulturotwórczą także jako centrum edukacji o dziejach regionu i promocji dziedzictwa kulturowego obszarów wiejskich. Lekcje muzealne realizowane *in situ* w Płotach oraz w okolicznych wsiach podniosą poziom wiedzy i pomogą wzmocnić poczucie tożsamości mieszkańców.

³² <http://samorzad.nid.pl/> ; <http://krajobrazmojegomiasta.pl/> schemat prac opracowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa.

- ❖ Stary Zamek i Nowy Zamek w Płotach to zabytki o wybitnych wartościach historycznych, kulturowych, o znaczeniu ponadregionalnym, które predestynują je do starań samorządu Gminy Płoty w porozumieniu ze Starostwem Powiatowym w Gryficach, o wpisanie na listę Pomników Historii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.³³
- ❖ Wzbogacenie programów świetlic wiejskich; które mogłyby być jednocześnie salami regionalnymi (we współpracy z władzami samorządowymi i muzeum regionalnym),
- ❖ Nawiązanie współpracy z instytucjami kultury jak np. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowy Instytut Dziedzictwa OT w Szczecinie, placówki muzealne w Szczecinie, Trzebiatowie itp.
- ❖ Rewitalizacja zabytkowych kamienic (w ścisłej współpracy ze służbami konserwatorskimi) stanowić będzie realny przyczynek do zachowania i właściwego eksponowania historycznej zabudowy miejskiej.
- ❖ Możliwość wypracowania współpracy w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad nim poprzez zawieranie partnerstw publiczno-publicznych i (lub) publiczno-prywatnych.
- ❖ Wzmocnienie rozwoju wiejskiej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, gospodarstw agroturystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe ziemi płotowskiej.
- ❖ Zachowanie walorów kulturowych wsi płotowskich (szczególnie pierwotnych, nierzadko średniowiecznych układów ruralistycznych).
- ❖ Budowa i rozwój produktów markowych turystyki miejskiej i kulturowej. W tym wypadku na szczególną uwagę zasługuje nawiązanie do przedstawionego wyżej **Obszaru Kulturowo-Krajobrazowego „Dolina Regi”**. Gmina może powołać - w ramach OKK - Park Kulturowy.
- ❖ „Rozwój edukacyjnej i integracyjnej funkcji turystyki w Regionie” w ramach działania - Edukacja dzieci i młodzieży wokół walorów turystycznych Regionu.
- ❖ W przypadku Miasta i Gminy Płoty np. już tworzony „Płoty miasto dwóch zamków”. Współdziałanie z organizacjami pozarządowymi (stowarzyszenia, fundacje) stanowi szansę na promowanie walorów zabytkowych miasta i gminy.
- ❖ Powstanie zintegrowanego systemu zarządzania i monitoringu zagospodarowania (m.in. na cele turystyczne) środowiska naturalnego i kulturowego.
- ❖ Stworzenie skutecznego mechanizmu finansowego wspierającego właścicieli zabytków oraz ośrodka (wydziału w Urzędzie Gminy) doradczego wspierającego merytorycznie wnioskodawców (szkolenia, informatory itp.).
- ❖ Utworzenie stanowiska ds. opieki nad zabytkami lub przypisanie tych zadań do samodzielnego stanowiska ds. nieruchomości.
- ❖ Zagospodarowanie turystyczne dostosowanego do walorów środowiska przyrodniczo-kulturowego, służące rozwojowi i promocji wybranych obszarów w gminie.

³³ Propozycje objęcia obiektu wyższą formą ochrony – uznania za pomnik historii – wraz z właściwą dokumentacją (wg obowiązującego wzoru) zgłaszający składa do Generalnego Konserwatora Zabytków za pośrednictwem i po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; szczegółowe informacje można uzyskać w WUOZ Szczecin, Narodowym Instytucie Dziedzictwa OT w Szczecinie (www.nid.pl/idm.158.procedura.html)

- ❖ Liczne - na dobrym poziomie merytorycznym i edytorskim – wydawnictwa dotyczące historii i jej świadectw na ziemi płotowskiej, w tym opracowania monograficzne; stanowiące pomoc merytoryczną dla szkół (wiedza o regionie).
- ❖ Powstanie społeczeństwa świadomego historii Pomorza Zachodniego, ziemi płotowskiej, akceptującego i szanującego dziedzictwo kulturowe, aktywnie włączającego się w działania promujące ochronę dziedzictwa kulturowego o zasięgu ponadregionalnym np. obchodzone corocznie od sierpnia do października Europejskie i Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa.

8. CELE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PŁOTY

8.1. CELE PERSPEKTYWICZNE

Przeгляд zasobów dziedzictwa kulturowego oraz zdiagnozowanie stanu zachowania zabytków, przeprowadzone na wstępnym etapie prac nad Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami stanowią podstawę formułowania celów i zadań. Ich realizacja powinna doprowadzić do stworzenia wizerunku gminy atrakcyjnej dzięki walorom kulturowym na równi z walorami przyrodniczymi, z potencjałem obszarów do rewitalizacji i obiektów do zagospodarowania.

Cele perspektywiczne, dalekosiężne, służące osiągnięciu finalnych efektów w trzech podstawowych dziedzinach:

- ❖ poprawie stanu dziedzictwa kulturowego (**cel 1**)
- ❖ funkcjonowaniu zabytków w procesach aktywizacji ekonomicznej i społecznej oraz budowie atrakcyjności i konkurencyjności (**cel 2**),
- ❖ społeczeństwa świadomego walorów historycznych krajobrazów i potrzeby zachowania dziedzictwa kulturowego (**cel 3**).

Osiągnięcie tych celów wymaga wieloletnich, zintegrowanych działań skutkujących zmianami zarówno w sferze materialnej (dotyczącej stanu i zagospodarowania zabytków), jak i mentalnej (zmiany stosunku do zabytku, dobra uznawanego często za kłopotliwe i generujące wysokie koszty utrzymania).

Określone niżej cele należy traktować jako równorzędne. Poprawa stanu dziedzictwa kulturowego nie będzie możliwa bez powstania świadomej potrzeby jego zachowania oraz działań związanych z użytkowaniem zabytków w sposób odpowiedni dla ich walorów. Suma działań powinna powodować aktywizację społeczną, ekonomiczną i podniesienie atrakcyjności regionu.

Cel perspektywiczny 1 – Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego.

Osiągnięcie tego celu możliwe jest poprzez:

- uwzględnianie problemów ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w dokumentach strategicznych gminy,
- zintegrowanie ochrony krajobrazu kulturowego z ochroną przyrody i równowagi ekologicznej,
- określenie obszarów wartościowych pod względem krajobrazowym (kulturowym i przyrodniczym) do zachowania, wyłączenia z lokalizacji inwestycji o negatywnym wpływie na krajobraz (**z uwzględnieniem wytycznych zawartych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego z 2010 r.**),
- poprawę stanu zachowania zabytków (rejestranych i ujętych w gez),
- rewitalizację obszarów zaniedbanych, zdegradowanych (układ staromiejski Płotów, dworzec kolejowy, dziedzictwo archeologiczne, zespoły pofolwarczne, zieleń komponowana, historyczne nekropolie wiejskie, zabytki techniki),

- budowę zintegrowanego systemu informacji, monitoringu stanu i zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego,
- współpracę czynników społecznych (społeczni opiekunowie zabytków, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje), samorządowych i rządowych w sprawach dotyczących ochrony krajobrazu kulturowego i naturalnego,
- utworzenie w strukturze Urzędu Gminy stanowiska pracy koordynującego zadania związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami.

Cel perspektywiczny 2 - Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku gminy

Osiągnięcie tego celu wymaga:

- tworzenia warunków finansowych i organizacyjnych służących zaangażowaniu dziedzictwa kulturowego w aktywizację ekonomiczną i społeczną³⁴ stworzenie zintegrowanego systemu informacji o finansowaniu ochrony i opieki nad zabytkami, możliwościach pozyskania dotacji ze środków unijnych, państwowych, Miasta i Gminy Płoty oraz prawidłowego przygotowania wniosków,
- racjonalne wykorzystanie środków z funduszy unijnych, rządowych, samorządowych, prywatnych na projekty mające za zadanie poprawę kondycji zabytków (konserwację) oraz rewitalizację i aktywizację obszarów i społeczności,
- zagospodarowania zabytkowych (nie tylko wpisanych do rejestru zabytków) budowli na cele kulturalne, turystyczne i inne przy pomocy funduszy prywatnych, gminnych, państwowych i europejskich,
- budowy i promocji produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe i zabytki,
- budowy profesjonalnego systemu informacji turystycznej,
- tworzenia miejsc pracy związanych z pracami, zagospodarowaniem i popularyzacją dziedzictwa, szkolenie zawodowe,
- wykorzystanie funduszy strukturalnych na zadanie związane z rewitalizacją, aktywizacją społeczną,
- propagowania dobrych przykładów zagospodarowania i użytkowania zabytkowego dziedzictwa kulturowego.

³⁴ Np. poprzez utworzenie placówki muzealnej w obiekcie zabytkowym.

Cel perspektywiczny 3 - budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania

Osiągnięcie celu poprzez:

- organizację imprez kulturalnych, konferencji naukowych, popularno-naukowych pogłębiających wiedzę o dziedzictwie kulturowym, kierowanych do różnych środowisk,
- kształcenie profesjonalnych kadr,
- wspieranie inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych działających na rzecz popularyzacji wiedzy o zabytkach oraz opieki i ochrony nad zabytkami,
- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do programów szkolnych, upowszechnianie edukacji nt. historii i dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie zabytków gminy w nauczaniu dziejów urbanistyki, architektury i budownictwa,
- tworzenie i rozbudowę sieci muzealnej (muzea samorządowe, prywatne, izby regionalne).

8.2. CELE PERSPEKTYWICZNE – CELE OPERACYJNE - ZADANIA – PROPOZYCJE ZADAŃ DO REALIZACJI W LATACH 2018 – 2022

- **Programowe cele i zadania podlegają uchwaleniu przez Radę Miejską w Płotach.**
- **Cele perspektywiczne i operacyjne sformułowane poniżej powinny pozostać jako zasady programowe. Zadania mogą być modyfikowane, zależnie od bieżących uwarunkowań.**
- **Z katalogu zadań przedstawionych, jako propozycja do realizacji w 4-leciu (2018-2022) Samorząd powinien wytypować te, które zamierza realizować.**
- **Należy pamiętać, że po dwóch latach od uchwalenia Programu Burmistrz składa Radzie sprawozdanie z jego realizacji.**

Propozycje zadań do realizacji w lata 2018-2022 na mocy uchwały Rady Miejskiej w PŁOTACH **W Y B Ó R**

CEL PERSPEKTYWICZNY 1. UTRZYMANIE I WYEKSPONOWANIE ZACHOWANYCH ZASOBÓW I STRUKTURY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO		
Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2018-2022 na mocy uchwały Rady Miejskiej w Płotach
1. Budowa gminnego systemu ochrony i opieki nad zabytkami oraz kształtowania krajobrazu kulturowego	Prowadzenie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków (sporządzana w 2012 r. przyjęta zarządzeniem Nr 5/2013 z 16.01.2013 r. burmistrza Płotów	1. Stała weryfikacja GEZ 2. Rozważenie możliwości udostępnienia GEZ na stronie www. Urzędu Miejskiego w formie informacji geoprzestrzennej.
	Sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania w miarę potrzeb inwestycyjnych	Sporządzenie m.p.z.p. dla obszarów najcenniejszych kulturowo – wskazanych w Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego (...)
	Systemowa ochrona Zamku Starego i Zamku Nowego w Płotach jako Pomnika Historii	Kontynuacja drogi prawnej w celu uznania Zamku Starego i Zamku Nowego w Płotach za Pomnik Historii we współpracy ze Starostwem Powiatowym w Gryficach

	Rozważenie możliwości rozszerzenia chronionego wpisem do rejestru zabytków zasobu dziedzictwa kulturowego	Rozważenie możliwości wystąpienia do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie o wpisanie do rejestru zabytków (z urzędu) lub na wniosek wnioskodawcy obiektów wskazanych w suikzp lub innych opracowaniach czy strategiach
	Realizacja Lokalnego Planu Rewitalizacji Gminy Płoty (uchwała Rady Miejskiej Nr XXXV/240/2017 z dn. 29.09.2017 r.)	Prace - przewidziane na lata 2017-2023 (w miarę posiadanych środków); w tym: rewitalizacja parku miejskiego w Płotach, - rewitalizacja kościoła w Wyszogórze - rewitalizacja kościoła w Płotach - rewitalizacja kaplicy cmentarnej w Płotach - rewitalizacja Starego Zamku w Płotach
	wyodrębnienie (w strukturze Urzędu Miejskiego stanowiska ds. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	włączenie zadań ds. opieki nad zabytkami do samodzielnego stanowiska do spraw nieruchomości UG w Płotach
	Utrzymanie (i doskonalenie) poziomu wiedzy o zasadach, formach, metodach opieki nad zabytkami i ochrony zabytków	Organizacja i udział w szkoleniach związanych z ochroną zabytków i opieką nad nimi (teoria i praktyka), w tym przy pomocy Narodowego Instytutu Dziedzictwa, WUOZ, Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie
2. Budowa zintegrowanego systemu ochrony wartości kulturowych i przyrodniczych	Sporządzenie programu opieki nad historycznymi elementami zieleni komponowanej	Lokalny Plan Rewitalizacji Gminy Płoty (uchwała Rady Miejskiej Nr XXXV/240/17) - rewitalizacja parku miejskiego w Płotach (w uzgodnieniu z WUOZ)
	Budowa sieci dróg /szlaków krajobrazowych – ekspozycja walorów kulturowych i przyrodniczych (w tym na stronie www. gminy)	np. Droga krajobrazowa „Dolina Regi” w nawiązaniu do <u>Obszaru Kulturowo-Krajobrazowego Dolina Regi (w pzp.WZ z 2010 r.)</u> szlak historycznych parków, (we współpracy np. z Narodowym Instytutem Dziedzictwa OT Szczecin i Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie)

3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Monitoring stanu zachowania zabytków w zasobach komunalnych (w rejestrze zabytków i w gminnej ewidencji zabytków) z zastosowaniem komputerowej bazy danych	Monitoring stanu zabytków w zasobie (w rejestrze zabytków i w gminnej ewidencji zabytków): - budowa komputerowej bazy danych
	Systematyczne remonty zabytkowych obiektów komunalnych	1. W miarę posiadanych środków budżetowych 2. starania o pozyskiwanie środków zewnętrznych
	Dofinansowywanie z budżetu Miasta i Gminy Płoty prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach nie będących własnością gminy	Realizacja Uchwały NR XXI/210/08 Rady Miejskiej w Płotach z dnia 30 września 2008 r. i z 2014 r.
	Oznakowanie obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną	Złożenie wniosku do Starosty Powiatu Gryfickiego o oznakowanie zabytków na terenie gminy zgodnie z odpowiednimi przepisami
	Zabezpieczenie p.poż. i antywłamaniowe kościołów na terenie Miasta i Gminy	Dofinansowanie montażu instalacji p.poż. i antywłamaniowego kościołów
	Promocja dobrych realizacji prac przy zabytkach	Opracowanie regulaminu „Dyplom uznania Burmistrza Płotów” za opiekę nad zabytkami/ najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego /wykonawcy prac konserwatorskich przy zabytku

**CEL PERSPEKTYWICZNY 2.
FUNKCJONOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
W PROCESACH AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I EKONOMICZNEJ**

Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2018 - 2022 na mocy uchwały Rady Miejskiej w Płotach
1. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości	Realizacja Lokalnego Planu Rewitalizacji Gminy Płoty uchwała Rady Miejskiej (Nr XXXV/240/17 z dn. 29.09.2017)	Zachowanie dziedzictwa kulturowego, w tym rewitalizacja zespołów zabytkowych miasta (parku miejskiego w Płotach, Starego Zamku, kościoła w Wyszogórze)
	Możliwość rozbudowy kulturowych tras turystycznych	Podjęcie/kontynuacja współpracy z organizacjami turystycznym (PTTK, ZROT „Pomorski Krajobraz Rzeczny”, Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Płotowskiej), właścicielami zabytków, historykami, konserwatorami w sprawie budowy nowych

		szlaków tematycznych – kulturowych: - zabytkowe kościoły, „Dolina Regi” - szlak zabytkowych pałaców i dworów; - szlak parków i alei <u>Propozycje powyższe mogą stanowić działanie o charakterze ponadgminnym</u>
	Budowa produktu turystycznego: „ Płoty Miasto Dwóch Zamków”	Kontynuacja konferencji naukowej poświęconej architekturze obronnej i rezydencjonalnej na Pomorzu Zachodnim oraz problematyce konserwatorskiej
	Rozbudowa systemu informacji turystycznej	Uzupełnienie istniejącego (3 infomaty) systemu informacji wizualnej - tablice informacyjne dotyczące historii i walorów zabytków według jednolitego wzoru - przewodniki po zabytkach gminy (nie tylko rejestrowych, także ewidencyjnych),
	Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach – doradztwo, promocja	działania Referatu Rozwoju Gospodarczego i Inwestycji Samorządowych UG w Plotach (możliwości dofinansowania, kontakty)
3. Stworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym	Podniesienie poziomu wiedzy społecznej o możliwościach pozyskania i efektywnego wykorzystania środków krajowych i unijnych.	Prowadzenie informatora , np. na stronie internetowej, dla właścicieli zabytków o możliwościach dofinansowania. www.mswia.gov.pl www.bip.wzp.pl www.wkz.szczecin.pl
	Popularyzacja metod konserwatorskich, zasad prac przy zabytkach	Przygotowanie cyklu spotkań (np. w świetlicach wiejskich, w Starym Zamku) ze specjalistami konserwatorami, architektami współpraca z WUOZ, SKZ O/Szczecin

CEL PERSPEKTYWICZNY 3.**POWSTANIE ŚWIADOMYCH WIĘZI LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI****Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM I POTRZEBY JEGO ZACHOWANIA**

1. Budowa świadomych więzi lokalnych społeczności z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania	Systematyczne edukacja dzieci i młodzieży	1. Organizacja tzw. lekcji muzealnych, bibliotecznych i konkursów historycznych w tym we współpracy z instytucjami wojewódzkimi (np. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowy Instytut Dziedzictwa OT Szczecin)
	Popularyzatorskie działania wizualne.	1. Opracowanie i realizacja rocznych programów wystaw n.t. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków, poprzez wsparcie własnej instytucji kultury (MGOK w Płotach), GM Biblioteki Publicznej, organizacji pozarządowych (np. Stowarzyszenie Inicjatyw Kulturalnych „Pasja”) 2. Opracowanie gier edukacyjnych i terenowych, których uczestnicy mają do wykonania konkretne zadania, co ułatwi zapoznanie się z historią i zasobami dziedzictwa dzięki zabawie, czyli w sposób najbardziej dla dzieci przystępny
	Promocja znaczenia Ziemi Płotowskiej dla nauki o Pomorzu (historii, architektury, sztuki i innych dziedzin) i istniejącego już dorobku naukowego	Kontynuacja konferencji naukowych, spotkań regionalistów (w Płotach i wsiach np. Wicimicach, Gostyniu Łobeskim, Natolewicach) z przedstawicielami świata nauki i kultury we współpracy ze środowiskami naukowymi i twórczymi.
	Wspieranie społecznego monitorowania stanu zabytków	1. Popularyzacja idei społecznego opiekuna zabytków. 2. Wnioskowanie do ZWKZ i Starosty Gryfickiego o ustanowienie społecznym opiekunem zabytków osób wykazujących się zaangażowaniem w sprawy opieki nad zabytkami.

Bieżące uzupełnianie księgozbiorów bibliotek o publikacje n.t. historii i zabytków Pomorza Zachodniego	Zwiększenie środków z budżetu gminy z przeznaczeniem na uzupełnianie księgozbiorów bibliotek - wykorzystanie możliwości pozyskiwania wydawnictw przygotowanych <i>non profit</i>
Promocja dziedzictwa kulturowego poprzez wydawnictwa	Publikacja wydawnictw poświęconych zabytkom: - albumy, opracowania popularno-naukowe, monografie miejscowości
Promocja walorów kulturowych wsi płotowskich	Wydanie serii „regionalnych” pocztówek (kościóły wiejskie, tradycyjne zagrody, ryglowe i murowane budownictwo, detal architektoniczny etc.), w miarę posiadanych środków
Ochrona i promocja niematerialnego dziedzictwa kulturowego – promowanie postaci historycznych, w tym dziedzictwa po 1945 r.	1. Podjęcie lub kontynuacja imprez tematycznych organizowanych przez MMGOK, GMBP. 2. wyróżnienie osobistości zasłużonych dla regionu w formie tytułu „Honorowy Obywatel Miasta Płoty” (kontynuacja)
Budowa sieci muzealnej – muzeum regionalne oraz inicjatywy lokalne	Rozważenie możliwości powołania muzeum regionalnego z siedzibą np. w Starym Zamku w Płotach; Wspieranie izb regionalnych np. poprzez zwiększenie dotacji na ich funkcjonowanie
Kontynuacja dorocznych obchodów Zachodniopomorskich Dni Dziedzictwa na obszarze Miasta i Gminy	Organizacja obchodów Zachodniopomorskich Dni Dziedzictwa na obszarze gminy (wrzesień - każdego roku) – kontynuacja współpracy z organizatorami Dni na terenie województwa: Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, przy zaangażowaniu własnych instytucji (w tym. MGOK i Stowarzyszenie Inicjatyw Kulturalnych „Pasja”

Programowe cele i zadania podlegają uchwaleniu przez Radę Miejską gm. Płoty

- **Cele perspektywiczne i operacyjne sformułowane wyżej powinny pozostać jako zasady programowe. Zadania mogą być modyfikowane, zależnie od bieżących uwarunkowań.**
- **Z katalogu zadań przedstawionych jako propozycje do realizacji w czterolecie 2018-2022 Samorząd powinien wytypować te, które zamierza realizować.**
- **Po dwóch latach od uchwalenia Programu Burmistrz składa Radzie sprawozdanie z jego realizacji.**

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu odbywać się będzie poprzez wskazane zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Dostępne instrumentarium służące realizacji programu wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działań umocowanych w realiach instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Instrumenty prawne - wynikające z przepisów dotyczących ochrony zabytków, w tym:

- wnioskowanie do wojewódzkiego konserwatora zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów/obszarów z gminnej ewidencji zabytków,
- kontynuacja procedury uznania za Pomnik Historii Starego Zamku i Nowego Zamku w Płotach (współpraca ze Starostwem Powiatowym w Gryficach)
- sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustanawiających ochronę i rewaloryzację historycznych obszarów,
- przyjęcie tzw. uchwały reklamowej (patrz s. 13)
- uwzględnianie gminnej ewidencji zabytków i programu opieki nad zabytkami Miasta i Gminy Płoty w zmianach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy uwzględniające finansowanie z funduszy europejskich, państwowych, samorządu województwa, powiatu, gminy i innych.

Instrumenty koordynacji – uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, planie rozwoju lokalnego, programach rozwoju infrastruktury, programie ochrony środowiska przyrodniczego. Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Instrumenty kontrolne - monitoring (we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i Powiatowym inspektorem nadzoru budowlanego) stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Instrumenty społeczne - edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego, profesjonalna informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi. Wzbogacona oferta miejsc pracy i działań prowadzących do przeciwdziałania bezrobociu,

- organizacja seminariów, szkoleń, tematycznych konferencji w zakresie opieki nad dziedzictwem kulturowym. Budowa produktu turystycznego w oparciu o zabytki, tradycyjne techniki budowlane. Finansowanie działań (np. remontowych, promocyjnych) przy zabytkach.

10. KRYTERIA OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków **burmistrz**/prezydent zobowiązany jest do sporządzania co dwa lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawienia go Radzie Miejskiej. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena stopnia realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,
- efektywność ich wykonania.

Za kryteria oceny realizacji programu opieki mogą służyć np.:

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami;
- wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów;
- wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom;
- liczba powołanych parków kulturowych;
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych;
- liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego);
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy;
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych etc.;
- liczba opracowanych/wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników etc.);
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej;
- ilość szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ochrona zabytków i opieka nad nimi jest ustawowym obowiązkiem państwa, samorządów i właścicieli zabytków. Tak więc do finansowania działań na rzecz utrzymania dziedzictwa kulturowego są zobowiązani wszyscy wymienieni.

Poniżej przedstawiono przykładowe źródła pozyskania środków zewnętrznych i możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy z uwzględnieniem środków publicznych.

Finanse publiczne - budżet państwa i budżety samorządów terytorialnych

Dotacje na ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane, oraz popularyzację zabytków przeznaczane z budżetu państwa i budżetów samorządów lokalnych, mogą być udzielane przez:

- ❖ Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz innych ministrów
- ❖ Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa w dyspozycji wojewody)
- ❖ Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego (UMWZ)
- ❖ Radę Powiatu
- ❖ Radę Gminy

Budżet Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Programy Ministra są podstawą ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane m.in. przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze i osoby fizyczne.

Rokrocznie MKiDN ogłasza programy, z których do zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami na terenie Gminy Płoty można zaliczyć działania w ramach:

- Rozwój infrastruktury kultury
- Edukacja kulturalna i diagnoza kultury
- Dziedzictwo kulturowe - priorytety:
 - Priorytet "Ochrona zabytków"
 - Priorytet " Wsparcie działań muzealnych"
 - Priorytet „Kultura ludowa”
 - „Ochrona zabytków archeologicznych”
- Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Dotacje na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są na podstawie ustaw (o ochronie zabytków.., o finansach publicznych..) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane...).

Zapisy aktów prawnych określają precyzyjnie katalog prac, które mogą być dofinansowane poprzez udzielenie dotacji celowej - są to prace zmierzające do zabezpieczenia, zachowania i utrwalania historycznej substancji zabytku. Ze środków budżetowych nie jest możliwe dofinansowanie prac nie dotyczących substancji zabytkowej i zabezpieczenia funkcjonowania obiektu

Dofinansowanie można uzyskać jedynie na zabytki wpisane do rejestru.

Zasadą ustawową udzielanych dotacji budżetowych jest współfinansowanie prac - dotacja z jednego źródła może być udzielana do wysokości 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac.

Fundusz Kościelny

Na prace konserwatorskie i budowlane przy budowach sakralnych dodatkowym wsparciem finansowym mogą być środki pochodzące z budżetu państwa zgromadzone w Funduszu Kościelnym, usytuowanym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Katalog prac objętych dofinansowaniem ograniczony jest do podstawowych prac budowlanych zabezpieczających, nie uwzględnia otoczenia, wystroju wnętrz, zabytków ruchomych będących wyposażeniem świątyni, jednak nie zawiera ograniczenia przedmiotowego: dotyczy wszystkich obiektów sakralnych, także tych, znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej. www.mswia.gov.pl

Budżet Województwa Zachodniopomorskiego

Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego od 2007 roku wspiera właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków ustalając zasady realizacji zadań publicznych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami pn. „Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego”.

Na podstawie uchwały NR III/39/15 z dnia 27 stycznia 2015 roku wprowadzono zmiany w dotychczasowym regulaminie. W 2017 roku Urząd Marszałkowski przeznaczył na remonty zabytków 1,15 mln złotych.

Uchwała określiła, iż z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace przy zabytku posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe oraz znajdującym się w złym stanie technicznym, znaczenie posiada także kontynuacja prac. Dotacje udzielane są m.in.: na prace remontowo- konserwatorsko-budowlane, zakup materiałów, dokumentacje. Zasady udzielania dotacji, zawarte w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, terminy składania wniosków oraz warunki ubiegania się o środki, określone są w ogłoszeniach o konkursach i przyjętym regulaminie (ogłaszane na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego: www.bip.wzp.pl)

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego

Szczegółowy opis priorytetowych na lata 2014 - 2020 (www.bip.wzp.pl) dostarcza informacji dotyczących planowanych źródeł finansowania na zabytki i dziedzictwo kulturowe.

IV Priorytet: Naturalne otoczenie człowieka

Działanie: Dziedzictwo kulturowe

Realizacja prac konserwatorskich i restauratorskich, które przez zachowanie historycznej substancji zabytkowej przyczynia się do dostosowania obiektów do celów użytkowych oraz do ich udostępnienia mieszkańcom regionu i turystom. Działanie nakierowane jest na ochronę rodzimego dziedzictwa Pomorza

Zachodniego, mającego wysoką wartość historyczną i kulturową, służyć ma zwiększeniu potencjału turystycznego regionu, zwiększeniu miejsc pracy.

Wspierane projekty z zakresu prac konserwatorskich i restauratorskich muszą stanowić element szerszej grupy – zespołu, w których poszczególne elementy łączy idea ochrony i popularyzacji rodzimego dziedzictwa kulturowego Pomorza Zachodniego.

Uprawnienie beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia oraz podmioty podległe jst;
- instytucje kultury
- organizacje pozarządowe
- kościoły i inne związki wyznaniowe
- przedsiębiorcy
- jednostki sektora finansów publicznych

Punkty informacyjne Funduszy Europejskich

Główny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich w Szczecinie

UMWZ ul. Kuśnierska 12 B, 70-536 Szczecin; gpi@wzp.pl

Budżet Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa w dyspozycji wojewody)

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są – podobnie jak dotacje Ministra Kultury - na podstawie ustaw (*o ochronie zabytków.., o finansach publicznych..*) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. *dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane...*).

Katalog prac, na jakie można otrzymać dotację, obejmuje nakłady konieczne m.in. na sporządzanie ekspertyz, badań, programu konserwatorskiego, projektów budowlanych, zabezpieczanie obiektu, odnowienie i odtworzenie okładzin, tynków, okien, drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych, wykonanie izolacji przeciwwilgociowej, zakup materiałów budowlanych, wyeksponowanie oryginalnych elementów parku, wykonanie instalacji przeciwwłamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

Zadania publiczne

Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami i upowszechnienie wiedzy o zabytkach województwa zachodniopomorskiego realizowane jest przez WKZ, zgodnie z ustawą *o działalności pożytku publicznego i wolontariacie* oraz na podst. *ustawy o ochronie zabytków*. Corocznie ogłaszany jest otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w ustawie. Zadania publiczne mogą być realizowane w różnych formach, w szczególności poprzez:

- organizowanie festiwali, przeglądów, konkursów, konferencji, seminariów, szkoleń, spotkań, plenerów, warsztatów, kursów, wystaw i innych imprez;
- wydanie niskonakładowych, niekomercyjnych publikacji, periodyków, książek - także z wykorzystaniem innych technik zapisu niż druk, katalogów, druków ulotnych;

- prowadzenie badań naukowych, prac studialnych, opracowanie ekspertyz technicznych;
- innych działań związanych z popularyzacją dziedzictwa kulturowego, jak np. oznakowanie szlaków turystycznych.

Dotacje z budżetu ZWKZ realizowane są w cyklu danego roku budżetowego, adekwatnie do wielkości przyznanych środków finansowych. ZWKZ corocznie ogłasza nabór wniosków w dwóch terminach: do końca lutego dla wniosków na prace planowane do wykonania w danym roku oraz do 30 czerwca na realizację refundacji poniesionych wcześniej (do 3 lat przed złożeniem wniosku) nakładów www.wkz.szczecin.pl

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

W szczególnych projektach, możliwie jest pozyskanie środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, na prace związane z ochroną krajobrazu, utrzymaniem i rewaloryzacją zabytkowych założeń zieleni (np. parków, cmentarzy), a także zabytkowych obiektów budowlanych powiązanych z zielenią. Dotyczy to inwestycji powiązanych np. z edukacją ekologiczną (ścieżki edukacyjno-przyrodnicze) czy ośrodkami dydaktyczno-naukowymi. Wśród kryteriów przyznawania środków nie ma ograniczenia dotyczącego wpisu obiektu czy zespołu do rejestru zabytków.

Budżety samorządów lokalnych – Gmina Ploty

Działając na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawie o samorządzie gminnym, organy stanowiące samorządów lokalnych mają prawo udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na swoim terenie. Zasady udzielania w/w dotacji, są określane w podjętych przez rady uchwałach, tworzących prawo lokalne.

Gmina Ploty wspiera finansowo remonty i prace (określone Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) obiektów zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków) na swoim terenie.

Od 1 stycznia 2018 r. uprawnionymi do wsparcia finansowego z budżetu samorządów będą także obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

Załącznik 1**Rejestr Zabytków – stan na 30.11.2017 r.**

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Numer	Data	Działka	Właściciel
1	Bądkowo	kościół NSPJ (otocz.)	333	2007-12-12	6	Parafia Przemienienia Pańskiego - Płoty
2	Czarne	park dworski	1002	1982-10-27	210/11	ANR
3	Dąbie	park dworski	901	1980-11-26	11/2/12,/153 21/1, 289/2	ANR
4	Dąbie	kościół św. Teresy od Dzieciątka Jezus (otocz.)	52	2000-08-28	22	Parafia św. Stanisława Kostki - Wyszobór
5	Gostyń Łobeski	kościół MB Różańcowej	1165	1990-11-09	105	Parafia Przemienienia Pańskiego - Płoty
6	Gostyń Łobeski	cmentarz przykościelny	1165	1990-11-09	105	Parafia Przemienienia Pańskiego - Płoty
7	Lisowo	pałac (ruina)	1125	1990-05-17	16/19	ANR
8	Lisowo	park dworski	902	1980-12-12	16/19,16/1 4/ 13	ANR
9	Mechowo	dwór	1075	1987-07-13	127/91	Wł. Prywatna
10	Mechowo	kościół św. Andrzeja Boboli	236	1957-10-25	32	Parafia św. Andrzeja Boboli - Mechowo
11	Mechowo	park dworski	905	1980-11-27	127/91	Wł. Prywatna
12	Modlimowo	park dworski	906	1980-11-27	158/2	Gmina Płoty
13	Natolewice	kościół Niepokalanego Serca NMP	511	1965-12-22	120	Parafia św. Józefa - Wicimice
14	Natolewice	park dworski	932	1980-11-04	cz. 97/17 ?	ANR
15	Płoty	zamek tzw. Stary	87	1956-05-04	301	AP Szczecin
16	Płoty	zamek tzw. Nowy	795	1977-01-24	495/5 obr.3	Starostwo Powiatowe Gryfice
17	Płoty	szkoła (dawna), ul. I Armii WP 15	1192	1991-09-17	58 obr.3	Wł. prywatna
18	Płoty	poczta, ul. Jedności Narodowej 34	1255	1994-01-03	259 obr.3	Poczta Polska
19	Płoty	park miejski (przy zamku Nowym)	779	1976-07-31	203/1-5, 495/5-7	Powiat Gryfice
20	Płoty	teren Starego Miasta	69	1955-10-29		
21	Płoty	brama zamku Nowego	281	2006-11-20	495/5 obr. 3	Starostwo Powiatowe Gryfice
22	Płoty	budynek ul. Sienkiewicza 3a-3b	281	2006-11-20	495/7 obr. 3	Wł. prywatna
23	Płoty	budynek ul. Sienkiewicza 3c-3d	281	2006-11-20	495/6 obr. 3	Wł. prywatna
24	Płoty	kościół Przemienienia Pańskiego (otocz.)	332	2007-12-12	451 obr. 3	Parafia Przemienienia Pańskiego - Płoty
25	Płoty	park zamkowy, ob. leśny i miejski	281	2016.11.20		Starostwo Powiatowe Gryfice, Gmina Płoty
26	Potuliniec	kościół fil. p.w. św. Matki Boskiej Różańcowej	A-359	2008.07.21	65	Parafia MB Różańcowej - Żabowo
27	Wicimice	pałac (ruina)	753	1974-02-25	326/25	Wł. prywatna
28	Wicimice	park dworski	904	1980-11-27	326/25, 326/20	Wł. prywatna
29	Wicimice	kościół par. p.w. św. Józefa Robotnika	A-258	2006.04.06	287	Parafia św. Józefa - Wicimice
30	Wyszobór	park dworski	903	1980-11-27	186/37	Wł. prywatna
31	Wyszogóra	kościół MB Królowej Polski	552	1966-01-17	52	Parafia MB Różańcowej - Żabowo

Załącznik 2

Wojewódzka Ewidencja Zabytków

(załącznik do pisma WUOZ w Szczecinie, znak DZ – 4142/96/AR/KM/2010)

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Uwagi VERBUM
1	Bądkowo		owczarnia (1) w zespole folwarcznym	ruina
2	Bądkowo		zespół folwarczny	
3	Bądkowo		rządówka (3) w zespole folwarcznym	
4	Bądkowo		spichlerz, obora, stajnia (4) w zespole folwarcznym	obiekt nie istnieje
5	Charnowo		stodoła (1) w zespole folwarcznym	
6	Charnowo		zespół folwarczny	
7	Czarne		zespół folwarczny	
8	Czarne		gorzelnia (10) w zespole folwarcznym	obiekt nie istnieje
9	Darszyce	Darszyce nr 22	chałupa	obiekt nie istnieje
10	Dąbie		dzwonnica	
11	Dąbie		dwór	
12	Dąbie		zespół folwarczny	
13	Dąbie		budynek gospodarczy (3) w zespole folwarcznym	zachowana część mieszkalna
14	Dobiesław		chałupa (2) w zespole folwarcznym	
15	Dobiesław		stodoła (1) w zespole folwarcznym	
16	Dobiesław		zespół folwarczny	
17	Gardomino		zespół folwarczny	brak zabudowy
18	Gostyń Łobeski	Gostyń Łobeski nr 24	chałupa	
19	Gostyń Łobeski	Gostyń Łobeski nr 25	chałupa	
20	Gostyń Łobeski	Gostyń Łobeski nr 21	chałupa	obiekt nie istnieje
21	Gostyń Łobeski	Gostyń Łobeski nr 12	stodoła	obiekt nie istnieje
22	Gostyń Łobeski		zespół folwarczny	
23	Gostyń Łobeski		dzwonnica	
24	Gostyń Łobeski	Gostyń Łobeski nr 22	stodoła	obiekt nie istnieje
25	Gościejewo		zespół folwarczny	brak zabudowy
26	Jarzysław		zespół folwarczny	
27	Jarzysław		stodoła (1) w zespole folwarcznym	obiekt nie istnieje
28	Karczewie		zespół folwarczny	
29	Karczewie		rządówka (1) w zespole folwarcznym	
30	Kocierz	Kocierz nr 11	chałupa	obiekt nie istnieje
31	Kocierz	Kocierz nr 4	budynek gospodarczy	
32	Kocierz	Kocierz nr 4	stodoła	
33	Kocierz	Kocierz nr 5	chałupa	obiekt nie istnieje
34	Lisowo		stodoła (5) w zespole folwarcznym	obiekt nie istnieje
35	Lisowo		zespół folwarczny	
36	Lisowo		oficyna dworska (2) w zespole folwarcznym	
37	Lisowo	Lisowo nr 2	chałupa (3) w zespole folwarcznym	

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Uwagi VERBUM
38	Lisowo		gorzelnia (4) w zespole folwarcznym	obiekt nie istnieje
39	Lisowo		elektrownia wodna	
40	Lisowo	Lisowo nr 5	chałupa (6) w zespole folwarcznym	
41	Lisowo		budynek gospodarczy (13) w zespole folwarcznym	
42	Lisowo	Lisowo nr 8	chałupa (14) w zespole folwarcznym	
43	Lisowo		cmentarz	
44	Łęczna		obora (2) w zespole folwarcznym	
45	Łęczna		stodoła, stajnia (1) w zespole folwarcznym	
46	Łęczna		zespół folwarczny	
47	Łęczna		stajnia (4) w zespole folwarcznym	
48	Łęczna		spichlerz (3) w zespole folwarcznym	
49	Łowiska		stajnia (4) w zespole folwarcznym	obiekt nie istnieje
50	Łowiska		zespół folwarczny	
51	Makowice	Makowice nr 6	stodoła	
52	Makowiska	Makowiska nr 3,4,5	zespół folwarczny	
53	Mechowo	Mechowo nr 22	szkoła	
54	Mechowo		magazyn zbożowy (3) w zespole folwarcznym	
55	Mechowo	Mechowo nr 17	chałupa (2) w zespole folwarcznym	obiekt nie istnieje
56	Mechowo		obora (4) w zespole folwarcznym	obiekt nie istnieje
57	Mechowo		dworzec kolejowy	
58	Mechowo		zespół folwarczny	
59	Mechowo		cmentarz (I)	
60	Mechowo		cmentarz przykościelny (II)	
61	Mechowo		kuźnia (5) w zespole folwarcznym	
62	Modlimowo		zespół folwarczny	
63	Modlimowo		cmentarz	
64	Natolewice		cmentarz	
65	Natolewice		zespół folwarczny	
66	Natolewice	Natolewice nr 26	szkoła	
67	Płoty	ul. Jagiellonów 5	magazyn zbożowy	
68	Płoty		most kolejowy	
69	Płoty	ul. Dworcowa	dworzec kolejowy	
70	Płoty		wodociągowa wieża ciśień	
71	Płoty	ul. I Armii Wojska Polskiego 1b	stajnia-oficyna	
72	Płoty	ul. Jedności Narodowej 35	willa	
73	Płoty	ul. Jedności Narodowej 33	kamienica	
74	Płoty		kaplica grobowa na terenie parku dworskiego	
75	Płoty		cmentarz judaistyczny (III)	
76	Płoty		cmentarz komunalny (IV)	
77	Płoty		cmentarz ewangelicki (II)	

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Uwagi VERBUM
78	Płoty		cmentarz kościelny (I)	
79	Płoty		cmentarz rodowy (V)	
80	Płoty	ul. Sobieskiego 5	kamienica	
81	Pniewo	Pniewo nr 11	spichlerz	
82	Pniewo		kościół	
83	Pniewo		zespół folwarczny	
84	Pniewo		cmentarz komunalny	
85	Potuliniec		chałupa (20) w zespole folwarcznym	
86	Potuliniec		zespół folwarczny	
87	Potuliniec		cmentarz przykościelny	
88	Potuliniec		park dworski	
89	Potuliniec	Potuliniec nr 13	chałupa (21) w zespole folwarcznym	
90	Potuliniec		chlewnia (3) w zespole folwarcznym	obiekt nie istnieje
91	Potuliniec		stodoła (8) w zespole folwarcznym	obiekt nie istnieje
92	Potuliniec		cielętnik (14) w zespole folwarcznym	
93	Potuliniec	Potuliniec nr 1	chałupa (16) w zespole folwarcznym	
94	Potuliniec		budynek gospodarczy (17) w zespole folwarcznym	
95	Potuliniec	Potuliniec nr 13	budynek gospodarczy	
96	Potuliniec		owczarnia (11) w zespole folwarcznym	ruina
97	Potuliniec	Potuliniec nr 4	chałupa (19) w zespole folwarcznym	
98	Słudwia	Wiejska 12 ul.	chałupa (10) w zespole folwarcznym	
99	Słudwia		chałupa (21) w zespole folwarcznym	
100	Słudwia		chałupa (22) w zespole folwarcznym	
101	Słudwia		piekarnia (28) w zespole folwarcznym	
102	Słudwia		chałupa (32) w zespole folwarcznym	
103	Słudwia		obora (37) w zespole folwarcznym	
104	Słudwia		stodoła (14) w zespole folwarcznym	
105	Słudwia	Wiejska 18 ul.	budynek mieszkalny (1) w zespole folwarcznym	obiekt nie istnieje (nowy budynek)
106	Słudwia		stajnia (40) w zespole folwarcznym	
107	Słudwia		chałupa (18) w zespole folwarcznym	
108	Słudwia		zespół folwarczny	
109	Słudwia	Wiejska 17 ul.	chałupa (3) w zespole folwarcznym	
110	Słudwia		budynek gospodarczy (4) w zespole folwarcznym	
111	Słudwia		budynek gospodarczy (5) w zespole folwarcznym	
112	Słudwia		budynek gospodarczy (7)	

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Uwagi VERBUM
			w zespole folwarcznym	
113	Słudwia		obora (36) w zesp. folwarcznym	
114	Słudwia		obora (19) w zesp. folwarcznym	
115	Słudwia	Wiejska 14 ul.	chałupa (8) w zesp. folwarcznym	
116	Słudwia	Wiejska 13 ul.	chałupa (9) w zesp. folwarcznym	
117	Słudwia	Wiejska 15 ul.	chałupa (6) w zesp. folwarcznym	
118	Sowno		zespół folwarczny	
119	Sowno		cmentarz	
120	Truskolas		cmentarz	
121	Truskolas		zespół folwarczny	
122	Wicimice		cmentarz przykościelny (II)	
123	Wicimice		cmentarz (I)	
124	Wicimice		stajnia (4) w zespole folwarcznym	
125	Wicimice		zespół folwarczny	
126	Wicimice		obora (10) w zespole folwarcznym	
127	Wicimice		spichlerz, stajnia, pom. gosp. (3) w zespole folwarcznym	obiekt nie istnieje
128	Wicimice		zespół folwarczny	
129	Wicimice		gorzelnia (8) w zespole folwarcznym	
130	Wicimice		szkoła	
131	Wyszobór	Wyszobór nr 18	budynek gospodarczy	
132	Wyszobór		cmentarz przykościelny	
133	Wyszobór		kuźnia (9) w zespole folwarcznym	
134	Wyszobór		kościół	
135	Wyszobór		dwór	
136	Wyszobór		zespół folwarczny	
137	Wyszobór		obora (6) w zespole folwarcznym	
138	Wyszobór	Wyszobór nr 39	chałupa (12) w zespole folwarcznym	
139	Wyszogóra	Wyszogóra nr 21	chałupa (2) w zespole folwarcznym	
140	Wyszogóra		cmentarz przykościelny	
141	Wyszogóra		zespół folwarczny	
142	Wyszogóra	Wyszogóra nr 20	obora, stolarnia (3) w zespole folwarcznym	obiekt nie istnieje
143	Wyszogóra		obora (4) w zespole folwarcznym	
144	Wyszogóra	Wyszogóra nr 10	chałupa (6) w zespole folwarcznym	
145	Wyszogóra	Wyszogóra nr 9	chałupa (5) w zespole folwarcznym	
146	Wyszogóra	Wyszogóra nr 22	gorzelnia (1) w zespole folwarcznym	
147	Wytok		cmentarz	

147 - obiekty i obszary w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków (stan z 2010 wg WUOZ w Szczecinie)

19 - obiekty nie istniejące

5 - obiekty w stanie ruiny, zespoły folwarczne bez zabudowy

Załącznik 3

Wykaz zabytków (stanowisk) archeologicznych – stan 25.06.2012 r.

Lp	Nazwa	nr	arkusz AZP	Nr na arkuszu
1	Bądkowo	1	21-12	25
2	Bądkowo	2	21-13	11
3	Bądkowo	3	21-13	12
4	Bądkowo	4	21-13	13
5	Bądkowo	4	22-12	9
6	Bądkowo	5	22-12	10
7	Bądkowo	6	22-12	11
8	Bądkowo	7	22-12	12
9	Bądkowo	8	22-12	13
10	Bądkowo	9	22-12	14
11	Bądkowo	10	22-13	1
12	Bądkowo	11	22-13	2
13	Budziszcze	1	22-12	18
14	Budziszcze	2	22-12	15
15	Budziszcze	3	22-12	16
16	Budziszcze	4	22-12	17
17	Budziszcze	5	22-12	19
18	Budziszcze	6	22-12	21
19	Budziszcze	7	22-13	3
20	Budziszcze	8	22-13	4
21	Budziszcze	9	22-13	5
22	Budziszcze	10	22-13	6
23	Budziszcze	11	22-13	7
24	Budziszcze	12	22-12	51
25	Budziszcze	13	22-12	52
26	Chamowo	1	20-13	8
27	Chamowo	2	20-13	9
28	Chamowo	3	20-13	10
29	Chamowo	4	20-13	11
30	Chamowo	5	20-13	12
31	Chamowo	6	20-13	13
32	Chamowo	7	20-13	14
33	Chamowo	8	20-13	15
34	Chamowo	9	20-13	16
35	Chamowo	10	20-13	17
36	Chamowo	11	20-13	18
37	Czame	1	23-13	6
38	Czame	2	23-13	12
39	Czame	3	23-13	2
40	Czame	4	23-13	3
41	Czame	5	23-13	4
42	Czame	6	23-13	5
43	Czame	7	23-13	7
44	Czame	8	23-13	8
45	Czame	10	23-13	11
46	Czame	11	23-13	13
47	Dąbie	1	21-13	14
48	Dąbie	2	21-13	15

Lp	Nazwa	nr	arkusz AZP	Nr na arkuszu
49	Dąbie	3	21-13	16
50	Dąbie	4	21-13	17
51	Dąbie	5	21-13	18
52	Dąbie	6	21-13	19
53	Dobiesław	1	22-13	10
54	Gardomino	1	22-11	1
55	Gardomino	2	22-11	2
56	Gardomino	3	22-11	3
57	Gardomino	4	22-11	4
58	Gardomino	5	22-11	5
59	Gardomino	6	22-11	6
60	Gardomino	7	22-11	7
61	Gardomino	8	22-11	8
62	Gardomino	9	22-11	9
63	Gardomino	10	22-11	10
64	Gardomino	11	22-11	11
65	Gardomino	12	22-11	12
66	Gardomino	13	22-11	13
67	Gardomino	14	22-11	14
68	Gardomino	15	22-11	15
69	Gardomino	16	22-11	16
70	Gardomino	17	22-11	102
71	Gostyn Łobeski	1	22-13	11
72	Gostyn Łobeski	2	22-13	12
73	Gostyn Łobeski	3	22-13	13
74	Gościejowo	1	23-12	29
75	Gościejowo	2	23-12	30
76	Gościejowo	3	23-12	31
77	Gościejowo	4	23-12	32
78	Gościejowo	5	23-12	33
79	Gościejowo	6	23-12	46
80	Gościejowo	7	23-12	47
81	Gościejowo	8	23-12	48
82	Gościejowo	9	23-12	49
83	Gościejowo	10	23-12	50
84	Jarzysław	1	23-13	1
85	Kocierz	1	22-12	6
86	Kocierz	2	22-12	5
87	Kocierz	3	22-12	4
88	Kocierz	4	22-12	3
89	Kocierz	5	22-12	2
90	Kocierz	6	21-12	21
91	Kocierz	8	22-12	7
92	Lisowo	1	23-12	7
93	Lisowo	2	23-12	8
94	Lisowo	3	23-12	9
95	Lisowo	4	23-12	10
96	Lisowo	5	23-12	11

Lp	Nazwa	nr	arkusz AZP	Nr na arkuszu
97	Lisowo	6	23-12	12
98	Lisowo	7	23-12	13
99	Lisowo	8	23-12	14
100	Lisowo	9	23-12	19
101	Lisowo	10	23-12	20
102	Lisowo	11	23-12	21
103	Lisowo	12	23-12	22
104	Lisowo	13	23-12	23
105	Lisowo	14	23-12	24
106	Lisowo	15	23-12	28
107	Łowiska	1	22-13	8
108	Łowiska	2	22-13	9
109	Makowice	1	23-13	10
110	Makowice	1	23-12	56
111	Makowice	2	23-12	34
112	Makowice	2	23-13	14
113	Makowice	3	23-13	15
114	Makowice	3	23-12	35
115	Makowice	4	23-12	36
116	Makowice	5	23-12	37
117	Makowice	6	23-12	38
118	Makowice	7	23-12	39
119	Makowice	8	23-12	40
120	Makowice	9	23-12	51
121	Makowice	10	23-12	52
122	Makowice	11	23-12	53
123	Makowice	12	23-12	54
124	Makowice	13	23-12	55
125	Mechowo	1	22-11	28
126	Mechowo	2	22-11	29
127	Mechowo	3	22-11	30
128	Mechowo	4	22-11	31
129	Mechowo	5	22-11	32
130	Mechowo	6	22-11	33
131	Mechowo	7	22-11	34
132	Mechowo	8	22-11	35
133	Mechowo	9	22-11	36
134	Mechowo	10	22-11	37
135	Mechowo	11	22-11	38
136	Mechowo	12	22-11	39
137	Mechowo	13	22-11	40
138	Mechowo	14	22-11	41
139	Mechowo	15	22-11	42
140	Mechowo	16	22-11	43
141	Mechowo	17	22-11	44
142	Mechowo	18	22-11	45
143	Mechowo	19	22-11	46
144	Mechowo	20	22-11	47
145	Mechowo	21	22-11	48
146	Mechowo	22	22-11	49
147	Mechowo	23	22-11	99

Lp	Nazwa	nr	arkusz AZP	Nr na arkuszu
148	Mechowo	24	22-11	100
149	Mechowo	25	22-11	101
150	Modlimowo	1	21-13	5
151	Modlimowo	2	21-13	6
152	Modlimowo	3	21-13	7
153	Modlimowo	4	21-13	8
154	Natolewice	1	20-13	3
155	Natolewice	2	20-13	4
156	Natolewice	3	20-13	5
157	Natolewice	4	20-13	6
158	Ploty	1	22-12	23
159	Ploty	2	22-12	25
160	Ploty	3	22-12	24
161	Ploty	4	22-12	20
162	Ploty	5	22-12	26
163	Ploty	6	22-12	27
164	Ploty	7	22-12	28
165	Ploty	8	22-12	29
166	Ploty	9	22-12	30
167	Ploty	10	22-12	31
168	Ploty	11	22-12	32
169	Pniewo	1	20-14	7
170	Pniewo	2	20-14	8
171	Pniewo	3	20-14	9
172	Pniewo	4	20-14	10
173	Pniewo	5	20-14	11
174	Pniewo	6	20-14	12
175	Pniewo	7	20-14	13
176	Potuliniec	1	23-12	1
177	Potuliniec	2	23-12	2
178	Potuliniec	3	23-12	3
179	Potuliniec	4	23-12	4
180	Potuliniec	5	23-12	5
181	Potuliniec	6	23-11	23
182	Potuliniec	6	23-12	6
183	Potuliniec	7	23-11	24
184	Potuliniec	8	23-11	25
185	Potuliniec	9	23-11	26
186	Potuliniec	10	23-11	27
187	Potuliniec	11	23-11	28
188	Potuliniec	12	23-11	29
189	Potuliniec	13	23-11	30
190	Potuliniec	14	23-11	31
191	Sowno	1	22-12	42
192	Sowno	2	22-12	43
193	Sowno	3	22-12	44
194	Sowno	4	22-12	45
195	Sowno	5	22-12	46
196	Sowno	6	22-12	47
197	Sowno	7	22-12	48
198	Sowno	8	22-12	49

Lp	Nazwa	nr	arkusz AZP	Nr na arkuszu
199	Sowno	9	22-12	50
200	Truskolas	1	22-11	53
201	Truskolas	2	22-11	54
202	Truskolas	3	22-11	55
203	Truskolas	4	22-11	56
204	Truskolas	5	22-11	57
205	Truskolas	6	22-11	58
206	Truskolas	7	22-11	59
207	Truskolas	8	22-11	60
208	Truskolas	9	22-11	61
209	Truskolas	10	22-11	62
210	Truskolas	11	22-11	63
211	Truskolas	12	22-11	64
212	Truskolas	13	22-11	65
213	Truskolas	14	22-11	66
214	Truskolas	15	22-11	67
215	Truskolas	16	22-11	68
216	Truskolas	17	22-11	69
217	Truskolas	18	22-11	70
218	Truskolas	19	22-11	71
219	Truskolas	20	22-11	72
220	Truskolas	21	22-11	73
221	Truskolas	22	22-11	74
222	Truskolas	23	22-11	75
223	Wicimice	2	21-14	3
224	Wicimice	3	21-14	2
225	Wicimice	4	21-13	21
226	Wicimice	4	21-14	1
227	Wicimice	5	20-13	1
228	Wicimice	6	20-13	2
229	Wicimice	8	21-13	22
230	Wicimice	9	21-13	23
231	Wicimice	10	21-13	24
232	Wicimice	11	21-13	25
233	Wicimice	12	21-13	26
234	Wicimice	13	21-13	27
235	Wicimice	14	21-13	28
236	Wicimice	15	21-13	29
237	Wicimice	16	21-13	30
238	Wicimice	17	21-13	31
239	Wicimice	18	21-13	32
240	Wicimice	19	21-13	33
241	Wilczyniec	1	23-12	17
242	Wilczyniec	2	23-12	18
243	Wilczyniec	3	23-12	25
244	Wilczyniec	4	23-12	26
245	Wilczyniec	5	23-12	27
246	Wyszobór	1	21-13	1
247	Wyszobór	2	21-13	2
248	Wyszobór	3	21-12	28
249	Wyszogóra	1	23-12	15

Lp	Nazwa	nr	arkusz AZP	Nr na arkuszu
250	Wyszogóra	2	23-12	16
251	Wyszogóra	3	24-12	1
252	Wyszogóra	4	24-12	2
253	Wyszogóra	5	24-12	3
254	Wyszogóra	6	24-12	4
255	Wyszogóra	7	24-12	5
256	Wyszogóra	8	24-12	6
257	Wyszogóra	9	24-12	7
258	Wyszogóra	10	24-12	8
259	Wyszogóra	11	24-12	9
260	Wytok	1	22-11	81
261	Wytok	2	22-11	82
262	Wytok	3	22-11	83
263	Wytok	4	22-11	84
264	Wytok	5	22-11	85
265	Wytok	6	22-11	86
266	Wytok	7	22-11	87
267	Wytok	8	22-11	88
268	Wytok	9	22-11	89
269	Wytok	10	22-11	90
270	Wytok	11	22-11	91
271	Wytok	12	22-11	92
272	Wytok	13	22-11	93
273	Wytok	14	22-11	94
274	Jasiel (Obr. Wytok)	8	22-11	23

Załącznik nr 4

Przykładowe kryteria prowadzenia oceny realizacji programu opieki

W ramach priorytetu I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

- Poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami
- Wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów
- Wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom
- Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi
- Inne

W ramach priorytetu II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

- Liczba utworzonych parków kulturowych
- Liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych
- Liczba wniosków o uznanie obiektów i obszarów za pomniki historii
- Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi
- Inne

W ramach priorytetu III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

- Liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego)
- Liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy
- Liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych
- Liczba opracowanych, wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników)
- Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej
- Liczba osób zwiedzających muzea, skanseny, izby regionalne itp.
- Liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego
- Inne